

ΑΙ Ξ Ω Ν Η

Γ Τ Ο Μ Ο Σ 1 9 5 3

ΑΙ Ξ Ω Ν Η

Γ Τ Ο Μ Ο Σ 1 9 5 3

Α Ι Ξ Ω Ν Η

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Συνδρομή ἔτησίᾳ Ἑσωτερικοῦ δρχ. 60.000—Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 5—
Διὰ τὴν Αἴγυπτον Λίρ. Αἰγύπτ. 2
Τόμος Γ΄

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ὁδὸς Νίκης 20, Ἀθῆναι. Τηλέφ. 24.106

Æ X O N I

REVUE MENSUELLE DE LA CULTURE INTELLECTUELLE HELLÉNIQUE
ADRESSE DE LA REDACTION: 20 RUE NIKIS, ATHÈNES—GRÈCE. TEL. 24.106

ΑΘΗΝΑΙ: ΤΥΠΟΙΣ Ε. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Γ' ΤΟΜΟΥ

ΤΕΥΧΗ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 25 - 36, ΕΤΟΥΣ 1953

- ΑΙΞΩΝΙΚΑ:** Σελ. 48, 144, 145, 158, 159 (Ἴσολογισμὸς 1953 καὶ Προϋπολογισμὸς 1954).
- Ἀναγνωστόπουλος Δ. Χαράλ.:** Τὸ δένδρον τῆς ἐλαίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Αἰξωνήν, σελ. 59—61.
- » » : Πῶς καὶ πότε φυτεύονται οἱ ἐλήες, σ. 156—157.
- Βαγιακᾶκος Δικαῖος:** Σχέσεις Ζακύνθου καὶ Μάνης, σ. 123—127.
- Γρηγόρης Γρ.:** Ὁ Σικελιανὸς καὶ ἡ Λευκάδα, σ. 138—140.
- Διαμάντης Ἀθ. Κωνστ.:** Τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὰ Τζουμέρκα μὲ τὸ χορὸ «Καγγελάρι», σ. 63—71.
- Δικόπουλος Δημ.:** Ὁ ζωγράφος Νικόλαος Καντούνης (1767—1834), σ. 135—137.
- Ζαφειριάδης Ν. Δημ.:** Τὸ χαρουπόδενδρο, σ. 62.
- Ζερβόπουλος Ἀθαν.:** Προσφώνησις, σ. 4.
- Ζήβας Α. Διονύσιος:** Τὰ Ζακυνθινὰ κωδωνοστάσια. — Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν μνημείων τῆς Ἑπτανήσου, σ. 77—86.
- Καλλοναῖος Μιχ.:** Ἡ Αἰξωνή στὴ Θήβα, σ. 2—3.
- » » : Ὁ Μαΐουμάς, (ἔθιμο τῆς Πρωτομαγιάς), σ. 57—58.
- » » : Ἡ γένεση καὶ τὸ νόημα τοῦ χοροῦ, σ. 72—73.
- Καλονάρος Πέτρος:** Τὰ τρία ἀπὸ τὰ ἑπτὰ νησιά ὅπως τὰ ἐγνώρισα πρὶν ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς, σ. 109—122.
- Κονόμος Ντίνος:** Ὁ Ἅγιος Διονύσιος στὴ Ζακυνθινὴ τέχνη καὶ λογοτεχνία, σ. 87—93.
- Λαδᾶς Γεώρ.:** Ὁ Ζακύνθιος ζωγράφος Νικόλαος Κουτούζης ὡς ἱερεὺς καὶ ἐκκλησιαστικὸς ὕμνογράφος (1746—1819), σ. 128—134.
- Λυκούρης Β. Χαράλ.:** Ὁ Λειδινὸς (ἔθιμο Αἰγίνης), σ. 53—56.
- Μουλᾶς Π. Γεώργιος:** Δημῶδης Ἑλληνικὴ μουσικὴ — Χοροὶ καὶ τραγούδια, σ. 74—75.
- » » : Δημῶδης Κυθηραϊκὴ μουσικὴ, σ. 106—108.
- Παπαγιαννόπουλος Ἀ. Ἀναστάσιος:** Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Ζακύνθου, σ. 94—98.
- Παπαγιαννόπουλος-Παλαιὸς Ἀ. Ἀνδρέας:** Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως — Αἱ Θῆβαι διδασκαλεῖον τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος, σ. 5—8.
- » » » : Ἡ ἐκπολιτιστικὴ σημασία τοῦ ἀρχαίου δράματος, σ. 147—155.
- Παπακώστας Ν. Ἄγγελος:** Ἡ πρόκληση βροχῆς στὴν Ἠπειρο (ὀνομασίαις ἐθίμου — τραγούδια), σ. 49—52.
- Πικιώνης Δημ.:** Ἡ ἐνόραση τοῦ θεατῆ, (ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς θεάματος τῆς λαϊκῆς μας παραδόσεως), σ. 9—11.
- Π. Δ. Ν.:** Πρὸς τὶς πηγὰς τῆς παραδόσεως, σ. 1
- Πουλιόπουλος Δ. Νικ.:** Ἡ οἰκονομικὴ, καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξέλιξη τῶν Θηβῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, σ. 17—46.
- » » : Νὰ ξαναστήσουμε τὰ σύμβολα τῆς Ἑπτανησιακῆς παραδόσεως, σ. 141—143.
- Σπαταλᾶς Γεράσιμος:** Τὰ χρονικὰ μέτρα στὴ νεώτερη τονικὴ στιχοιουργία, σ. 95—105.
- Σταμάτης Ε.:** Ὀλίγα περὶ Θηβαίων, σ. 15—16.
- Σταμπολῆς Κ. Γ.:** Θήβα, ἡ μητρικὴ πόλις καὶ ὁ Βλάχικος γάμος, σ. 12—14.
- Τζάνου Σούλα:** Ἀπὸ κάποια ὄραματα... σ. 47.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ

Τὸ προσφερθὲν ὑπὸ τῆς Αἰξωνῆς ἀγγεῖον εἰς τὸν δήμαρχον Θηβῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἑορτῶν τοῦ 1953 μὲ τὸν «Βλάχικο γάμο», σ. 2.

ΘΗΒΑΙ: Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος, σ. 19.

Ἐκκλησία Μονῆς Ἁγ. Σωτήρος, σ. 21.

Ὁ Καταλανικὸς πύργος τοῦ Σαιντ Ὀμέρ, σ. 25.

Τὸ πάρκο τοῦ Συλλόγου Φιλοπροόδων, σ. 27.

Ὁ βλάχικος γάμος κατὰ τὰ ἔτη 1905 καὶ 1915 σ. 29.

Ὁ βλάχικος γάμος κατὰ τὰ ἔτη 1925 καὶ 1953, σ. 31.

Πῶς μεταφέρεται ἡ παράδοσις ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ—Ἡ πίπιζα καὶ τὸ τύμπανο, σ. 37.

Ἡ γαμήλια πομπή, ὁ θεατρίνος καὶ ὁ χορὸς τῶν βλάχων ἐν πορείᾳ, σ. 39.

Χορὸς μετὰ τὸν ἀρραβῶνα, σ. 40.

Ὁ μεγάλος χορὸς πρὸ τοῦ γάμου.—Τὸ ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ, σ. 41.

Ὁ «θεατρίνος», ἢ «γελοῖος» μὲ τὰ πρόβια τοῦ προικιοῦ, σ. 43.

Ἐκδρομεῖς Αἰξωνεῖς παρὰ τὸν Ἰσμηνόν, σ. 47.

ΕΠΤΑΝΗΣΑ: Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Φανερωμένης (Ζακύνθου), σ. 78.

Βορεινὴ ὄψις τοῦ κωδωνοστασίου καὶ κατόψεις αὐτοῦ, σ. 78.

Κατακόρυφος τομὴ κωδωνοστασίου Φανερωμένης, σ. 79.

Τὰ τόξα καὶ ἡ γλυπτὴ διακόσμησης τοῦ ἀνωτέρου ὀρόφου κωδωνοστασίου Φανερωμένης, σ. 79.

Τὸ κωδωνοστάσιον τῶν Ἁγ. Πάντων—Μεσημβρινὴ ὄψις καὶ κατόψεις αὐτοῦ, σ. 80.

Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας Πικριδιωτίσσης—Δυτικὴ ὄψις καὶ κατόψεις αὐτοῦ, σ. 81.

Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἁγ. Μαύρας, σ. 82.

Δυτικὴ ὄψις κωδωνοστασίου Ἁγ. Μαρίνης καὶ κατόψεις αὐτοῦ, σ. 83.

Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας Σκουληκάδου, σ. 83.

Μεσημβρινὴ ὄψις κωδων. Ἁγ. Νικολάου τῶν ξένων ἢ τοῦ Μώλου καὶ κάτοψεις αὐτοῦ, σ. 84.

Τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀλυπίου, σ. 84.

Βορεινὴ ὄψις κωδωνοστασίου Ἁγ. Ἀλυπίου καὶ δύο ὀριζόντιαι τομαὶ αὐτοῦ, σ. 84.

Ἡ ἀργυρόγλυπτη λάρνακα τοῦ Ἁγ. Διονυσίου, ἔργο τοῦ Διαμάντη Μπάφα, σ. 91.

Ζάκυνθος: Ἡ πλατεῖα Ἁγ. Μάρκου, ὅπως ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια, σ. 109.

» Ἡ ἀποβάθρα, σ. 111.

» Ὁ «Κόκκινος βράχος» (τοῦ ζωγράφου Διον. Ν. Ἀνδραβιδιώτη), σ. 112.

» Τὸ ἀέτωμα τῆς «Κυρίας τῶν ἀγγέλων». — Τὸ «σπίτι τοῦ Σαββάτου» εἰς τὴν «πλατεῖα ρούγα», σ. 113.

» : Μία ἄποψις τῆς κάτω προκυμαίας, σ. 114.

Κεφαλληνία: Παλαιὰ ξυλογραφία, σ. 114.

» : Δρομάκι εἰς τὸ Ἀργοστόλι, σ. 115.

» : Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγ. Γερασίου.—Τὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἁγ. Γερασίου, σ. 116.

Ἰθάκη: Παλαιὰ ξυλογραφία, σ. 115.

Σημείωμα αὐτόγραφον τοῦ Νικολάου Κουτούζη, σ. 134.

Νικόλαος Καντούνης (αὐτοπροσωπογραφία), σ. 135.

Ἡ λιτανεῖα τῶν Ἁγίων Πάντων, (ἔργον Ν. Καντούνη), σ. 136.

Ἀπόσπασμα τῆς λιτανείας τῶν Ἁγίων Πάντων, σ. 137.

Ἡ μονὴ τῆς Φανερωμένης στὴ Λευκάδα, σ. 139.

Τὸ σπιτάκι τοῦ Σικελιανοῦ σιτὸν Ἀη—Νικόλα στὴ Λιμνοθάλασσα, σ. 140.

Τὸ ἐκκλησίδιον τῆς Ἀκαθίστου εἰς τὴν Αἰξωνὴν καὶ τὸ τέμπλον αὐτῆς, σ. 144.

Ἀνάγλυφον ἐκ Πειραιῶς μετὰ θεατρικῆς πρᾶστασεως, σ. 147.

Ἀναπαράστασις χορηγικοῦ μνημείου τῶν Τετρακώμων σ. 149.

Ψήφισμα τιμητικὸν ὑπὲρ δημάρχου τινὸς τῶν Ἰκαριέων, σ. 150 κ. 151.

Ἐρείπια χορηγικοῦ μνημείου ἐν τῷ δήμῳ Ἰκαρίας σ. 152.

Χορηγικὴ ἐπιγραφή ἐξ Ἐλευσίνος σ. 153.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Κυθηραϊκοὶ χοροί: Ἁγιο—Γιώργης—Σταυρωτὸς Κυθήρων, σ. 107.

» : Διπλὸς ἢ Μπουρδάρης, σ. 108.

ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

ΤΑ ἔθιμα, οἱ λαϊκὲς γιορτές, ἡ δημοτικὴ ποίηση καὶ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ἡ λαϊκὴ τέχνη, οἱ ὁμαδικὲς λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις, ὅ,τι φανερῶνει τὴν εὐαισθησία, τὴν ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ μας, καὶ ἀποτελεῖ ἀπρόσωπη συλλογικὴ καθιέρωση καὶ ἀποδοχή, πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἀφετηρία, γιὰ μιὰν ἀνανέωση τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς.

Εἶναι ἀνάγκη γι' αὐτό, νὰ ἀναζητήσουμε τίς πηγὲς τῆς παραδόσεως. Νὰ τίς προσεγγίσουμε. Νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸ γνήσιο πνεῦμα τῆς. Νὰ ἀποκτήσουμε συνείδηση τοῦ γεγονότος. Νὰ τὸ ζήσουμε καὶ νὰ τὸ χαροῦμε. Μονάχα ἔτσι θὰ ἀναβαπτισθοῦμε στὴν ὁμορφίᾳ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ποὺ γεμίζει τίς ὁμαδικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ μας.

Αὐτὴ ἡ ἀφετηρία εἶναι ἡ πιὸ γνήσια.

Αὐτὴ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ νὰ ξεχωρίσουμε τί εἶναι γνήσιο, ἑλληνικόν, καὶ τί νόθο. Ποιά γεγονότα ἐκφράζουν μὲ ἀλήθεια τίς πηγαῖες παρορμήσεις τοῦ λαοῦ μας, τίς εἰλικρινεῖς καὶ βαθύτερες του ἐπιθυμίες; τί εἶναι αὐτὸ ποὺ συνδέει ὡς ἱστορικὴ ἀδιάσπαστη συνέχεια, τὸ παρελθὸν πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἀποτυπώνεται ἀνάγλυφα καὶ ζωντανὰ στὴν παράδοσή μας.

Ἡ ἔρευνα τῶν θεμάτων αὐτῶν, ἡ σύνδεση τῶν ἱστορικῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, ἡ ἀναζήτησις τῶν πηγῶν, τοῦ γνησίου πνεύματος τῆς παραδόσεως, δὲν εἶναι, δὲν πρέπει νὰ εἶναι στεῖρα ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν, ἀλλὰ δημιουργικὴ πορεία ἀξιοποιήσεως τῶν διδαγμάτων τοῦ παρελθόντος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴν κομπορημονοῦμε γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν προγόνων μας, ἀλλὰ νὰ ἀποκτήσουμε συνείδηση τῆς θλιβερῆς παρακμῆς ὅπου ὀδηγοῦμεθα. Νὰ ἀντιδράσουμε στὴν παρακμὴ, νὰ ὑποβοηθήσουμε τὴν ἀνόρθωση, τὴν ἀποκατάστασις τῆς ἐπαφῆς τοῦ καλοῦ παρελθόντος μὲ τὸ παρὸν.

Ἔχουμε χρέος γι' αὐτὸ νὰ κινηθοῦμε συλλογικὰ καὶ ὄχι ἀτομικὰ. Νὰ ἀναλώσουμε τὸ ἄτομο ὑπὲρ τῆς ὁμάδος. Νὰ κατανικήσουμε τὴ μόνιμη ἀρρώστεια τῆς Φυλῆς μας, τὴ μανία τῆς ἀτομικῆς κυριαρχίας ποὺ διαλύει τίς συλλογικὲς προσπάθειες καὶ καταστρέφει τὰ μεγάλα ἔργα, γιὰτὶ στηρίζεται στὴν ἀρνητικὴ κριτικὴ, στὸν κακόπιστο ἔλεγχον, στὴν συκοφαντίαν καὶ τὴν μικρότητα, στὴν διαρκῆ σπερμολογίαν ποὺ στρέφεται ἐναντίον τῆς ἐπιτυχίας καὶ τὴν μετατρέπει σὲ ἀποτυχία.

Ἔχουμε καθήκον νὰ συμπληρώσουμε τοὺς τίτλους τῆς ἐθνικῆς μας παραδόσεως μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ παρόντος, γιὰτὶ ἡ ἀκτινοβολία τῶν καταλοίπων τῆς παραδόσεως δὲν καλύπτει τὴν ἐποχὴ μας.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς πρέπει νὰ γίνουν πίστη καὶ ἡ πίστη νὰ μὴν εἶναι κενὸς λόγος· νὰ γίνῃ ἔργο καὶ ἀποτέλεσμα. Αὐτὴ ἡ σύνθεσις, τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὸ ἀποτέλεσμα, ἦταν ἡ ἀφετηρία τῆς Αἰξωνῆς. Ξεκίνησε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ τὸν λόγον καὶ μετατρέπει τὴν ἐπαγγελίαν σὲ ἀποτέλεσμα.

Θέλει νὰ δώσει ἓνα πρῶτο ὑπόδειγμα, μιὰ μικρὴ παρῶθησις σ' ἓνα μεγάλο ἔργο. Προσέρχεται γι' αὐτὸ στίς πρωταρχικὲς πηγὲς τῶν παραδόσεων.

Πηγαίνει πρὸς τὸν λαὸν καὶ προσφέρεται νὰ τὸν βοηθήσῃ· νὰ ξαναζωντανέψῃ τὰ ἔθιμά του, νὰ ἀναστηλώσῃ τὴν πίστη του πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἑλληνικῆς φύτρας. Ἐπιζητεῖ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μας.—Καὶ ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ Θήβα, ἓνα ζωντανὸ πανάρχαιο σύμβολο τῆς παραδόσεως, μὲ τὴν βεβαιότητα τῆς ἐπιτυχοῦς συνεχείας, τῆς ὀλοκληρώσεως ἐνὸς ὠραίου σκοποῦ.

Ν. Δ. Π.

Η "ΑΙΞΩΝΗ" ΣΤΗ ΘΗΒΑ

Ἡ «Αἰξωνή», ὁ γνωστός, ἰδιότυπος οἰκοδομικός συνεταιρισμός με τὸ πνευματικὸ περιεχόμενο, συνεχίζοντας τὸ πρόγραμμα τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεών της—τὴν ἔρευνα, μελέτη καὶ καλλιέργεια τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως—ὠργάνωσε τρεῖς ἐκδρομὲς στὴ Θήβα, συγκεντρώνοντας τὸ ὕλικό της ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, με τὴ συνεργασία τοῦ «Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις Θηβαίων» καὶ ἐπιστημόνων, διανοουμένων, καλλιτεχνῶν καὶ ἄλλων ἐπιλέκτων Θηβαίων.

Στὴν πρώτη ἐκδρομὴ, στὶς 11 Γενάρη, πῆραν μέρος οἱ κ. κ. Δ. Πηκιῶνης, Ἀνδρέας Παπαγιαννόπουλος—Παλαιός, Ἰωσ. Παπαδόπουλος, Ι. Ἀλεξόπουλος, Λίνος Καρζής, Ν. Πουλιόπουλος, Α. Μπλαϊζ, Μ. Καλλοναῖος, ὁ πρόεδρος τοῦ «Συνδέσμου τῶν ἐν Ἀθήναις Θηβαίων» Α. Κοφίνης, Μ. Ἀντωνίου, Γ. Σαματούρας, Φ. Βερνουδάκης, οἱ κα Μαρία Παπαλεονάρδου, δὲ Δώρα Ἀλεξοπούλου κ.ἄ. Στὴ Θήβα ὑποδέχτηκαν τοὺς ἐκδρομεῖς ὁ Δήμαρχος κ. Ἀγγελίδης με ὀλόκληρο τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο, ὁ πρόεδρος τῶν «Φιλοπροόδων» κ. Ν. Σκένδρος, ἀντιπρόσωποι τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου, τῶν Φαρμακοποιῶν καὶ πολλὰ ἐπίλεκτα μέλη τῆς Θηβαϊκῆς κοινωνίας. Στὴ σύσκεψη ποὺ ἀκολούθησε στὸ Δημαρχεῖο ὁ κ. Ν. Πουλιόπουλος ἀνέπτυξε με συντομία τὸν σκοπὸ τῆς ἐκδρομῆς καὶ τίς ἐπιδιώξεις τῆς «Αἰξωνῆς» καὶ καταρτίστηκε ἐπιτροπὴ με τὴν ἀπόφαση νὰ φροντίσει γιὰ τὰ ἀκόλουθα: α) τὴν ὀργάνωση διαλέξεων με θέματα σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἱστορία, ἀρχαιολογία, τέχνη καὶ λαογραφία τῶν Θηβῶν, β) τὴν ἀναπαράσταση ἑνὸς πανάρχαιου τοπικοῦ ἐθίμου, τοῦ ψεύτικου «Βλάχικου Γάμου», ποὺ γίνεται τὴν Καθαρὴ Δευτέρα στὴ Θήβα καὶ γ) τὴν παράσταση μιᾶς ἀρχαίας τραγωδίας ἀπὸ τὸν μυθικὸ Θηβαϊκὸ κύκλο.

Οἱ ἐκδρομεῖς ἐπισκέφθηκαν τοὺς ἀρχαίους χώρους κί' ἐπεσημάναν τὴ θέση ποὺ θάπαιχθῆ ἡ ἀρχαία τραγωδία.

Στὴ δευτέρη ἐκδρομὴ στὴ 1 Φλεβάρη, πῆραν μέρος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Αἰξωνεῖς καὶ τοὺς διανοουμένους Θηβαίους Ἀθηναῖν ὁ πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηναῖν κ. Ζερβόπουλος, Θηβαῖος καὶ ἡγετικὰ στελεχῆ τοῦ ἐκδρομικοῦ καὶ φυσιολατρικοῦ κόσμου οἱ κ. κ. Γ. Σταμπολῆς, Μ. Καλλοναῖος, Εὐ. Ζαμᾶνος, Γ. Σταματάκος, ὁ διευθυντὴς τῆς «Φυσιολατρικῆς Ἠχοῦς» κ. Χρ. Γερογιάννης, ὁ σκηνοθέτης Γ. Γρηγορίου με ὀμάδα λήψεως ἐκ μέρους τῆς Κινηματογραφικῆς Σχολῆς Ἀθηναῖν, ὁ καλλιτέχνης φωτορεπόρτερ κ. Γ. Σουκαρᾶς κ. ἄ. Μετὰ τὴ δεξίωση στὴ Θήβα ἀπὸ τὸν Δήμαρχο κί' ἄλλους ἐπισήμους Θηβαίους, στὴν αἴθουσα τοῦ Κινηματογράφου Μαρίνου, μίλησαν ὁ κ. Ζερβόπουλος γιὰ τὴν ὠραία καὶ δημιουργικὴ προσπάθεια τῆς «Αἰξωνῆς» συστήνοντας θερμὰ στοὺς συμπολίτες του νὰ τὴν ἐνισχύσουν με κάθε τρόπο, ὁ κ. Πουλιόπουλος γιὰ τὴ σύγχρονη Θήβα, τὴ συμβολὴ της στὸ ξάπλωμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21 καὶ γενικὰ γιὰ τίς κατακτήσεις της σ' ὄλους τοὺς ἐκπολιτιστικούς τομεῖς καὶ ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος, γιὰ τὸν πρῶτο ρόλο ποὺ διαδραμάτισαν οἱ Θῆβες στὴ διάπλαση τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ γενικὰ στὸν κόσμον, τὸ «διδασκαλεῖο τοῦτο τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος», ὅπως ἐπιγραμματικὰ ὠνόμασε τίς Θῆβες. Οἱ ἐκδρομεῖς κατόπι ἐπισκέφθηκαν τὸ Μουσεῖο καὶ τίς Ἀρχαιότητες ὑπὸ τὴν ὀδηγία τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Χρ. Χρήστου.

Πάνω ἀπὸ ἑκατὸν άτομα πῆραν μέρος στὴν τρίτη ἐκδρομὴ, στὶς 16 Φλεβάρη, με σκοπὸ τὴν παρακολούθηση καὶ συμμετοχὴ τῆς «Αἰξωνῆς» στὴν ἀναπαράσταση τοῦ «Βλάχικου Γάμου».

Τὸ προσφευθὲν ὑπὸ τῆς «Αἰξωνῆς» ἀγγεῖον εἰς τὸν δήμαρχον Θηβῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἑορτῶν τοῦ 1953 με τὸ «Βλάχικο γάμο».

Στὴ δεξίωση ποὺ ἔγινε στὸ Δημαρχεῖο παρευρέθηκαν ὁ Δήμαρχος Θηβῶν με ὀλόκληρο τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο, ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος Γλυφάδας κ. Ἄγ. Μεταξᾶς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηναῖν, ὁ κ. Δ. Θοιβιδόπουλος Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργ. Ἔργασίας, οἱ βουλευταὶ κ. κ. Δ. Βουρδουμπᾶς καὶ Δ. Λεκαράκος κ. ἄ. Στὴν ἀρχὴ ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος προσέφερε ἐκ μέρους τῆς «Αἰξωνῆς» στὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, ἕνα ὠραιότατο, ἀρχαϊκοῦ τύπου, ἀγγεῖο, με σκηνὲς ἀπὸ τὸν «Βλάχικο Γάμο», φιλοτεχνημένο ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη ζωγράφου κ. Ἡλ. Φέρτη καὶ τὸν ἀγγειοπλάστη Δελαβίνια, ἐπεξηγώντας τὴ σημασία του με τ' ἀκόλουθα:

«Κύριε Δήμαρχε, ἡ «Αἰξωνή», τὴν ὁποῖαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐκπροσωπῶ, ἐν τῇ προσπάθειά αὐτῆς, ὅπως καταστῆ πεποίθησις πάσης πόλεως καὶ παντὸς Ἑλλήνος ἢ διατήρησις καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν τοπικῶν ἐθίμων καὶ τῶν παραδόσεων, εἰς τὰς ὁποίας διαφαίνεται ἡ παναρχαία ἐκπολιτιστικὴ προσπάθεια τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, προσφέρει πρὸς ὑμᾶς, τὸν πρῶτον πολίτην τῆς ἐνδόξου πόλεως τῶν Θηβῶν τὸ συμβολικὸν τοῦτο ἔπαθλον. Εἶναι οἰνοχόη κατασκευασθεῖσα ἐιδικῶς διὰ τὴν σημερινὴν ἑορτὴν, ἀπὸ πηλὸν τῆς Αἰξωνῆς, καὶ ἀπὸ Αἰξωνεῖς καλλιτέχνας· παριστᾷ δὲ σκηνὰς ἀπὸ τὸν «Βλάχικο γάμο». Φέρει ἐπίσης τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἔμβλημα τῆς «Αἰξωνῆς», τὴν ἀφιέρωσιν δι' ἀρχαϊκῶν γραμμάτων, «πρὸς τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν» καὶ τὸ ἔτος Α' Φ' ΝΓ' (=1953), κατὰ τὸ ὁποῖον, χάρις εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην πρὸς τὴν πόλιν σας, τὴν πρόθυμον συμμετοχὴν συμπαῆτος τοῦ ὑφ' ὑμᾶς συμβουλίου καὶ ὀλοκλήρου τῆς Θηβαϊκῆς κοινωνίας, πρόκειται τὸ τοπικὸν σας ἔθιμον νὰ ἑορτασθῆ με ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα. Τὸ σχῆμα καὶ ἡ μορφή τοῦ ἀγγείου, κ. Δήμαρχε, δὲν εἶναι τυχαῖα· ἐξελέγη καὶ τοῦτο ἐκ τῆς μακράωνος ἑλληνικῆς παραδόσεως. Ὁμοιάζει πρὸς οἰνοχόην, εὐρεθεῖσαν παρὰ τὸ Δίπυλον τῶν Ἀθηναῖν, προσφερθεῖσαν ὡς ἔπαθλον εἰς ὀρχηστικούς ἀγῶνας πρὸ 2500 χιλιάδων σχεδὸν ἐτῶν. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο φέρει ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἀρχαιότερον περιωθὲν δεῖγμα τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς. λέγει δέ: «ἡ ὁς νῦν ὀρχηστῶν πάντων ἀταλώτατα παίζει τοῦτο δεκά ν μιν», ἥτοι «ὅποιος ἐκ τῶν σημερινῶν χορευτῶν χορεύει καλύτερα, αὐτὸς θά λάβῃ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ὡς ἔπαθλον».

Ὁ κ. Δήμαρχος εὐχαριστώντας ἐπήνεσε τὴν πρωτοβουλία τῆς Αἰξωνῆς στὴ συνέχιση τῆς Ἑλληνικῆς παράδοσης καὶ στὴν ἀναζωπύρωση τῶν ὠρικῶν τοπικῶν ἐθίμων κί ἐδήλωσε, καθὼς κί ὁ Νομάρχης ποὺ μίλησε με τὸ ἴδιο πνεῦμα, πῶς θά στήθουν συμπαραστάτες, στὴν ἐκπολιτιστικὴ καὶ μεγάλῃς ἐθνικῆς σημασίας τοῦτη Αἰξωνικὴ προσπάθεια.

Ἀκολούθησε με ἀμειωτὴ ζωηρότητα, μέσα σὲ μιὰ μέρα ἰσόχρονη, ἀνοιξιὰτικη, με τὴ Θήβα ὀλόκληρη στὸ πόδι, τὸ ἀποκριάτικο γλέντι καὶ με βάση τὸν «Βλάχικο Γάμο», ποὺ χάρις τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴ θυμαστὴ ὀργάνωση τῆς «Αἰξωνῆς» καὶ τοῦ Δήμου Θηβῶν, πῆρε φέτος πανελλήνιο χαρακτήρα, με παλλαϊκὴ ἐκδήλωση καὶ συμμετοχὴ. Ἡ κινηματογράφισις τοῦ «Βλάχικου Γάμου» ποὺ ὑποσχέθηκεν ἡ Αἰξωνὴ ἔμεινε, ἀπὸ τεχνικούς λόγους, γιὰ τὸν ἐρχόμενο χρόνον, γιὰ νὰ μελετηθοῦν καλύτερα καὶ οἱ ἐιδικὲς συνθήκες ποὺ παρουσιάζονται σὲ μιὰ προβολὴ με ἀπαιτήσεις. Ἡ ἐιδικὴ ἐπιτροπὴ κινηματογραφίσεων Αἰξωνῆς αἰ. ὀ τὴν κ. Τίγκη Χατζηκυριάκου—Γκίκα καὶ σκηνοθέτες Ἀθ. Μερτζῆ, Ἀν. Μελετόπουλο ἐτοίμασε σχετικὴ προεργασία.

Με τὴν ἀναπαράσταση τοῦ «Βλάχικου Γάμου» ἡ «Αἰξωνὴ» ἔκλεισε τὸν πρῶτον κύκλον τῆς λαϊκῆς παράδοσης στὴ Θήβα. Θά συνεχισθῆ με τὴν παράσταση τῆς τραγωδίας ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς. Ἀφοῦ τὸ τελετουργικὸ τοῦ Γάμου ἔχει τίς ρίζες του στὴν ἀρχαία τραγωδία. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς «Αἰξωνῆς»: «νὰ συνδέσῃ τὸ βιβλὸν νόημα τῆς ἀλήθειας ὀλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου με τὸ οὐσιαστικὸν νόημα τῆς ἀλήθειας τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τοῦ σήμερα» κάτω ἀπὸ τὴν ἰδεολογικὴ ἠθικὴ καὶ τὴν αἰσθητικὴ ἐπίδραση τοῦ τοπίου, στὸν κόσμον τοῦ Καλοῦ καὶ Ὀραίου.

Μ. ΚΑΛΛΟΝΑΙΟΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ Κ. ΑΘ. ΖΕΡΒΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

«Είμαι εὐτυχής, διότι μετὰ μακρὰ ἔτη, ἐπαναλαμβάνω τὴν δημοσίαν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ κοινοῦ τῆς πατρίδος μου, καὶ μάλιστα τῆς εἰδικῆς σας ἐκλεκτικότητος. Παρίσταμαι πρὸ ὑμῶν σήμερον ὑπὸ τὴν διπλὴν ἰδιότητά μου. Τοῦ μέλους τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θηβαϊκοῦ Συνδέσμου» ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Σωματείων τῆς Πρωτευούσης, καὶ ὡς κάτοικος Γλυφάδας. Ἐκεῖ εἰς τὴν ὥραίαν ἀκτὴν τοῦ Σαρωνικοῦ, εἰς μίαν πλαγίαν τοῦ Ὑμηττοῦ ποῦ ἐκτείνεται μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐκλεκτοὶ διανοούμενοι καὶ ἄλλοι φίλοι τῶν ἀπεφάσιον νὰ κτίσωσιν ἰδιαίτερον συνοικισμόν, Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, τὸν ὁποῖον νὰ δημιουργήσωσιν ὡς Πνευματικὸν Κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς Παραδόσεως. Ὁ Συνεταιρισμὸς ὀνομάζεται «Αἰξωνή», τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχαίου Λήμου τῶν Ἀθηνηῶν, καὶ τὴν ὁμάδα τῆς Διοικήσεως αὐτοῦ, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω σήμερον πρὸ ὑμῶν.

Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς «Αἰξωνῆς» εἶναι, μετὰ τῶν ἄλλων, ἡ συγκέντρωσις τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου, καὶ γενικώτερον, τῶν στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως ἀπὸ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς περιοχάς, καὶ ὅλων τῶν ἱστορικῶν περιόδων τῆς Φυλῆς μας. Καὶ ἤρχισαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν Πατρίδα μας, ἡ ὁποία εἰς ὅλην τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν της, ἔδωκεν εἰς τὴν Διανόησιν πλουσίας πηγὰς θρύλων καὶ παραδόσεων πρὸς ἐμφάνισιν κλασσικῶν ἀριστοτεχνιμάτων ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Εἶναι λοιπὸν τιμὴ διὰ τὴν πόλιν μας, ὅτι οἱ πνευματικοὶ ἰδρυταὶ τῆς «Αἰξωνῆς» ἤλθον νὰ μᾶς βοηθήσωσιν εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν τοπικῶν μας παραδόσεων καὶ ἐθίμων, ὅπως εἶναι ὁ Βλάχικος Γάμος τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας. Καὶ νὰ ἐγκαινιάσωσι τὰς διαλέξεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ συνεχίσωσι τὰ ἐκλεκτὰ Σωματεία τῆς ἱστορικῆς μας Πατρίδος, διότι ἀποτελοῦσι τὸν καλλίτερον, πρακτικώτερον καὶ πλέον εὐχάριστον τρόπον, τῆς μορφώσεως ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων παντὸς τόπου.

Δὲν πρέπει ν' ἀρκεσθῆτε εἰς τὰς σημερινὰς διαλέξεις, τὰς ὁποίας μετ' ὀλίγον θέλετε ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν ἀρχαιολόγον κ. Παπαγιαννόπουλον - Παλαιόν, ὅστις θὰ σᾶς ὁμιλήσῃ περὶ τῶν Θηβῶν, ὡς διδασκαλεῖον τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος, καὶ τὸν συμπολίτην μας δικηγόρον κ. Νικ. Πουλιόπουλον, ὅστις θέλει ἀσχοληθῆν μετὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τοπικοῦ ἐθίμου τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας.

Πρέπει νὰ τὰς συνεχίσετε σεῖς ἐδῶ, ποῦ ὑπῆρξατε ἀνεκάθεον φιλοπρόοδοι, καὶ φίλοι τοῦ πολιτισμοῦ, μετὰ τὴν ἀντίληψιν ὅτι καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐν Ἀθήναις, εἴμεθα πρόθυμοι νὰ συνδράμωμεν τὴν μορφωτικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ταύτην προσπάθειαν, καὶ ἐγὼ πρῶτος. Διότι ὅλοι μας αἰσθανόμεθα τοὺς αὐτοὺς παλμοὺς ἀγάπης καὶ στοργῆς διὰ τὴν γενέτειραν, καὶ δὲν λησμονοῦμεν ὅτι, ὅταν εὐρισκόμεθα πλησίον σας, ἠγωνίσθημεν κατὰ δύναμιν διὰ τὴν πρόοδον αὐτῆς μετὰ τὸν γηραιὸν σήμερον, καὶ νέον τότε «Σύλλογον τῶν Φιλοπροόδων» καὶ τὸν Μουσικὸν Σύλλογον ὁ «Ἀμφίων», τοῦ ὁποῖου ἡ μουσικὴ μάλιστα πρέπει νὰ ἐπανδρωθῆ, διότι εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις εἰς τὸ Πνευματικὸν πεδῖον πάσης κοινωνίας.

Ὑπὸ τοιοῦτους ἀρίστους οἰωνοὺς, ἐγκαινιάζω σήμερον τὰς διαλέξεις τῆς περιόδου 1953. Καὶ παρακαλῶ τὸν ἐκλεκτὸν φίλον κ. Παπαγιαννόπουλον νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ βῆμα, διὰ νὰ τὸν παρουσιάσω.

«Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος ἔχει τὸν λόγον».

(Ραγδαῖα χειροκροτήματα διαδέχονται τὸν ὁμιλητήν).

ΕΚ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Γ'λαῦκα θὰ ἐκόμιζον εἰς Ἀθήνας—ἀν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου εἶναι ὀξύμωρον ἐφ' ὅσον ἔρχομαι ἐξ Ἀθηνηῶν εἰς τὴν πόλιν σας—, ἐάν, ὁμιλῶν πρὸς ὑμᾶς, τὰ ἐπίλεκτα μέλη τῆς Θηβαϊκῆς κοινωνίας, ἐπεχείρουν νὰ ἐκθέσω ἐν χρονολογικῇ ἀλληλουχίᾳ λεπτομερῶς, ἢ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς, τὰ στοιχεῖα τῆς μακροαῖωνος ἱστορίας καὶ προϊστορίας τῆς ἐνδόξου πόλεως ταύτης, τῆς συνδεδεμένης ἀρρήκτως πρὸς χαρίεντας μύθους, λαμπρὰ ἐρεῖλια καὶ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα.

Θὰ περιέπιπτον, ἀθελήτως, εἰς ἀνιαρὰν διδασκαλίαν κοινοῦ τινος μαθήματος πατριδογνωσίας, καὶ θὰ ἐθεωροῦμην, ἴσως, ὡς καταχρώμενος τῆς τιμῆς καὶ τῆς πνευματικῆς φιλοξενίας, τὴν ὁποίαν μοὶ περιεποιήσατε διὰ τῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ σημερινῆς σας παρουσίας, ὃ ἐπίλεκτοι Θηβαῖοι καὶ ἐξ Ἀθηνηῶν προσελθόντες ἀξιότιμοι φίλοι.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος διὰ τοιοῦτον ἐγχείρημα θὰ ἦτο κατ' ἀνάγκην μακρὸς, καὶ θὰ ἐξέβαινε τῶν βραχυτάτων ὁρίων μᾶς τοιαύτης ὁμιλίας, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι κἄν διδακτικὸς, ἀλλ' ἀπλῆ τις συμβολικὴ καὶ πανηγυρικὴ, οὕτως εἰπεῖν, ἔναρξις εὐρύτερας τινὸς προσπάθειας ἐρεῦνης καὶ μελέτης τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, πρὸς ἀναζωπύρησιν τῶν τεινόντων νὰ ἐκλείψωσιν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, καὶ ἀνάδειξιν τῶν ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων, ἅτινα διὰ τῆς λελογισμένης μελέτης τοῦ παρελθόντος δύνανται νὰ συμβάλωσι σπουδαίως εἰς τὴν ὁμαλὴν πρόοδον καὶ τὴν σύγχρονον ζωὴν.

Τοιοῦτος τις προβάλλεται καὶ ὁ σκοπὸς τῆς «Αἰξωνῆς», ὡς ἤδη ἀνέπτυξε πρὸς ὑμᾶς ὁ προλαλήσας διακεκριμένος συμπολίτης σας κ. Ἀθανάσιος Ζερβόπουλος καὶ θὰ ἐκθέσῃ ἐκτενέστερον ὁ ἐπίσης συμπολίτης σας δικηγόρος κ. Ν. Πουλιόπουλος, εἰς τῶν ὁποίων τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πάτριον ἱστορίαν, ὀφείλεται κυρίως καὶ ἡ παρόρμησις πρὸς τὴν σημερινὴν ἐκδήλωσιν ταύτην.

Ἄλλ' ἡ ἐκλογή τῶν Θηβῶν ὡς ἀπαρχῆς τῶν «Αἰξωνικῶν ἐξορμήσεων» διὰ τὴν ἔρευνα καὶ τὴν περισυλλογὴν τῶν τοπικῶν ἐθίμων πρὸς μελέτην τῆς καθόλου ἑλληνικῆς παραδόσεως, δὲν εἶναι τυχαία· ὀφείλεται εἰς ἱστορικὸν καὶ ἀναφαίρετον δικαίωμα τῆς ἐνδόξου πόλεως σας, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῶν μύθων φαίνεται, ὑπῆρξεν ἡ παλαιότατη, ἴσως, καὶ σπουδαιότατη τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ δὴ καὶ ἡ προσενεγκοῦσα καὶ διδάξασα πρῶτη τὰ πρῶτα καὶ θεμελιώδη ἐκπολιτιστικὰ στοιχεῖα πρὸς ἐξημέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ἤδη, ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἑλληνίδων πόλεων, τὰ διατηρούμενα ἐπὶ χιλιετηρίδας ὅλας, εἶναι σύμβολα αἰώνιων ἐκπολιτιστικῶν ἀξιῶν, ἐφ' ὅσον ἐκάστη τῶν πόλεων τούτων προσέφερε πρῶτη μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας τῶν ἀξιῶν τούτων, δι' αὐτῶν ἡμερώθη, ἀνεπτύχθη καὶ ἐσταδιοδρόμησεν ὁ πεπολιτισμένος ἀνθρώπος, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐρεῖδεται, δρᾷ καὶ προάγεται οὗτος εἰσέτι.

Ἡ ἀπέραντος γυνῶσις, ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, καὶ αἱ καθημεριναὶ αὐτοῦ νέαι κατακτήσεις ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐρεῦνης τοῦ σύμπαντος, εἰς τὰ πανάρχαια ἐκεῖνα ἐκπολιτιστικὰ σύμβολα ἔχουσι τὰς βάσεις των, εἰς τὰς ἐνδόξους δῆλον ὅτι μεγάλας ἄλλοτε πόλεις—κράτη τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνεκα τούτου καὶ οἱ τόποι οἱ διατηροῦντες εἰσέτι τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν ὀνόματα, τὰ ἐρεῖπια καὶ τὰ πάσης φύσεως μνημεῖα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τῆς πατρίδος μας, ἀποτελοῦσι τὰ γνήσια στοιχεῖα δι' ὧν ὑποσημαίνεται, μελετᾶται καὶ ἐλέγχεται ἡ σημασία τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἀξιῶν καὶ καταδεικνύεται ἡ τυχὸν ἀνάγκη διαιτηρήσεως, προσαρμογῆς καὶ ἀναζωπυρήσεως τούτων.

Αὕτη εἶναι, καθ' ἡμᾶς, ἡ θεμελιώδης καὶ ἀντικειμενικὴ ἀξία τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως, καὶ οὕτως ὑψηλὸς ὁ προσορισμὸς ἐκάστον ἐξ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐτάχθημεν θεματοφύλακες τῆς ἱερᾶς καὶ πολυτίμου ταύτης κληρονομίας καὶ παρακαταθήκης συμπάσης τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος.

Ἄλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ἐλληνίδων πόλεων ὑπάρχουσι διακρίσεις καὶ διαβαθμίσεις τεράστιαι, ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς ἰδιαιτέρας ὑφ' ἐκάστης συμβολῆς καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐγένετο ἡ συμβολὴ αὕτη.

Σπανίως ὅμως, εἰς τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν τῆς ἀενάου ἐκπολιτιστικῆς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου, μία πόλις, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν κράτους, ἠτύχησε νὰ προσφέρει εἰς τὴν προσάθειαν ταύτην τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὅσα καὶ οἷα πρώτη, καὶ εἰς τὸ λυκαυγὲς τῆς ἱστορίας, ἡ μικρὰ νῦν ἀλλ' ἐνδόξου παρελθόντος πόλις τῶν Θηβῶν, προσέφερεν εἰς τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα, ὥστε δικαίως νὰ δύναται νὰ κληθῆ «*διδασκαλεῖον*» ταύτης.

Ἡ τοπικὴ παράδοσις τῶν Θηβῶν χάνεται εἰς τὰ ἀπώτατα χρονικὰ βᾶθη τῶν μύθων. Σχετίζεται πρὸς τὴν ἐμφάνισιν ἐν αὐταῖς ποτε σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου, καὶ τὴν γέννησιν ἔτι θεῶν καὶ ἡρώων, τῶν ὁποίων ἡ λατρεία καὶ οἱ ἄθλοι πρὸς ἡμέρωσιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου κατέστησαν Πανελλήνιοι.

Οὕτω π.χ., κατὰ τοπικὸν μῦθον, ἀνιέρεται ὅτι πρῶτοι κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν οἱ Ἔκτηνες, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν Ὀγγυγος ἦτο αὐτόχθων καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡ πόλις ὠνομάσθη Ὀγγύγαι. Ὁ πανάρχαιος οὗτος λαός, ὡς ἐπιστεύετο, ἀπωλέσθη ὑπὸ λοιμώδους νόσου, κατῴκησαν δὲ τὴν ἔρημον πόλιν μετ' αὐτοὺς οἱ Ὑάντες καὶ οἱ Ἄονες «*Βοιώτια γένη καὶ οὐκ ἐπηλύδων ἀνθρώπων*», ὡς λέγει ὁ περιηγητὴς Πausanias, ὁ ὅποιος μεταξὺ τῶν ἔτῶν 170-177 μ. Χρ. ἐπεσκέφθη τὰς Θήβας, περιέγραψε τὰ ἐν αὐταῖς «*θέας ἀξια*» καὶ συνέλεξε τὰς τοπικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς μύθους. Τοὺς τελευταίους τούτους κατενίκησεν ὁ Κάδμος, ὅστις ἴδρυσεν τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Καδμείαν, ἀΰξηθεις δὲ ταύτης σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο ἀκρόπολις τῆς κάτω πόλεως τῶν Θηβῶν.

Εἰς τὸν νέον τοῦτον οἰκιστὴν, τὸν Κάδμον, ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Ζεὺς ὡς σύζυγον τὴν Ἀρμονίαν, κόρην τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Εἰς τὸν γάμον αὐτῶν, ἐπὶ τῆς Καδμείας, προσῆλθον πάντες οἱ θεοί, καὶ ὁ Κάδμος προσέφερεν εἰς τὴν Ἀρμονίαν πέπλον καὶ περιδέριον, τὸ ὅποιον εἶχε λάβει παρὰ τῆς Ἀφροδίτης ἢ παρὰ τῆς Εὐρώπης. Οὕτω, διὰ τοῦ χαριστάτου τούτου μύθου, συμβολίζεται ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Κάδμου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Θηβῶν «*ἐλέω θεῶν*», καὶ σινεπῶς, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασθέντα εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ὡς ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ κτηνοτροφία, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα, ὠφείλοντο εἰς τὴν σοφίαν του, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν ἐξ ἐκείνων.

Ἡ τελευταία αὕτη ἐφεύρεσις, τῶν γραμμάτων δῆλον ὅτι, ἡ ἀποδιδόμενη εἰς τὸν Κάδ-

μον, εἶναι ἀσφαλῶς ἡ σημαντικωτάτη πασῶν, ἔνεκα τούτου δὲ καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐκαλοῦντο Φοινίκεια, Καδμεία ἢ Κάδμου γραμματικὴ, ἢ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου. Τὴν σχετικὴν παράδοσιν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ἡροδότου (Ε' 58), ὁ ὅποιος γράφει τὰ ἑξῆς: «*οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσήγαγον διδασκάλια εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἔόντα πρὶν Ἕλλησι, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ χρόνον προβαίνοντος ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλλον καὶ τὸν ἑνθμόν τῶν γραμμάτων, περιοίκεον δὲ σφέας τὰ πολλὰ [τῶν χώρων] τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες· οἱ παραλαβόντες διδασκίην παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρυσμίσαντες σφειων ὀλίγα ἐχρέωντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτιον, ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε ἔσαγαγόντων Φοινίκων εἰς τὴν Ἑλλάδα, Φοινικίηα κεκλήσθαι... εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμεία γράμματα ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβησι τῆσι Βοιωτῶν ἐπὶ τρίποσι τρισὶ ἐγκεκολαμμένα, τὰ πολλὰ ὁμοία ἔόντα τοῖσι Ἴωνικοῖσι. ὁ μὲν δὴ εἰς τῶν τριπόδων ἐπίγραμμα ἔχει:*

Ἀμφιτροῦν μ' ἀνέθηκεν ἔων ἀπὸ Τηλεβοῶν.

ταῦτα ἡλικίαν ἂν εἴη κατὰ Δάιον τὸν Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου. ἕτερος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει:

Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκηβόλω Ἀπόλλωνι | Νικήσας ἀνέθηκε τειν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἴπποκόωντος, εἰ δὴ οὗτος γε ἐστὶ ὁ ἀναθεὶς καὶ μὴ ἄλλος τωντὸ οὐνομα ἔχων τῷ Ἴπποκόωντος, ἡλικίην κατὰ Οἰδίπουν τὸν Δαίου. τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέτρῳ <τόνῳ>:

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸς εὐσκόπῳ Ἀπόλλωνι | Μουναρχέων ἀνέθηκε τειν περικαλλὲς ἄγαλμα.

ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἐτεοκλέος μουναρχέοντος ἐξανιστάται Καδμείοι ὑπ' Ἀργείων καὶ τρέπονται ἐς τοὺς Ἐγγελέας, οἱ δὲ Γεφυραῖοι ὑπολειφθέντες ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν ἀναχωροῦσι ἐς Ἀθήνας...» :

Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Ἡροδότου δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἀπολύτως. Πρῶτος δέ, ἐναντίον τῆς γνώμης ὅτι ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου παρήχθη τὸ ἐλληνικόν, ἐτάχθη ὁ Evans μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν Κρητικῶν ἐπιγραφῶν, ὑπεστήριξε δέ, ἐκ τῆς ὁμοιότητος πολλῶν σημείων τῆς γραμμικῆς γραφῆς τῶν Κρητῶν πρὸς γράμματα τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, ὅτι κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ἀποικοὶ ἐκ Κρήτης, οἱ Φιλισταῖοι, μετέφερον εἰς Παλαιστίνην τὴν γραμμικὴν γραφὴν τῶν Κρητῶν, ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη καὶ ἐξειλίχθη τὸ σημιτικὸν ἀλφάβητον, ὃπερ παρέλαβον κατόπιν ἐκ τῶν Φοινίκων οἱ Ἕλληνες τῆς ἱστορικῆς περιόδου.

Τῷ 1921, κατὰ τὰς γενομένας ἐν Θήβαις ἀνασκαφὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀ. Δ. Κεραιοπούλου, εἰς τὸ «ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου» εὐρέθησαν καὶ ἀγγεῖα μετ' ἐπιγραφῶν, τοῦ προϊστορικοῦ ἀλφαβήτου, ἐξ οὗ συναγεται, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου λεγόμενον, ὡς ἴδια του κρίσις, «*γράμματα οὐκ ἔόντα πρὶν Ἕλλησι...*» πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες» δὲν εἶναι ἀληθές, συνήχθη δὲ τὸ πιθανὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ Κάδμος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες εἰς Θήβας δὲν ἦσαν Φοίνικες, ὑπὸ τινων δὲ ὑπεστηρίχθη, ὅτι ἦσαν Κρητες, καὶ ὅτι οὗτοι παραλαβόντες τὴν γραμμικὴν γραφὴν τῶν Κρητῶν ἐδίδαξαν ταύτην εἰς τὰς Θήβας μετὰ τὴν περὶ τὸ 1400 π. Χρ. γενομένην καταστροφὴν τῆς Κνωσοῦ. Οὕτως, οἱ μετὰ τοῦ Κάδμου ἐλθόντες δὲν ἐδίδαξαν τὴν γραφὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων, τὴν λεγομένην Φοινικικὴν, ἀλλὰ τὴν γραμμικὴν Κρητικὴν, τὴν ὁποίαν, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἐχρησιμοποιοῦν ἔκτοτε οἱ κάτοικοι τῆς μυκηναϊκῆς καλουμένης περιόδου.

Τὴν εἰσαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κάδμου τὸ πρῶτον γραμμικὴν γραφὴν τῶν Κρητῶν μετε-
ρῦθμισαν κατὰ τόπους διάφοροι ἐκ τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τῆς παραδόσεως ὡς εὐρετῶν
τῶν γραμμάτων, ὃν οἱ χρόνοι δύνανται νὰ τεθῶσιν εἰς τὸν ιδ' π. Χρ. αἰῶνα κ' ἐντεῦθεν.

Ὅτι δὲ ὁ Ἡρόδοτος ἐπλανήθη ἐν προκειμένῳ, συνάγεται καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἐπιγραμ-
μάτων, τὰ ὁποῖα μεταγράφει καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ χρονολογήσῃ. Διότι καὶ ἐξ αὐτῶν, ὡς φαίνε-
ται, ἐν, τὸ πρῶτον, ἀνευρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἐν Θήβαις τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου
Ἀπόλλωνος. Πρόκειται περὶ πορίνου τεμαχίου ἐνεπιγράφου, τὸ ὁποῖον ὁ πρῶτος ἐκδότης
Κεραμόπουλλος, ἀνεγνώρισεν ὡς ἀνήκον εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενον ἐπίγραμμα :

[Ἀμφιτρύων μ'] ἀνέθ [ἐκε] ν ἔ [ὦν ἀπὸ Τηλεβοάων].

Τὸ πόρινον τοῦτο τεμάχιον τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων
συνάγεται, δὲν δύναται νὰ εἶναι νεώτερον τοῦ 5' π. Χρ. αἰ., οὔτε πολὺ παλαιότερον τούτου,
ἐξ αὐτοῦ δὲ εἰκάσθη, ὅτι κατὰ τὰ μέσα ἢ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος τούτου ἐγένετο ἀναγραφή ἢ
ἀνανέωσις τῶν τυχόν φθαρέντων παλαιῶν μνημείων πρὸς διατήρησιν τῶν παλαιῶν τίτλων
δόξης καὶ τῶν παραδόσεων τῆς ἀρχαιοπινούσας πόλεως τῶν Θηβῶν.

Εἶναι λοιπὸν πιθανόν, ὅτι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενα ἐπιγράμματα τὰ
ἀναφέροντα ὀνόματα διαδόχων τοῦ Κάδμου ἀκμασάντων ἐγγὺς πρὸς τοὺς χρόνους τῶν ἐνε-
πιγράφων ἀγγείων πιθανῶς, νὰ εἶχον γραφῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ τότε ἐν χρήσει γραμμικὸν
ἑλλαδικὸν ἀλφάβητον, κατὰ δὲ τὸν 7' π. Χρ. αἰῶνα, εἰς ὃν ἀνάγεται τὸ εὐρεθὲν πόρινον
τεμάχιον, πιθανῶς μετεγράφησαν αἱ ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἑλλαδικοῦ ἀλφάβητου, τοῦ
Κάδμου, εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ μετετέραθησαν καὶ εἰς
ἔμμετρον λόγον ὡς εἶδε ταῦτα, ἀνέγνωσε καὶ ἀντέγραψεν ὁ Ἡρόδοτος.

Αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιότατη συμβολὴ τῶν Θηβῶν, ἢ τῆς διδασκαλίας τῆς γραφῆς εἰς
τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξάπλωσις καὶ ἐξέλιξις αὐτῆς.

Ἄλλὰ καὶ ὁ θεὸς Διόνυσος ἀναφέρεται ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὰς Θήβας ἐκ τῆς θυγατρὸς
τοῦ Κάδμου Σεμέλης, καὶ ὁ Ἡρακλῆς κατήγετο ἐκ Θηβῶν, καὶ ἕτερος βασιλεὺς τῶν Θηβῶν,
ὁ Ἀμφίων, ἀναφέρεται ὡς εὐρετῆς μουσικῶν ὄργάνων καὶ δὴ τῆς λύρας, τὴν ὁποίαν ἐλέγετο,
ὅτι ὁ Ἑρμῆς, εἰς τὸν ὁποῖον πρῶτος ὁ Ἀμφίων ἴδρυσεν βωμόν, ἔδωκεν ὡς δῶρον εἰς αὐτόν.
Οὗτος ὁ Ἀμφίων, παίζων τὴν λύραν ἠνάγκαζε τοὺς λίθους νὰ κινῶνται ἀφ' ἑαυτῶν ὑπὸ
τὴν μαγικὴν γοητείαν τῶν ἤχων του καὶ νὰ τάσσωνται κανονικῶς ἐπάλληλοι, ἕως οὗ ἀπηρ-
τίσθη τὸ ἰσχυρότατον τεῖχος τῶν Θηβῶν.

Οἱ δὲ περὶ τῆς Νιόβης, συζύγου τοῦ Ἀμφίωνος, καὶ τῶν Νιοβιδῶν, οἱ περὶ Οἰδίποδος,
τῶν «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» καὶ τῶν «Ἐπιγόνων», μῦθοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὸν θηβαϊκὸν λεγό-
μενον κύκλον, ἐτροφοδότησαν ἐπὶ μακρὸν τὴν πανελληνίον ποίησιν καὶ ἰδίᾳ τὴν αἰτικὴν
τραγωδίαν, ἥτις ἀναμφιβόλως, ἀποτελεῖ τὴν ὑπερτάτην ἔκφανσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Καὶ ἕτερος εὐρετῆς καὶ διδάσκαλος ἐκ Θηβῶν ἀναφέρεται, ὁ Πρόνομος, «ὃς πρῶτος
ἐπενόησεν ἀδλους, ἐς ἅπαν ἀρμονίας εἶδος ἔχοντας ἐπιτηδείως, πρῶτος δὲ διάφορα εἰς το-
σοῦτο μέλη ἐπ' ἀδλοῖς ἤβησε τοῖς αὐτοῖς. λέγεται δὲ ὡς καὶ τοῦ προσώπου τῷ σχήματι καὶ
τῇ τοῦ παντὸς κινήσει σώματος περισσῶς δὴ τι ἕτερεπε τὰ θέατρα».

Αὐτὰ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς καὶ ἐν ὄχρωτάτῃ σκιαγραφίᾳ, εἶναι τὰ κύρια σημεῖα,
ἅτινα ἐντὸς τοῦ λίαν περιορισμένου χρόνου τῆς σημερινῆς μου ὀμιλίας ἐθεώρησα, ὅτι δύ-
νανται νὰ αἰτιολογήσωσι τὸν τίτλον : « Αἱ Θήβαι διδασκαλεῖον τῆς πεπολιτι-
σμένης ἀνθρωπότητος ».

Α. Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ—ΠΑΛΑΙΟΣ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΕΝΟΣ ΘΕΑΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

Η ΕΝΟΡΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΗ

« Ἦκου Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἢ Κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί-
μορφῆν δ' ἀμείψας ἔκ θεοῦ βροτησίας
πάρειμι Δίρκης νάματ' Ἰσμηνοῦ θ' ὕδωρ.

εἰς τήνδε πρῶτον ἦλθον Ἑλλήνων πόλιν,
κακεῖ χορεύσας καὶ καταστήσας ἐμάς
τελετάς, ἴν' εἶην ἐμφανῆς δαίμων βροτοῖς,
πρώτας δὲ Θήβας τῆσδε γῆς Ἑλληνίδος
ἀντωλόλυξα

Ἦ Σεμέλας τροφὸς Θῆ-
βαι στεφανοῦσθε κισσῶ

μέλπετε τὸν Διόνυσον
βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων,

ἀδυβόᾳ Φρυγίων αὐλῶν πνεύματι.

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ «Βάκχαι»

« Ἐχεις τὴ Μοῦσα ἂν τὴ δεχτῆς
εἰς τὸ θερμὸ σου στῆθος ».

ΣΙΛΛΕΡ

ΔΕΝ εἶναι ὁ δῶ πρόθεσίν μου νὰ μιλήσω γιὰ τὸ λαϊκὸ ἔθιμο, ποὺ εὐτυχῆσαμε νὰ δοῦμε.
Κι' ἀκόμα λιγώτερο νὰ κάνω ὁποιαδήποτε συσχέτιση μὲ τ' ἄλλα ἀνάλογά του στ' ἄλλα μέρη
τοῦ τόπου μας, νὰ κάνω συγκρίσεις καὶ διακρίσεις ἀνάμεσά τους γιὰ νὰ βγάλω στὸ τέλος τὰ
συμπεράσματα τὰ ἐπιστημονικὰ ποῦ θάταν τὸ κύριο μέλημα τῆς ἐπιστήμης ἐνὸς λαογράφου.
Τέλεια διαφορετικὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τούτου τοῦ ἀρθροῦ : Παίροντας ἀφορμὴ ἀπὸ ὀλάκαιρη
κλίμακα συναισθηματικῶν ἐντυπώσεων καὶ κρίσεων ποῦ ἄκουγα ἕνα γύρω μου τότες καὶ ποῦ
ἄλλες σταματοῦσαν στὴν ἐπιφάνεια τῶν φαινομένων, ἄλλες πάλι εἶχαν τὴν ἰκανότητα νὰ
εἰσδύσουν εἰς τὸ βάθος τῆς οὐσίας τους, ἐστοχαζόμενον καὶ τότες—καὶ τώρα τὸ ἴδιο τοῦτο ζή-
τημα θὰ προσπαθῆσω ἔδῳ ν' ἀναπτύξω—πὼς δηλ. ἢ καταξίωση τοῦ ἔργου τῆς τέχνης δὲν
μπορεῖ νὰ γίνῃ πλέρια παρ' ἀπ' τὸν θαυμασμό ποῦ εἶναι ἀποκύημα τῆς ἐπώδυνης ἀρνήσεως
καὶ τῆς βαθειᾶς συλλογῆς μιᾶς ψυχῆς.

Τὸ ἔργο τέχνης δὲν εἶν' ἄλλο παρ' ἢ ἔκφραση τῆς ἐσώτητας τοῦ Κόσμου καὶ δὲν ἐκ-
φράζεται παρὰ μέσον συμβόλων ποῦ εἶναι ἴδια σ' τὴν κάθε τέχνη.

Κι' ὁ νοῦς μου πάει στὸ λαμπρὸ σχέδιο τῆς ἀρχαϊκῆς ἀγγειογραφίας ὅπου χωρὶς τίς οἰστρήλατες καὶ ἀδόκητες παραμορφώσεις του, ἡ ἀποκαλύψη τοῦ κοσμοθεωρητικοῦ μύθου τῆς ἐποχῆς τούτης, θὲ νάταν ἀδύνατη. Μὰ ἀφοῦ τούτα τὰ παραδείγματα μᾶς λείπουν ἐδῶ, ποιὰ ἄλλα θάταν ἀρροδιώτερα νὰ μᾶς διαφωτίσουν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦμε, παρὰ τ' ἀποσπάσματα ἐκεῖνα τοῦ ἀρχαίου ποιητικοῦ Λόγου πού βάζω ὡς ἐπικεφαλίδες τοῦ ἀρθροῦ: Ἔδῶ, οἱ λέξεις «τὰ ἔπεα» εἴτε ὁήματα, εἴτε οὐσιαστικά ἢ κατηγορήματα, δὲν εἶναι, ὅπως ὀρθῶς πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι, μέρες τῶν πραγμάτων; (ἀνωλόλυξα — βρέμω ἀδυβόμ Φρυγίων ἀλλῶν πνεύματι—βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων — ἀστρατηφόρω πυρί...) Μὰ κι' αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν τόπων μὲ τὰ ποιητικὰ των κατηγορήματα, λὲς καὶ δὲν εἶναι τυχόντα ἔπη, μ' ἀποκαλύπτουν κι' αὐτὰ τὴ θερησκευτικὴ σχέση τοῦ ἀρχαίου μὲ τὴ Μητέρα Φύση, μὲ τὴν ἱερὴ τούτη γῆ τῆς Βοιωτίας, πού εἶταν ἡ θερησκευτικώτερη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδας: Θηβαίων χιθῶν—Δίρκης νάματα—Ἰσμηνοῦ θ' ὕδωρ... Οἱ ὀνομασίες τούτες αἰσθάνονται πὼς εἶναι τὰ ὀνόματα μέρη ἐνὸς ἐνιαίου καὶ ἀδιάσπαστου μύθου...

Ἄλλὰ τί θὰ λέγαμε γιὰ τὸν λόγο τὸν ποιητικὸν πού ἐκφράζει «τὴν ἐσώτητα τῆς δραστηριότητος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σύγκαιρα καὶ τὸ ὄντομ τοῦ κοσμικοῦ γεγονότος» ;*)

Εἰς τήνδε πρῶτον ἦλθον Ἑλλήνων πόλιν
κακεῖ χορεύσας καὶ καταστήσας ἐμᾶς
τελετάς, ἵν' εἶην ἐμφανῆς δαίμων βροτοῖς
Πρῶτος δὲ Θήβας τῆσδε γῆς Ἑλληνίδος
ἀνωλόλυξα

Κι' ἂν τώρα ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν τέχνην τῆς ἀρχαιότητος ἔρθουμε στὸ θέαμα τοῦτο τῆς λαϊκῆς μας παράδοσης πού εὐτυχήσαμε νὰ δοῦμε, ποιὸς προικισμένος μ' ἐνόραση καλλιτεχνικὴ δὲν αἰσθάνθηκε τῆς γιορτῆς τούτης τὴν ἀγνότητα καὶ δὲ χάρηκε εἰς τὰ κατάβηθιά του πὼς ὁ δαίμονας τῶν καιρῶν μᾶς δὲν εἶχε κατορθώσει ἀκόμα νὰ κόψει τίς πανάρχαιες ῥίζες τῆς παράδοσός μας καὶ πὼς τούτες ἀκόμα εἴτανε ζωντανές. Καὶ πὼς τ' ἀτίμητα δῶρα τῆς παλαιᾶς μας δόξας ἐλάμβαναν μέσα της, ἃς εἶναι καὶ μοναχὰ ὡς Μνήμη, ὡς σπέρμα, ὅπου περιμένει τὸν Ποιητῆ.

Ἀντήχησε λοιπὸν τὴν αὐγὴν τῆς τακτῆς ἡμέρας ὁ πρῶτος ἦχος ὁ δῆξυς τῆς πίπιζας καὶ ὁ βρόντος τοῦ βαρυβρόμου ἐπιχώριου τύμπανου.

Καὶ πὼς ἐσυνάχθησαν οἱ θίασοι τῶν χορευτῶν; Μήπως σύμφωνα μὲ κάποιον συμβατικὸ πρόγραμμα προκαθορισμένο, ὅπως θὰ γινόταν σὲ μᾶς; Ὁχι γιὰ τὸ ἀγροφῶς Κώδικας τῆς λαϊκῆς τελετουργίας ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τέτοιες ταπεινὲς συμβάσεις καὶ βρίσκει τρόπους σύμφωνους πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἀντίληψη ἀνθρωπιάς πού ἔχει.

Ἀπὸ νωρὲς λοιπὸν μακροῖθε ξάνοιγες στίς παρόδους, θιάσους ὀλιγαριθμῶν χορευτῶν πού ὦρα μὲ τὴν ὦρα πλήθαιναν, νὰ μπεινοβγαίνουν στὰ σπίτια. Κι' οἱ γυναῖκες νὰ τοὺς κλωσορίζουν στὰ κατώφλια τους, καὶ νὰ τοὺς φιλεῖουν στὸ δρόμο ἢ νὰ τοὺς καλοῦνε μέσα.

Καὶ πάλι σὲ λίγο τοὺς ἔβλεπε νὰ βγαίνουν παίροντας μαζί τους τὸ χορευτὴ τοῦ σπιτιοῦ.

Κι' ὅταν μαζώχτηκαν ὅλοι οἱ θίασοι ἀπὸ διάφορες μεριεὲς τραβοῦσαν στὴν πλατεία. Καὶ κεῖ ἔστηναν τὸν χορὸ. Πού δὲν ἐμελλε γιὰ τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες νὰ σταματήσῃ στιγμὴ. Γιατὶ ὅποιος κουραζότανε ἔβγαινε ἀπὸ τὸ χορὸ καὶ ἔμπαινε ἄλλος στὴ θέση του. Κι' ἔτσι κρατοῦσε ὁ χορὸς ἀδιάκοπα μέρα νύχτα κι' ὁ αὐλὸς καὶ τὸ τύμπανο δὲν ἔπαιναν στιγμὴ. Καὶ τοῦτο πού σ' ἄλλους θὰ φαινόταν μονότονο, ἔνοιωθε πὼς μιὰ μυστικὴ αἰτία τὸ ὄριζε νάναί ἔτσι καὶ πὼς εἴταν ὅταν νὰ συμβόλιζε τὸν ἀέναον παλμὸ τοῦ Κόσμου. Καὶ πὼς ἄγ

*) Ernst Hoffman (Spr. und arch. Logik)

ἔπαινε θὰ χανόταν ὁ εἰρμός τῆς ἐνθουσιαστικῆς κατάστασης εἰς τὴν ὁποία μᾶς συμπαρέσυρε ὅλους.

(Καὶ μιὰ στιγμὴ εἶδαμε ἓνα σεμνὸ παλληκάρι μὲ φουστανέλλες νὰ μπαίνει σ' ἓνα μαγαζὶ, βαστώντας στὸ χέρι μιὰ βαθυκόκκινη περικεφαλαία. Καὶ καταλάβαμε πὼς κάτι ζητοῦσε κι' ἐπήγαμε νὰ τὸν βοηθήσουμε. Καὶ τοῦ κολλήσαμε τὸ φθαρμένο ντύμα τῆς περικεφαλαίας καὶ τοῦ διορθώσαμε τίς φράντζες καὶ τὰ κρόσια τῆς οὐρᾶς καὶ τίς κονιάρδες καὶ τὰ χουσαῖ γαϊτάνια. Καὶ τὴ φόρεσε κι' ἐνώθηκε κι' αὐτὸς μὲ τοὺς ἄλλους χορευτάδες).

Καὶ κάποια μορφή ἀπ' αὐτοὺς πού χόρευαν ἐτύχαινε νὰ μᾶς τραβίει περισσότερο. Γιατὶ βρῖσκαμε πὼς αὐτὴ εἶχε τὴ χάρη κι' ὡς εὐγένεια μορφῆς καὶ ὡς ρυθμὸς καὶ κίνηση νὰ συνοψίζει περισσότερο ἀπ' τοὺς ἄλλους τὸ ἄγνὸ καὶ τὸ ὠραῖο καὶ καθῶς εἶχε τὰ στήθια του καταστόλιστα ἀπὸ τ' ἀσημικὰ καὶ τὰ φλουριά ἀπὸ πάνω ἀπὸ ἓνα κόκκινο μαντήλι πού τοῦ ἀνέβαινε ψηλὰ ὡς τὸ λαμό, μᾶς φάνταζε ὡς ἓνας φύλαρχος ἢ βασιλεὺς τῆς Μάγας ἢ τῶν Ἀστέκας.

Κι' εἴταν ὄντομοι χορευτικοὶ καὶ μέλη ἄλλα γοργὰ κι' ἄλλα ἀργά. Καὶ μερικοὶ μᾶς ἄρσαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ καθῶς ἀκούγαμε τὸν βρόντο ἢ τὸ ἐλαφρότατο σύρσιμο τῶν ποδιῶν αἰσθανόμαστε πὼς μιὰ μυστικὴ φωνὴ πού ἔβγαινε ἀπ' τὸ στόμα μᾶς ἀόρατης μορφῆς πού εἴταν ἡ θεότητα τοῦ χοροῦ ἔλεγε: «Ἐνωθῆναι θέλω καὶ ἐνώσαι θέλω» ἢ «Ἐν φ' δ' ἂν πάσχω τὸ σὸν ἐσορᾶς πάθος» Κι' εἶχαμε ἀληθινὰ τὸ αἶσθημα τῆς ἐνώσεως τοῦ ἑαυτοῦ μᾶς μ' ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ θεοῦ καὶ πὼς ὁ κατακερματισμὸς του σ' αὐτὰ εἶχε ἀρθεῖ.

Κι' ὅταν τέλειαν οἱ χοροὶ ξεκίνησαν ὅλοι ἔξω ἀπ' τὴ Θήβα στὸ ξωκλήσι τῆς Ἀγ. Τριᾶδας. Κι' εἴταν τάβλες στρωμένες πολλές κάτω ἀπ' τὰ δέντρα, στολισμένες μὲ μιντιαῖς. Καὶ κορέμασαν τὰ σπαθιά τους καὶ τίς κάπες τους στὰ πεῦκα, κι' ἄλλες ἔστρωσαν ἀπάνου στὸ χῶμα γιὰ τὰ βλαχόπουλα νὰ καθίσουν. Κι' ἔτρωγαν κι' ἔπαιναν καὶ φίλευαν ἐμᾶς τοὺς ξένους μ' εὐγένεια καὶ καλωσύνη πολλή. Κι' ἔστηναν πάλι τὸ χορὸ καὶ φάνταζαν τὰ ἀσήμια καὶ τὰ φλουριά καὶ τὰ σπαθιά τους στὸν ἥλιο κι' ἓνα γύρω κόσμος πολλὲς ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ στέκονταν ἓνα γύρω στίς πράσινες πλαγιές. Κι' ἔλεγε πὼς βρισκόσουν στὸ ἀνάμεσα στοὺς Ἀρματολούς καὶ τοὺς Κλέφτες. Καὶ πάλι μακάριζες τὸ Θεὸ πού ὁ Δαίμονας τοῦ Καιροῦ μᾶς εἶχε ἀφίσει ἀκόμα ἀπείραχτα ὅλ' αὐτὰ...

Κι' ὅταν ἦρθε τέλος ἡ στιγμὴ τοῦ γυρισμοῦ τὰ παλληκάρια παραταχθήκανε γιὰ νὰ ξεκινήσουν. Κι' εἶχε ἡ πομπὴ μιὰν ἄφταστη μεγαλοπρέπεια. Κι' ὀμπρὸς πήγαιναν τὰ νταούλια κι' οἱ πίπιζες κι' ἓνας ντυμένος κόκκινα στεφανωμένος μὲ δάφνες. Κι' ἐμεῖς εἴτε ἀκολουθοῦσαμε ἀνακατεμένοι μαζί τους ἢ ξεμακραίναμε τρέχοντας ἐμπρὸς τους γιὰ νὰ τοὺς θαυμάσουμε καλλίτερα. Καὶ τοὺς βλέπαμε ὄρες-ὄρες νὰ σταματοῦν καὶ νὰ φωνάζουν σηκώνοντας τίς γκλίτσες ἀψηλά. Ἄλλες φορὲς σταματοῦσαν ἢ βγάζανε τὰ σπαθιά ἀπ' τὰ θηκάρια καὶ λέγανε παινέματα τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης. Καὶ νόμιζες πὼς εἶχαν τὰ χρόνια κυλίσει αἰῶνες πίσω κι' ἔβλεπε ἓνα στράτευμα τῶν Ἀχαιῶν μὲ πανοπλίες καὶ δόρατα πού πήγαινε σὲ πόλεμο...

Καὶ πάλι εὐλογοῦσες τὸ Θεὸ πού ἐμείναν ἀκόμα ἀπείραχτα ὅλ' αὐτὰ κι' ἐρωτοῦσες μέσα σου ἂν εἶναι τάχα δοσμένο ν' ἀξιοθῆ ἡ Ἑλλάδα νὰ μεταξιώσῃ τούτα τὰ σπέρματα τοῦ λαοῦ μᾶς, γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἀληθινὸ ἑαυτὸ της...

Δ. ΠΙΚΙΩΝΗΣ

ΘΗΒΑ, Η ΜΗΤΡΙΚΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΒΛΑΧΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

ΤΟΝ θαυμάσιο Βλάχικο Γάμο της Θήβας, τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ λαϊκὸ ἔθιμο, ποὺ ἐμφανίζεται κάθε χρόνο τὴ μέρα τῆς Καθαρῆς Δευτέρας στὴν ὁμορφὴ Βοιωτικὴ πόλιν, δὲν τὸν πρωτογνώρισα στὴ φετεινὴ ἐκδήλωσή του, ὅπου πῆγα κ' ἐγὼ παρακινημένος ἀπὸ τὴν πρωτοβουλία τῆς «Αἰξωνῆς» νὰ παρακολουθήσω προσεχτικώτερα τὶς φάσεις καὶ τὴ σημασία του, σὺν στοιχείου τῆς ἐθνικῆς λαογραφίας μας καὶ σὺν ἀπήχηση μακρινοῦ, ἴσως, ἀρχαίου κατάλοιπου τῆς Διονυσιακῆς λατρείας. Θυμᾶμαι πὼς πρὶν πολλὰ χρόνια, τὸ 1934, ἂν δὲν γελιέμαι, γυρίζοντας τὸ βράδι τῆς Καθαρῆς Δευτέρας μὲ μιὰ ὁμάδα ἐκδρομῶν τῆς «Υπαίθριου Ζωῆς» ἀπὸ μιὰ μαγευτικὴ διαδρομὴ στὴν παραλία τῆς Λοκρίδας, Θερμοπύλες, Λαμία κλπ. σταματήσαμε στὸν κεντρικὸ δρόμο τῆς Θήβας ὅπου ξετυλίσσονταν ἕνα ἀξιοπεριεργό, μοναδικὸ θέαμα. Ἦταν ὁ χορὸς τῶν βλάχων, ἀρματωμένων καὶ στολισμένων σ' ὅλη τὴ λαμπρότητα τῆς παλληκαριᾶς καὶ τῆς λεβεντιάς τους. Οἱ φιλόξενοι Θηβαῖοι μᾶς προσκάλεσαν καὶ μᾶς κέρασαν στὸ πόδι καὶ τὰ μάτια μας ἀπληστα ρουφοῦσαν τὸ ἔξοχο γραφικὸ θέαμα τῶν χορῶν ποὺ τοὺς ἐκτελοῦσαν οἱ βλάχοι μεμονωμένοι καὶ ξεχωριστὰ καθὼς θυμᾶμαι, γύρω στὰ φανταχτερὰ μπαϊράκια καὶ τὶς πανύψηλες γκλίτσες τῶν ἀρχηγῶν! Γιὰ μένα ἦταν ἕνα πρωτοφανέρο θεᾶμα συγκλονιστικῆς ἀληθινῆς καὶ τελειωμένης ἀπόλαψης, ὅμοιο μὲ τὸ ὅποιο δὲν εἶχα ξαναδῆ ποτὲ στὸ ἑλληνικὸ ὑπαιθρο. Ἡ ποικιλία τῶν βλάχικων φορεσιῶν, ἡ φρεσκάδα τῆς ὀλόλευκης θωριάς τους, ποὺ τὴν ἐτόνιζε τὸ θαμπωμένο χρῶμα τῶν μάλλινων πανωβραχιῶν ἢ τῶν καλτσῶν τῆς φουστανέλλας, καὶ ἀκόμα οἱ θαυμάσιες, μεγαλόπρεπες γκριζες κάπες, οἱ ριγμένες νωχελικὰ στὸν ὦμο, τὰ χρυσοκέντητα πλουμίδια τῶν σκούφων καὶ τῶν πουκάμισων, τὰ ὀλόφορτα ἀπὸ ἀργυροστόλιστα μαχαίρια καὶ πιστόλες σελάχια τους, οἱ πάλες ποὺ κρεμόντουσαν ἀπ' τὰ λουριά, τὰ χρυσὰ στολίδια τοῦ στήθους καὶ τῆς πλάτης, οἱ καδένες, τὰ περιδέροια κλπ., τὰ φουντωτὰ τσαρούχια ἢ τὰ βλάχικα μυτερὰ πέδιλα τῶν παλληκαριῶν, οἱ γκλίτσες καὶ τὰ μπαϊράκια παίρναν ἔτσι μὲ τοὺς δῆεις, μονότονους φθόγγους τῆς λαϊκῆς μουσικῆς τῶν νταουλιῶν καὶ τῆς πίπιζας μιὰ ἐξωτικὴ στὴ φαντασία μου ἔκφραση ἄλλων περασμένων ἐποχῶν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, μιὰ παραμυθένια σ' ἀλήθεια ἀναβίωση ποιοῦς ξέρει ποιῶν γνήσιων μὲ τὸ ἑλληνικὸ παρελθὸν ἐθίμων καὶ παραδόσεων. Τότε, βέβαια, στὸ βιαστικὸ αὐτὸ πέρασμα δὲν εἶχα καμμιά δυνατότητα ἢ ἐνδειξὴ νὰ φανταστῶ ἢ ν' ἀποδώσω σ' ἐκεῖνον τὸν χορὸ τὴν ιδιότητα ἐνὸς ἀρχαίου κατάλοιπου, ἀφοῦ δὲν ἤξερα κἀν πὼς ἐπρόκειτο καὶ γι' ἀναπαράσταση γάμου, μὰ νόμισα πὼς ἦταν ἀπλούστατα ἕνας παλληκαριστὸς καὶ ιδιόμορφος μόνος χορὸς τῶν Βλάχων τῆς Θήβας, τῶν δὲν ξέρω πὼς ἐπηρεασμένων ἢ κατεβασμένων ἀπὸ τὶς Ἠπειρώτικες κορφὲς τῶν ἀγέρωχων βουνῶν μας.

Τέτοια ἦταν ἡ μνήμη ποὺ κράταγα ἀπὸ τὴν ἀξέχαστη αὐτὴ ἐντύπωσή μου καὶ πάντα βάσταγα στὴν ψυχὴ μου τὸν πόθο νὰ ξαναπεράσω καὶ νὰ ξαναιδῶ μιὰ Καθαρὴ Δευτέρα τὸν βλάχικο χορὸ τῆς Θήβας. Μὰ νά, ποὺ στίς ἀρχὲς τῆς φετεινῆς χρονιάς, συνάντησα τυχαῖα τὸν ἀγαπητὸ φίλο κ. Νίκο Πουλιόπουλο ποὺ μοῦ μίλησε γιὰ τὴν ἐμπνευσμένη

πρωτοβουλία τῆς «Αἰξωνῆς» ν' ἀρχίσῃ τὶς λαογραφικὲς τῆς ἐρευνες καὶ μελέτες ἀπὸ τὸ ἔθιμο τοῦ Βλάχικου Γάμου τῶν Θηβῶν. Οἱ πληροφορίες καὶ ἡ πνευματικὴ διείσδυση τοῦ φίλου κ. Πουλιόπουλου μὲ πρωτόβαλαν στὴν ἀληθινὴ ἔκταση τοῦ ζητήματος. Κ' ἔτσι διαφωτισμένος παρακολούθησα καὶ τὴν προπαρασκευὴ καὶ τὴν παρουσίαση, στὴν περασμένη φετεινὴ Καθαρὴ Δευτέρα, τοῦ Βλάχικου Γάμου ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ τῆς φάσης, ὅπου καὶ γιὰ πρώτη φορὰ εἶδα καὶ τὴν μεταμφιεσμένη ψευτονούφη, ποὺ τὴν ὑποδύεται ἄντρας καὶ τὴν ὅμοια ψευτοπεθερὰ καὶ τὸν τρελλὸ ἢ τὸν σάτυρο, τὸν παρδαλὰ ντυμένο καὶ δαφνοστεφάνωτο, ποὺ παίζει σημαντικό ρόλο στὴν ὅλη ἀναπαράσταση. Φέτος πρόσεξα τοὺς τσουχερούς διαλόγους μεταξὺ τῶν δυὸ δμῶν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῶν δυὸ κονακιῶν ἢ καλυβιῶν καὶ γενικὰ σ' αὐτὴ τὴν κάπως φροντισμένη παρουσίαση τοῦ Θηβαϊκοῦ ἔθιμου ἐνεβάθυνα στὴν πλατύτερη σημασία του καὶ ἀναμέτρησα τὴν πιθανότητα ποὺ ὑποστηρίζεται, πὼς τὸ ἔθιμο εἶναι κατάλοιπο τῆς Διονυσιακῆς παράδοσης.

Ἄν ἔχω καμμιά ἀσφαλῶς εἰδικὴ ἀρμοδιότητα νὰ δώσω στὸ προκείμενο θέμα αὐθεντικὴ ἢ ἀπεύθυνη ἢ ἔγκυρη ὁπωσδήποτε γνώμη. Μόνος μὲ τὴν ἑλληνικὴ μου συνείδηση, τὶς γενικὲς μελέτες καὶ τὴν φυσιολατρικὴ καὶ λογοτεχνικὴ μου διαίσθηση μπορῶ ἴσως κάτι νὰ πῶ καὶ νὰ προσθέσω. Μὰ πρὶν μποῦμε στὸ εἰδικὸ θέμα τοῦ ἐρωτήματος, φαντάζομαι, πὼς εἶναι κεφαλαίωδους σημασίας νὰ προσέξουμε τὸ χαρακτηριστὸν τοῦ περιβάλλοντος ὅπου ἐκδηλώνεται τὸ ἔθιμο τοῦ Βλάχικου Γάμου. Καὶ ποῖο εἶναι αὐτὸ τὸ περιβάλλον; Ἡ Θήβα. Καὶ τί εἶναι ἡ Θήβα; Μητρικὴ ἑλληνικὴ πόλις! Πόλις μητέρα, πόλις ἀρχέτυπη, πόλις μήτρα, πόλις πανάρχαιη καὶ σεβαστὴ στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ τὴν παράδοση τῶν μύθων καὶ τῶν προγόνων μας! Τὴν μυθολογικὴ καὶ πολιτιστικὴ σημασία τῆς Θήβας στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κόσμον τὴν ἀνέπτυξε διεξοδικὰ στὴν περισπούδαστη ὁμιλία ποὺ ἔκανε φέτος στὴν ἴδια πόλιν ὁ διακεκριμένος φίλος ἀρχαιολόγος, ὁ ἀγαπητὸς κ. Ἄνδρ. Παπαγιαννόπουλος—Παλαιὸς μὲ θέμα: «Αἰ Θηβαῖ, ὡς διδασκαλεῖον τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος». Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀναμφισβήτητὴν ἐπικύρωση ποὺ μοῦδωσαν στὴ σκέψη μου οἱ φωτεινὲς ἀληθινὰ διαπιστώσεις τοῦ ἀγαπητοῦ κ. Παπαγιαννόπουλου, ποτὲ δὲ μοῦ ἔλειψε ἀπὸ τὴν ψυχικὴ μου διαίσθηση, σ' ὁποιοδήποτε πέρασμά μου ἀπὸ τὴν Θήβα ἢ ἀντίληψη τοῦ πανάρχαιου μεγαλείου καὶ τῆς ἱστορικῆς τῆς λαμπρότητας. Ποτὲ δὲ μοῦ ἔλειψε ἀκόμα, παρ' ὅλες τὶς ἐμφανεῖς δυστηχῶς σημερινῆς ἑλλείψεως στὴν εὐχέρεια τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ξένου, νὰ νοιώθω μιὰ ἀκατανίκητη, παρᾶξενη ἐπιβολὴ ἀπὸ τὸ μεγαλόπρεπο καὶ ἀθάνατο φυσικὸ περιβάλλον τῆς ποὺ ξεδιπλώνεται μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ποὺ ρίχνει κανεὶς στὸ Θηβαϊκὸ πεδίο, ἀπὸ τὸ διάσελο τοῦ Κιθαιρώνα, καὶ ποὺ φτάνει ἐκστατικὴ, μέχρι τὶς ἀναδιπλώσεις τοῦ Ἐλικώνα, τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Πτώου!

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κυματιστὸ, ὀλοκάθαρο τοπίο, ποὺ ἄλλοτε τ' ἀγναντεύεις γυμνὸ, πένθιμο, σκυθρωπὸ, συννεφιασμένο, πότε διαυγὲς καὶ χιονόστεφο, στίς καθαρὲς μέρες τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς ἄνοιξης καὶ πότε καταπράσινο καὶ γαλάζιο, στὰ καλοκαιρινὰ φέγγη τῆς διάχυτης ἀκτινοβολίας τοῦ Φαέθοντα, πόσες θέσεις καὶ ποιὰ ὄνόματα, ποιὲς ἀναμνήσεις, ποιὲς δόξες, ποιὲς τραγωδίαι καὶ ποιὰ λυρικὰ κορυφώματα δὲν σοῦρχονται ὀρμητικὰ στὸ νοῦ μὲ τὶς ἀπειράριθμες ἀπηχῆσεις καὶ τὶς διασταυρώσεις τῆς σημασίας τους! Πλαταιές, Θεσπιές καὶ Χαιρώνια. Ἐλικωνιάδες Μοῦσες, Ἡσίοδος, Πίνδαρος καὶ Κόριννα. Κάδμος, Ἀμφίων καὶ Ζήθος. Πρῶτὴ ἑλληνικὴ γραφὴ ἀπὸ τὴν Κρητικὴ μεταφύτωση.—Μυθικὴ παράδοση τῆς γέννησης τοῦ Διόνυσου καὶ τοῦ Ἡρακλῆ. Τειρεσίας. Μυθολογικὸς κύκλος τῆς Νιόβης, τῶν Λαβδακιδῶν καὶ τῶν Ἐπιγόνων. Οἰδίπους, Κρέων, Ἀντιγόνη. Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης. Ἐπὶ ἐπὶ Θηβαῖς. Μύθοι δηλαδὴ καὶ πρόσωπα ποὺ γέμισαν τὴν Ἀθηναϊκὴ πνευματικὴ ἀνθήση

και την τραγωδία με τὸ δυνατό και ἀπόκοσμο θέλημα τους. Με την τραχύτητα και την ἀποκοτιά τους. Με τὸ στεγνὸ μεγαλεῖο και τὴν παραξενιά τῶν συγκρούσεων και τῶν ιδεωδῶν. Με τὸ ἀνθρώπινο γενικά, τὸ ἀκένωτο βάθος τους! Κι ἀκόμα ἱστορικές μορφές σὰν τὸν Ἐπαμεινώνδα και Πελοπίδα. Και ἡ νεώτερη ἀκμή τῆς Θήβας στὴ Βυζαντινὴ περίοδο, με τὴ χειροτεχνία και τὴ μεταξουργική. Και τέλος ἡ σύγχρονη ἀκμάζουσα πόλη ἀγροτικοῦ χαρακτήρα με τίς μεταγγίσεις πὸν δέχτηκε ἀπὸ τίς βλάχικες ἀσφαλῶς ἐνισχύσεις και τὴν προσφυγικὴ νεώτερη ἐγκατάσταση ἀπ' τὰ μικρασιατικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Θήβα λοιπὸν εἶναι σταυροδρόμι τῆς Ἑλληνικῆς παράδοσης και τῶν Ἑλληνικῶν περιπετειῶν. Εἶναι χώρος παραδεκτὸς γιὰ κάθε ἀπρόοπτη ἐκπληξη και συνάντηση ἱχνους. Εἶναι κόμβος και ἐρωτηματικὸ γιὰ ὁποιοδήποτε ἑλληνικὸ πρόβλημα.

Γιατί λοιπὸν ν' ἀποκλείσουμε τὴν σκέψη πὸς ὁ Βλάχικος Γάμος, πὸν παίζεται σὰν λαϊκὴ κωμωδία στὴ σύγχρονη Θήβα, δὲν εἶναι κατάλοιπο τῆς Διονυσιακῆς παράδοσης, στὴν ἴδια τὴν πατρίδα τοῦ Διονύσου και μάλιστα στὴν πόλη, ὅπου ὁ Εὐριπίδης με τὴν τραγωδία του «Βάκχες» ἀπέδωσε τόσο πνευματικὰ και ἀπόλυτα τὸν θρίαμβο τοῦ Θεοῦ στὴν ἐπικράτηση τῆς ὀργιαστικῆς θρησκείας του; Εἶναι γνωστὸ ἐπιστημονικὰ πόσο ἀντέχουν στὸ χρόνο και τίς μεταβολές και τὴ ροὴ τῶν γεγονότων τὰ ἐδαφολογικὰ και ἐθνολογικὰ στοιχεῖα και τὸ πόσο τὰ γηγενῆ πάντα φαινόμενα δύσκολα ἐξολοθρεύονται ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τῶν ἐξώτερων προσελεύσεων. Και γιατί τάχατες ν' ἀποκλείσουμε τὴν μέσο ἔστω τῶν Βλάχων τῆς Ἡπείρου και Μακεδονίας μεταφορὰ τοῦ λαϊκοῦ αὐτοῦ ἔθιμου, με Διονυσιακὸ πάλι χαρακτήρα, ἀπὸ τίς βορεινὲς φλέβες τῆς Ἑλληνικῆς Γῆς και τὴν κατασταλαξὴ του σὰν ἀπὸ μοιραία συνάντηση στὸν ἴδιον τοῦ Διονύσου; Ἡ Μακεδονικὴ ἄλλως τε προέλευση ἐκδηλώνεται στὸ Βλάχικο Γάμο και με τίς περικεφαλαῖες πὸν φοροῦν μερικοὶ χορευτές, καθαρὰ ἐνδειχτικὲς τῆς Μεγαλεξανδρικῆς ἐπιβολῆς και παράδοσης. Μὰ γιὰ νὰ μὴ σταθῶμε σ' ἐπιχειρήματα μόνο φανταστικὰ ἢ διαισθητικὰ, ὁρίστε ἐπικαλούμεθα και μιὰ χαρακτηριστικὴ ἐπιμαρτυρία πὸν συναντοῦμε στὴν ἱστορικὴ ἐργασία τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Διον. Κοκκίνου «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση», Τόμος Α', σελ. 110-111 και πὸν ἀναφέρεται στὶς μελέτες τῆς μεγάλης Ἑλληνίδας, μητέρας τοῦ ποιητῆ Ἀντρέ Σεγιέ, τῆς Κυπριακῆς γενιᾶς» Ἐλισάβετ Λωμάκου, αὐτῆς πὸν ἐπηρέασε τὸν Ἀύγουστινο Γκὺς στὶς ιδέες του γιὰ τὸ βιβλίο του «Φιλολογικὸν ταξίδι εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Σύμφωνα μ' αὐτὲς τίς παρατηρήσεις τόσο ὁ ἀρναούτικος χορὸς, ὁ κοινῶς χασάπικος εἶναι χορὸς μακεδονικὸς και συνοδεύονταν με τραγούδι πὸν ἀρχίζει με στίχους:

«Ποῦ εἶν' ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδόνας

«Ποῦ ὄριζε τὴν οἰκουμένη ὅλη».

Μὰ τὸ σπουδαιότερο: και ἡ βαλάκα, τὸ βλάχικο, ἦτο βακχικὸς χορὸς και ἐχορεύετο τὸν Μάιον. Ὁ πρῶτος μάλιστα στίχος τοῦ τραγουδιοῦ ἦταν:

«Καλῶς ἦλθε ἡ νύφη μας, ἡ μάγια, ἡ μάγια...»

Τώρα, γιατί ὁ Βλάχικος Γάμος συνδυάστηκε με τὴν τελευταία Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς και τὴν Καθαρὴν Δευτέρα, εἶναι πολὺ εὐεξήγητο γιὰ τὰ χριστιανικὰ μας ἔθιμα κι οὔτε ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ οὐσιαστικὸ ζήτημα τῆς ἀρχικῆς προέλευσης τῆς Γιορτῆς.

Κατόπιν ὅλων αὐτῶν, σ' ἐμένα τοῦλάχιστον, ἐλάχιστες μένουν ἀμφιβολίες πὸς ὁ Βλάχικος Γάμος εἶναι ἓνα Διονυσιακὸ ἔθιμο κατεβασμένο ἀπὸ τοὺς βλάχους τῆς Πίνδου και πὸν ἀραξε τελικὰ, κατὰ θαυμαστὴ συνέπεια και ἐθνικὸ προκαθορισμό, στὴν κοιτίδα τοῦ Διονυσιακοῦ μύθου, τὴν ἀθάνατη, μαγευτικὴ Θήβα!

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

Ὅ,τι ἐσώθη μέχρις ἡμῶν περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Θηβῶν ὀφείλεται εἰς συγγραφεῖς ξένους πρὸς τὰς Θήβας. Θεωρεῖται πολὺ φυσικὸν ὅτι ἡ ἀντικειμενικότης τῶν συγγραφέων τούτων ἔχει ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὰς ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων πόλεων-κρατῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ σύνολον ὅμως τῆς θηβαϊκῆς και βοιωτικῆς πολιτιστικῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς κατατάσσει τὰς Θήβας και τὴν Βοιωτίαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς δημιουργίας τοῦ καλουμένου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θαιμάτος. Ἡ ἐπεξεργασία και ἀνάλυσις τῆς συναφοῦς πρὸς τὰς Θήβας και τὴν Βοιωτίαν μυθολογίας και παραδόσεως δὲν εἶναι τοῦ παρόντος· ἀπαιτεῖ ὅμως αὕτη προσέτι δεινὸν ψυχολόγον και ἐρευνητὴν μὴ ὄντα ἄμοιρον τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων και ἐπιγραφῶν. Εἰς τὸ παρὸν σημείωμα θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν μερικὰς πτυχὰς τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Θηβαίων. Αἱ συναφεῖς πρὸς τοῦτο πηγὰὶ ὀφείλονται εἰς τὸν Δικαίαρχον (Δωριέα) και τὸν Πανσανίαν. Ὁ Δικαίαρχος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ δὲ ἀκμὴ αὐτοῦ τοποθετεῖται περὶ τὸ 280 π. Χ. Τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Δικαίαρχου τ' ἀφορῶντα εἰς τὰς Θήβας θεωροῦνται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ περὶ Γεωγραφίας, καίτοι σοβαροὶ λόγοι συνηγοροῦν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα δὲν εἶναι τοῦ Δικαίαρχου.

Ἡ φιλοξενία τῶν Θηβαίων.

Εἰς τὸν Δικαίαρχον ἀποδίδεται τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα «ἴλοι οἱ ἀπόκληροι ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος μαζεύονται, εὐρίσκουν καταφύγιον εἰς τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας. Ὁ στίχος τοῦ Φερεκράτους, (Ἀθηναίου κωμικοῦ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος), λέγει, ἂν εἶσαι σῶφρον φεύγε τὴν Βοιωτίαν».

Ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο συνάγεται σαφῶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Πολιτεία τῶν Θηβαίων εἶχε θεσπίσει νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετρέπετο ἡ διαμονὴ εἰς τὰς Θήβας παντὸς ἀποκλήρου ξένου, ἄνευ ἐξαιρέσεων. Ὁ νόμος οὗτος ἀποδεικνύει ὑψίστην πολιτικὴν ὀριμότητα τῶν Θηβαίων και ὑψίστην ἀνάπτυξιν τῆς φιλοξενίας. Ὁ Ἀθηναῖος κωμικὸς Φερεκράτης δὲν ἔχει τί ἄλλο νὰ εἰρωνευθῆ τῶν Θηβαίων ἢ ὅτι εἰς τὴν Βοιωτίαν και τὰς Θήβας μαζεύεται κάθε καρδιᾶς καρδί. Διὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν ἡ εἰρωνεία τοῦ Φερεκράτους εἶχε μεγάλην βαρύτητα, διότι γίνεται σύγκρισις πρὸς τὴν πολιτείαν τῶν Ἀθηναίων, ἐνθα οἱ ἐλεύθεροι διετήρουν τὴν καθαρότητα τῆς φυλῆς, ἐχόμενοι στερεῶς τῶν βιολογικῶν περὶ φυλῶν νόμων. Χάρις εἰς τὸν φιλελεύθερον νόμον τῶν Θηβαίων ὁ διασωθεὶς τῆς ἐν Κρότωνι σφαγῆς τῶν Πυθαγορείων Λῦσις εὐρίσκει ἐν Θήβαις ἄσυλον. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ὁ Λῦσις ἦτο ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἐπίσης και ὁ Πυθαγόρειος Φιλόλαος εὗρεν ἄσυλον ἐν Θήβαις. Προκαλεῖ δὲ μεγάλην ἐντύπωσιν ὅτι οἱ σοφοὶ οὗτοι Πυθαγόρειοι οὔτε εἰς τὴν Σπάρτην, οὔτε εἰς τὰς Ἀθήνας ἔγιναν δεκτοὶ παρὰ μόνον εἰς τὰς Θήβας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν ἰδιότητα τῆς φιλελευθέρου πόλεως προηγούνται πολὺ και αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων.

Κατ' ἄλλο ἀπόσπασμα ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Δικαίαρχον «οἱ Θηβαῖοι εἶναι μεγαλόψυχοι και ἐκπληκτικῶς αἰσιόδοξοι εἰς τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς» ὅμως εἶναι θρασεῖς, ἀδιάφοροι πρὸς

πάντα ξένον και κακοί εις τας εμπορικας συναλλαγας. Αι συναφεις δικαι λογω της κακοπιστίας των διαρκουν περισσοτερον των 30 ετων. Και δια το παραμικρον γινονται και φονοι. Υπαρχουν βεβαια και αξιολογοι ανδρες, μεγαλοψυχοι και αξιοι πασης φιλίας.

Αι γυναικες δμως των Θηβων ειναι μεγαλοσωμοι, και κατα το βαδισμα και κατα τας κινήσεις των ευσχημονεσταται και ευπρεπεσταται των γυναικων της Ελλάδος,» ως λεγει ο Σοφοκλης: «μου διμιλεις δια τας επταπυλους Θηβας, όπου μονον αι θνηται γεννουν θεους;» Το διστιχον τουτο του Σοφοκλεους αποτελει αληθως υμνον μεγαν προς τας Θηβας.

Διότι δεν ειναι μονον υμνος προς τας γυναικας των Θηβων, αλλα ιδίως προς τους ανδρας τους οποιους γεννουν αι γυναικες αυται, προς τους Θηβαίους, τους οποιους προσομοιάζει ο Σοφοκλης προς θεους. Και ειναι πιθανον οτι ο Σοφοκλης υπαινισσεται τον Πίνδαρον, αλλα την φήμην της μια πόλις την λαμβάνει απο τους ολίγους εκλεκτους της πολιτας. Διότι εις πάντα χρόνον και εις πασαν πόλιν θα υπάρχουν και κακοι ανθρωποι. Ο κωμικος ποιητης (Αθηναϊος) Λάων γράφει τέλος τα εξης περι Βοιωτων και Βοιωτίας:

Βοιωτών άνδρα στέργε, την Βοιωτίαν
μη φεΐγε· ο μὲν γάρ χρηστός, ή δ' εφίμερος.

Ε. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

(ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. Ν. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΗ ΘΗΒΑ)

Η ΩΡΑΙΑ αυτη συγκέντρωση και η φιλόξενη ατμόσφαιρά της, δεν ειναι μονον ευόινος εναρξις, για την επιτυχία μιας δύσκολης συλλογικής ιδιωτικής προσπάθειας, που αποβλέπει στην ερευνα, μελέτη και καλλιέργεια της Έλληνικής παραδόσεως· φανερώνει συγχρόνως πόσην απήχηση μπορει να έχει στην επαρχιακή Ελλάδα, η αναζήτηση και συγκέντρωση των καταλοιπων της τοπικής παραδόσεως, το ξαναζωντάνεμα των λαϊκών εθίμων, η ενίσχυση του τοπικού τουρισμού. Την προσπάθεια αυτη, της αξιοποιήσεως της παναρχαίας, ίσως μοναδικής στον κόσμο εθνικής μας παραδόσεως, εγκαινιάζει σήμερα η «ΑΙΕΩΝΗ» απο την ΘΗΒΑ.

Αισθάνομαι την υποχρέωση, και νομίζω πως διερμηνεύω και τα δικά σας αισθήματα, να ευχαριστήσω τους φίλους ΑΙΕΩΝΕΙΣ για την τιμή που κάνουν στην ιδιαιτέρα μου πατριδα, να αρχίσουν απο δω την εξόρμησή τους.

Συγχαίρω το επιτελειο της «ΑΙΕΩΝΗΣ», όχι μονον γιατι κατώρθωσε να αρχίσει ένα δύσκολο εργο χωρις την ενίσχυση ουδενός, στηριζόμενο στον ενθουσιασμό και την πίστη των ιδεών, αλλα ακόμη γιατι αρχίζει ορθά.

Οι μελέτες και οι ερευνες η γίνονται ατομικά η οργανώνονται απο το Κράτος. Συνήθως δμως αρχίζουν και τελειώνουν στα σπουδαστήρια.

Για πρώτηην ίσως φορά, διαλεχτοι μελετηται διαφόρων ειδικοτήτων, φιλόλογοι, αρχαιολόγοι, ιστορικοί, λιογράφοι, προσέρχονται στην υπαιθρο και αρχίζουν απο κει με μιαν ομαδική περιήγηση την μελέτη των πηγών, της ψυχής του λαου και επικοινωνουν απευθείας μαζί του. Η συγκέντρωση επι το αυτο που πραγματοποιειται απο την ιδιωτική πρωτοβουλία, επιλέκτων Έλλήνων ειδικων για μια απο κοινου, ερευνα και μελέτη ενός μεγίστης αξίας για την χώρα μας θεματος, ειναι η πρώτη αξιολογη επιτυχία της ΑΙΕΩΝΗΣ.

Η «ΑΙΕΩΝΗ» αυτοδύναμη, ελληνική συλλογική προσπάθεια, ξεκίνησε εκ του μηδενός· στηρίχτηκε στον δραματισμό μιας μικρής ομάδος, που συνέλαβε την ιδέα να ερευνήσει και να αξιοποιήσει την ελληνική παράδοση, παλια και σύγχρονη, σε όλους τους τομεις, απο την αρχαιολογία, την ελληνική φιλοσοφία, την ποίηση και την επιστήμη, εως την αρχιτεκτονική, την ζωγραφική, την γλυπτική και την λαϊκή τέχνη. Η προσπάθεια αυτη της «ΑΙΕΩΝΗΣ» συνδέεται απο τα πρώτα της βήματα, με την λύση του προβλήματος της στέγης των μελών της, ενός συγχρόνου μεγάλου προβλήματος του λαου μας. Την παρώθηση στο ξεκίνημα την εδωσαν οι κοινές, πεζές, ανάγκες του λαου. Αυτες και το «ελληνικόν πάθος» απετέλεσαν την βάση, την αφετηρία, για μιαν ωραία, καθαρά ελληνική, εξόρμηση.

Έτσι η «ΑΙΕΩΝΗ» πορεύεται για να δημιουργήσει έναν πρότυπο ελληνικό οικισμό με ενότητα αρχιτεκτονικού ρυθμου, ανταποκρινομένου στο γνήσιο πνευμα της ελληνικής παραδόσεως: το πνευματικό της κέντρο, στην περιοχή όπου ήταν ιδρυμένος ο αρχαιος αττικός δήμος της «ΑΙΕΩΝΗΣ» στην Γλυφάδα, στην πιό κοντινή βουνοπλαγιά του Ύμνητου προς την θάλασσα· εκει που σμίγουν σε μια φυσική ερωτική αντιστοιχία το βουνίσιο αέρι του Ύμνη-

του με την θαλασσία αύρα του Σαρωνικού. Ξεκινάει από τις κοινές, πεζές ανάγκες και οδηγείται από το ελληνικόν πάθος, μετατρέποντας την ανάγκη σε πνευματική επιδίωξη.

Δεν ασχολείται απλώς με την ξηρά, επιστημονική έρευνα των θεμάτων της παραδόσεως· την αυστηρά συγκέντρωση και αποτύπωση των εθίμων, την περισυλλογή του λαογραφικού μας υλικού.

Είναι, επιδιώκει να είναι, δημιουργική πορεία, που έχει ως άφετηρία την έρευνα και την μελέτη της παραδόσεως, αλλά και στηρίζεται στα διδάγματά της για να δημιουργήσει μια σύγχρονη παράδοση εξίσου αντάξια, όπως η πανάρχαια της ρωμαλέας και ευαίσθητης φύτρας μας.

* *

Θα σās εξηγήσω σε γενικές γραμμές πώς έννοούμε εμείς την παράδοση, και πώς σκεπτόμαστε να την αξιοποιήσουμε.

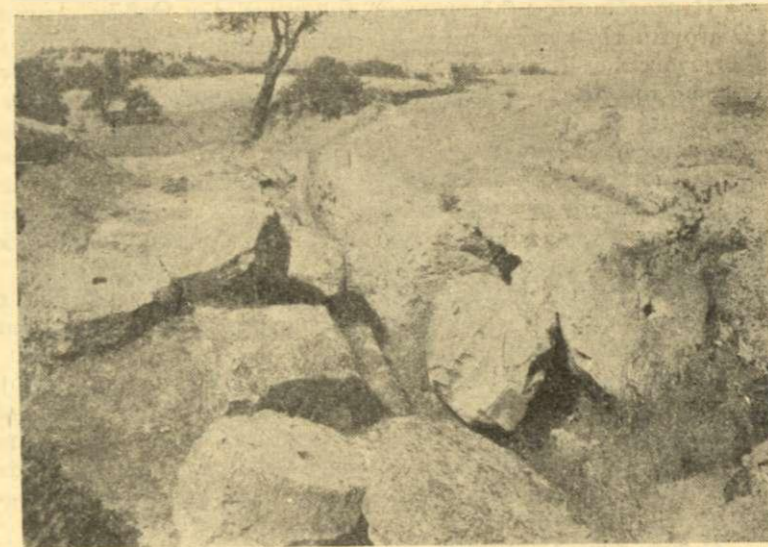
Η παράδοση δεν είναι το παρελθόν. Δεν είναι το αποτέλεσμα της ανθρώπινης δράσεως υπέρ του ατόμου, ως ανεξαρτήτου και αδιυπότακτου όντος. Είναι όμως, ή συλλογική, απόρροια, δημιουργική πορεία του ανθρώπου, όπως πραγματοποιείται κάθε στιγμή, που έναρμονίζεται προς τα συλλογικά αιτήματα και ανταποκρίνεται στις συλλογικές ανάγκες του ανθρώπινου περιβάλλοντος. Παράδοση είναι το αποτέλεσμα της συλλογικής δράσεως του ανθρώπου, ως ατόμου μέσα στο σύνολο και έν σχέσει προς αυτό. Είναι ή συνισταμένη των ατομικών βουλήσεων που μετατρέπονται αναγκαστικά σε συλλογική βούληση, από την συλλογική νόηση· την συνείδηση δηλαδή ότι ο άνθρωπος, δεν υπηρετεί, δεν μπορεί να υπηρετεί το άτομο, αλλά την ομάδα, ή υπηρετεί το άτομο όσο του επιτρέπει το χρέος προς την ομάδα. Παράδοση είναι ακόμη, αυτό που προκύπτει ως αναγκαίο συλλογικό αποτέλεσμα, μέσα από την σύγκρουση, την έσωτερική αντινομία και αντιφατικότητα, των ατομικών ιδεών και της ατομικής δράσεως του ανθρώπου, που ένω τείνει προς την εξυπηρέτηση του ατομικού συμφέροντος, υποτάσσεται, κατά μίαν φυσική νομοτέλεια, στα συλλογικά αιτήματα της ομάδος, της ανθρώπινης κοινωνίας, που γεννήθηκε ως αποτέλεσμα πάλιν της φυσικής δημιουργίας. Παράδοση είναι τέλος, ό,τι αποτελεί συλλογική ανθρώπινη καθιέρωση, τόσο στη σφαίρα των ιδεών, του πνεύματος γενικά της αισθητικής και καλλιτεχνικής μορφής, όσο και της ύλης, των υλικών όρων της υπάρξεως και συντηρήσεως του ανθρώπου. Το απόρροιο αποτέλεσμα σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, υλικούς, πνευματικούς, καλλιτεχνικούς, της δράσεως του ανθρώπου ως παράγοντος στην σύγκρουση του ανθρώπου προς την φύση, που οδηγεί στην έναρμόνιση του ανθρώπινου προς το φυσικόν περιβάλλον, απαραίλλατα όπως ή δράση του ατόμου οδηγεί αναγκαστικά στην έναρμόνιση της ατομικής προς την κοινωνική ζωή, προς την κατάκτηση δηλαδή, των όρων της υπάρξεως του ατόμου μέσα στην ομάδα.

Έτσι ή παράδοση, προπαρασκευάζει την κοινωνική πρόοδο. Έκφράζει τα αιτήματα της συγκεκριμένης περιόδου. Δεν επαναλαμβάνει καθωρισμένες μορφές, καθιερώνει κάθε φορά καινούργιες. Δεν είναι ποτέ το δέον αργiori αλλά το δέον σε κάθε στιγμή. Είναι αυτή ή ίδια ή διαλεχτική πορεία. Συνδέει όσotόσο τις ιστορικές περιόδους, γιατί συντηρεί το πνεύμα του λαού που την διαμορφώνει, γιατί αναπτύσσεται μέσα στο ίδιο φυσικό περιβάλλον. Και είναι το περίβλημα ένδος και του αυτού κυττάρου, της ίδιας φύτρας. Αυτό όμως που χαρακτηρίζει την ποιότητα μένει στο βάθος της μορφής· είναι το έσωτερικό σχήμα· αποτελεί τον σκελετό της παραδόσεως που παραμένει αναλλοίωτος. Αντιθέτως ή εξωτερική μορφή, το περίβλημα, αλλάζει κάθε φορά, γιατί αντιστοιχεί στην συνεχή κίνηση της κοινωνικής ζωής. Γι αυτό ή παράδοση σφραγίζεται από την συνέχεια της ενότητας, την ταυτότητα της ποιότητας, που προέρχεται από την ομοιότητα του φυσικού περιβάλλοντος, όπου γεννιέται και αναπτύσσεται. Και ένω ή παράδοση κάθε λαού ξεχωρίζει από τις άλλες, γιατί κάθε μια έχει τα βασικά χαρακτηριστικά του δικού της φυσικού περιβάλλοντος, οι παραδόσεις όσotόσο όλων των λαών έχουν κοινά στοιχεία, που ανταποκρίνονται στην σχετική ομοιότητα της παγκόσμιας κοινωνικής πορείας. Την ταυτότητα του τεχνικού κοινωνικού εξοπλισμού, τις κοινές, οικουμενικές χρονικές και ιστορικές αναλογίες. Την κοινή στάση του ανθρώπου απέναντι στις φυσικές δυνάμεις.

Αυτά τα στοιχεία, δημιουργούν μίαν οικουμενική παράδοση, που αποτελεί την πιο

έκφραστική αποτύπωση του χαρμόσунου συναισθήματος της στενής συγγένειας των ανθρώπων μεταξύ τους. Τόσο όμως την ποιότητα, όσο και την μορφή της οικουμενικής παραδόσεως την συγκροτούν σε κάθε ιστορική περίοδο τα ισχυρότερα στοιχεία της πιο ρωμαλέας παραδόσεως, που αποκτά παγκόσμια καθιέρωση.

Η ελληνική παράδοση, προσφέρει τα στοιχεία μίας μακράς ιστορικής, υλικής, πνευματικής και καλλιτεχνικής ενότητας, που πραγματοποιείται από την ίδια φύτρα, σε ένα φυσικόν περιβάλλον γεμάτο φως και άρμονία. Αυτό το φυσικό περιβάλλον έθρεψε μίαν ποιότητα προνομιακή, με οικουμενική άκτινοβολία. Δημιούργησε έναν ανθρώπινο τύπο, με σπινθηροβόλο πνεύμα, που κλείνει μέσα του, τις χαρούμενες έναλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος που τον έθρεψε, προπάντων τον ένθουσιασμό και την φλόγα για την κοινωνική ίσορροπία και την άρμονία. Η παράδοση όμως θέλει ανανέωση. Οι υποθήκες του παρελθόντος έχουν πάψει να μās καλύπτουν. Πρέπει όχι μόνον να αναζητήσουμε το γνήσιο πνεύμα της παραδόσεως, και να το αξιοποιήσουμε, αλλά να διδαχθούμε απ' αυτό, να το συνδέσουμε με το ζπαρόν και να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για την ιστορική του συνέχεια. Αυτή την προσπάθεια ανέλαβε ή «ΑΙΕΩΝΗ».

* * *
Η Θήβα έχει μια πανάρχαια ιστορία, που αρχίζει από τους μυθικούς χρόνους. Είναι ένα σύμβολο της ελληνικής παραδόσεως, που έχει συντηρηθή, επί αιώνες.

Η ιστορία αυτή και ή τοπική Θηβαϊκή παράδοση, δεν έχουν όσotόσο αποτελέσει θέμα μελέτης ως ιστορική ένότης από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Η σύγχρονη παράδοση των Θηβών, έλάχιστα έχει απασχολήσει τους έρευνητάς και μελετητάς των επιτευγμάτων στους νεωτέρους χρόνους των Έλληνίδων πόλεων. Προπάντων δεν έχει γίνει προσπάθεια αξιοποιήσεως της τοπικής μας παραδόσεως. Οι ξένοι λαοί, αξιοποιούν την παράδοσή τους, και όταν ακόμη είναι ασήμαντη ή ανύπαρκτη. Έτσι κατορθώνουν να δημιουργούν στηρίγματα πνευματικών και οικονομικών έπιρροών για την χώρα τους, στους άλλους λαούς που δεν έχουν την ίκανότητα να οργανώσουν και να αξιοποιήσουν ό,τι τους δίδει το φυσικό περιβάλλον και ή ιστορία ως θετική προϋπόθεση αξιοποιήσιμο, ή στους λαούς που δεν έχουν παράδοση μακρά ή αξιόλογη. Η Ελλάδα, και παράδοση μακρά έχει, ίσως δε την αξιολογώτερη στη μέχρι σήμερα ιστορία της ανθρωπότητας, και δυνατότητες αξιοποιήσεως. Έχουμε όλοι χρέος, ο καθένας χωριστά, και προπάντων κινούμενοι συλλογικά, να επιδιώξουμε και να επιτύχουμε την αξιοποίηση της εθνικής μας παραδόσεως για το καλό του λαού μας.

Η «ΑΙΕΩΝΗ» φιλοδοξεί να αποτελέσει την πρώτη έλπίδα, να δώσει την παρόθηση της μεγάλης αυτής προσπάθειας.

Ός εκπρόσωπος της «ΑΙΕΩΝΗΣ» που έχει αυτήν την επιδίωξη και ως Θηβαίος, που αγαπώ και τιμώ την πατρίδα που με γέννησε, κάνοντας έναρξη της έρεύνης της παραδόσεως

της επαρχιακής Ελλάδας, θα αναφερθώ σε γενικές γραμμές στην Θηβαϊκή παράδοση των νεωτέρων χρόνων από τον 16ο αιώνα μέχρι σήμερα, υλική, καλλιτεχνική και πνευματική, και θα καταλήξω στην περιγραφή ενός τοπικού, γνησίως ελληνικού, εθίμου, του «Βλάχικου Γάμου», που γίνεται κάθε Καθαρά Δευτέρα στην πόλι μας, και συνεχίζεται επαναλαμβανόμενο μέχρι σήμερα εδώ και μια ολόκληρη περίπου εκατονταετία, με μικρές παραλλαγές, για να επικυρώσει την αξία του ελληνικού εθίμου και την ζωντάνια του Θηβαϊκού λαού.

* *

Η Θήβα, από τα μέσα του 16ου αιώνα, σε μια περίοδο δηλαδή κάμψης οικονομικής κυρίως και πνευματικής πολλών αξιολόγων ελληνίδων πόλεων, και της Αθήνας ακόμη, κατόρθωσε όχι μόνον να διατηρήσει την παλιά της οικονομική και πνευματική ακμή, αλλά να την βελτιώσει έτσι ώστε σε όλη την βυζαντινή περίοδο να θεωρείται ένα από τα πιο αξιόλογα βιομηχανικά, εμπορικά και γεωργικά κέντρα και διεθνής εμπορική αγορά, ακόμη, αφού τα μεγάλα και ποικίλης παραγωγής εργοστάσια της έστειλαν τα προϊόντα των σε όλα τα σημεία της γης (βλέπε Παπαρρ. Γ' 160, 183361, Τσεβάς τόμ. β' σ. 38).

Η σπουδαιότερα βιομηχανική παραγωγή των Θηβών ήταν τα μεταξωτά. Λέγεται ότι η καλλιέργεια της μετάξης στην Ελλάδα εισήχθη επί του αυτοκράτορος Ίουστινιανού, από δυο μοναχούς που μετέφεραν μεταξοσκώληκες από την Κίνα στο Βυζάντιο μέσα σε δυο κούφια ραβδιά το 551. Το βέβαιο είναι ότι η μεταξοκαλλιέργεια άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα κατά τα μέσα του 16ου αιώνα, το σημαντικότερο δέ κέντρο της μεταξοκαλλιέργειας και της μεταξοβιομηχανίας έγιναν οι Θήβαι. Ο κάμπος των Θηβών ένας από τους ευφορύτερους κάμπους της Ελλάδος, φυτεύτηκε με μουριές και ονομάστηκε από τότε μορεόκαμπος.

Ίδρύθηκαν στην Θήβα πλήθος εργοστάσια μεταξοβιομηχανίας. Εκεί είχε ακόμη ιδρυθεί και το αυτοκρατορικό ύφαντήριο του Βυζαντίου, που κατεσκευάζε μεγάλες ποσότητες χρυσοϋφάντων μεταξωτών, αποκλειστικά για το παλάτι.

Ο αυτοκράτωρ μάλιστα Αλέξιος Γ' ο Κομνηνός εξηγόρασε την φίλα του Σουλτάνου της Αγκύρας, στέλνοντάς του ως δώρον σαράντα περίφημα μεταξωτά υφάσματα, που είχαν κατασκευασθή από Θηβαίους ύφαντάδες.

Επίσης ο χρονογράφος Νικήτας αναφέρει (βλ. Παπαρρ. Δ' 455), ότι μεταξύ των δώρων, που απαιτούσαν οι Τούρκοι του Ίκονίου να τους στέλνουν κάθε χρόνο, ήταν και σαράντα μεταξωτά υφάσματα «άπερ εκ Θηβών επταπύλων βασιλεί κεχορήγηται».

Με την ανάπτυξη της μεταξοβιομηχανίας στην Θήβα το Βυζάντιο, που είχε κρατήσει το μυστικό της μεταξοκαλλιέργειας από την λοιπή Ευρώπη, απέκτησε το μονοπώλιο της μετάξης.

Η τόσο ταχεία ανάπτυξη της μεταξοβιομηχανίας στην Θήβα, που έφτασε κι' όλας το 550-555 σε μεγάλη ακμή, μαζί με παλαιότερες πληροφορίες, που μας μεταδίδονται από την προφορική και γραπτή παράδοση των Θηβών, κυρίως όμως το γεγονός ότι από το 565 μέχρι το 1204 δηλαδή επί 639 χρόνια η Θήβα έγινε πρωτεύουσα της Ελλάδος, και έδρα των στρατηγών ή πραιτόρων, των αρχηγών δηλαδή της Ελλάδος, που αντιπροσώπευαν τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου, ακριβώς γιατί ήταν αξιόλογο πλουτοπαραγωγικό και βιομηχανικό κέντρο, μας παρέχει σοβαρές ενδείξεις ότι η μεταξοκαλλιέργεια ήταν γνωστή στη Θήβα και πριν από το 551, που λέγεται ότι εισήχθη ή μετάξα από την Κίνα. Άλλοιως δεν δικαιολογείται πως σε λίγα χρόνια, έφτασε σε τόσο μεγάλη ακμή. Άλλωστε από την αρχαιότητα (βλ. Αριστοτ. βιβλ. γ' 17.6) η μεταξοκαλλιέργεια ήταν γνωστή στην Ελλάδα, πράγμα που δικαιολογεί την συντήρησή της σε μια από τις αρχαιότερες ελληνικές πόλεις.

Εκτός από την καλλιέργεια και την βιομηχανία της μετάξης, οι Θήβαι είχαν αποκτήσει περίφημα εργοστάσια βαφικής (πορφύρας), λινών υφασμάτων, καθώς και αξιόλογες βιοτεχνίες κατασκευής χρυσών, αργυρών, χαλκίνων, πηλίνων ειδών, ακόμη δέ αντικειμένων, κοσμημάτων και σκευών από κρύσταλλο, αλάβατρο κ.λ.π.

Την περίοδο αυτήν οι Θήβαι έγιναν και έδρα Μητροπολίτου, στην δικαιοδοσία του δέ υπήγοντο οι λοιποί Επίσκοποι της Ελλάδος. Πρέπει να τονισθί ότι οι Θήβαι ήταν μια από τις πρώτες ελληνικές πόλεις, που έδεδεχθη τον Χριστιανισμό, γι' αυτό και απέκτησαν μια από τις πρώτες ελληνικές μητροπόλεις.

Η ακμή των Θηβών ως κέντρου της μεταξοβιομηχανίας και του διεθνούς εμπορίου διήρκεσε καθ' όλη την Βυζαντινή περίοδο. Φαίνεται πως υπέστη ισχυρό πλήγμα από την επιδρομή των Νορμανών που έγινε το 1147. Ο επί κεφαλής της επιδρομής Ρογήρος Β' εληλάτησε την Θήβα και μετέφερε τεχνίτες μεταξουργούς, άνδρες και γυναίκες στην Σικελία, ίδρυσε δέ στην Πάνορμο το πρώτο εργοστάσιο μεταξοβιομηχανίας, όπου δίδαξαν την τέχνη Θηβαίοι τεχνίτες. Από τότε η μεταξοκαλλιέργεια και η μεταξοβιομηχανία έγιναν γνωστές στην λοιπή Ευρώπη. Έτσι, όπως η Θήβα κατά τον εκλεκτό επιστήμονα και άπαράμιλλο έρευνητή της αρχαίας ελληνικής παραδόσεως κ. Παπαγιαννόπουλο, ήταν το διδασκαλείον της πολιτισμένης ανθρωπότητος, αφού από κεί τα γράμματα του αλφαβήτου έγιναν γνωστά στην υπόλοιπο ανθρωπότητα, έτσι μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν σοβαρότατες ενδείξεις πως ένας από τους πιο ενδιαφέροντας κλάδους της ευρωπαϊκής βιομηχανίας των μεταξωτών ξεκίνησε από την πόλι μας.

Η οικονομική αυτή ακμή των Θηβών διήρκεσε μέχρι της Τουρκοκρατίας, όταν άρχισε να υποχωρεί, γιατί οι Τούρκοι κατακτητάι έβαλαν πρώτον βαρείς φόρους στις βιομηχανίες, και σ' όλες τις ελληνικές επιχειρήσεις και τελικά εδήμευσαν τα εργοστάσια που άχρηστεύτηκαν γρήγορα, γιατί οι ιδιοκτήτες και οι τεχνίτες έφυγαν για τα ευρωπαϊκά ελεύθερα βιομηχανικά και εμπορικά κέντρα. Τα περισσότερα χωριά, εκτός από τα Δερβενοχώρια, τα μόνα ελεύθερα κεφαλοχώρια της περιφέρειας Θηβών, έγιναν τσιφλίκια Τούρκων μέληδων και οι χωρικοί έγιναν κολλήγοι τους και δούλευαν για τους Τούρκους αφεντάδες. Μερικά τσιφλίκια διετήρησαν οι χριστιανικές μονές.

Τελικά, αφού σιγά-σιγά και προοδευτικά περιορίστηκε ο κύκλος της μεταξοκαλλιέργειας και της μεταξοβιομηχανίας, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας δεν εξαφανίστηκε μόνον, αλλά κατέληξε να μεταβληθί σε οικόσιτο βιοτεχνία.

Ο κάμπος των Θηβών έπαισε να είναι μορεόκαμπος, οι μουριές κατεστράφησαν και η καλλιέργεια του κάμπου περιορίστηκε κυρίως στα δημητριακά προϊόντα.

Η επανάσταση του 1821 ξεσήκωσε και τους Θηβαίους πατριώτες. Η Θήβα ήταν μια από τις πρώτες πόλεις της Ελλάδος που σήκωσαν την σημαία της επαναστάσεως, μόλις τον Απρίλιο του 1821. Η επιτυχής αντιμετώπιση όμως των Τούρκων για την κατάπιξη της επαναστάσεως στην ανατολική Ελλάδα εκράτησε την Θήβα στα χέρια των Τούρκων μέχρι το 1829, όταν η μάχη της Πέτρας με επικεφαλής τον Ύψηλάντη έθεσε τέρας στον άπελευθερωτικό αγώνα των Θηβών.

Από το 1830 αρχίζει η προσπάθεια των Θηβαίων για την οικονομική τους ανόρθωση και την αποκατάσταση των έρειπίων που τους κληροδότησε η Τουρκοκρατία και η επαναστατική περίοδος 1821-1829.

Εκκλησία Μονής Αγ. Σωτήρος

Φωτ. Γ. Λιόκη

Οι Θηβαίοι πατριώτες ήσαν διασκορπισμένοι στην Σαλαμίνα, Αίγινα, Χαλκίδα, Τήνον, Χίον. Τα σπίτια τους ήσαν τελείως κατεστραμμένα. Έκτός από τόν φράγκικο πύργο του Σεντομέρ (στο σημερινό Μουσείο), ούτε ένα σπίτι ὄρθιο δὲν εἰσώζετο ἀπὸ τὴν ἐπτάπυλη Θήβα. Ἦταν ἡ χειρότερη περίοδος γιὰ τὴν πόλι μας, χειρότερη ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων βαρβαρικῶν καὶ Φραγκικῶν ἐπιδρομῶν, γι' αὐτὸ πολλοὶ Θηβαῖοι ἐζήτησαν ἄσυλο καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἀνασυγκρότηση ἄρχισε μὲ τὴ διανομὴ τῆς γῆς. Τὰ περισσότερα τσιφλίκια τῶν μπέηδων, περιήλθαν στὸ κράτος. Ἐνα κομμάτι διανεμήθη στοὺς καλλιεργητὰς μὲ τριακονταετὲς χρεωλύσιο. Ἐνα ἄλλο τμήμα τῶν τσιφλικιῶν παρεχωρήθη στοὺς διακριθέντας κατὰ τὴν ἐπανάσταση ἀγωνιστὰς. Ἀπέμειναν δὲ οἱ μεγάλες ἰδιοκτησίες τῶν μονῶν. Μερικὰ ἀπὸ τὰ τσιφλίκια αὐτὰ ἀπαλλοτριώθηκαν στοὺς πρόσφυγες καὶ ντόπιους ἀκτήμονες.

Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ (1830), 300 οἰκογένειες ποιμένων τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ τῆς Σαμαρίνας (βλάχων) ἤλθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴν Θήβα, φέροντας μαζί τους ποίμνια καὶ ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα.

Οἱ οἰκογένειες αὐτὲς κατέλαβαν μιὰ συνοικία τῆς Θήβας, τὸ λεγόμενο Βλαχομαχαλᾶ ἢ μεγάλη Παναγία (εἶναι τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας πού ἔχτισαν, ἀφιερωμένη στὸν Ἅγιο Δημήτριο—ἅγιο τῶν ποιμένων τοῦ Ἀσπροποτάμου καὶ τῆς Σαμαρίνας—καὶ τὴν Παναγία).

Ἀπὸ τότε ἄρχισε ἡ οἰκονομικὴ ἀνόρθωση τῶν Θηβῶν. Οἱ ποιμένες (βλάχοι) τοῦ Ἀσπροποτάμου, ἐκτὸς τῆς πτηνοτροφίας, ἐδημιούργησαν μιὰ βιοτεχνία μαλλίνων (κουβέρτες, κάππες ταγάρια) καὶ ἄλλα εἶδη οἰκιακῆς χρήσεως, καὶ βαφῆς.

Οἱ παλαιοὶ Θηβαῖοι ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν τὸν κάμπο μὲ δημητριακὰ καὶ ἄλλα εἶδη. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ ἡ Θήβα ἄρχισε νὰ ἀνασυγκροτεῖται καὶ γρηγορώτερα ἀπὸ τις ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις κατῴρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ μιὰ σχετικὴ εὐημερία, μὲ βάση τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀγροτικὴ καλλιέργεια καὶ τὸ ἐμπόριο τῶν ἀγροτικῶν καὶ πτηνοτροφικῶν προϊόντων τῆς στὴν ἀγορὰ τῆς παυτενούσης, πὺ πρῶτῃ ἡ Θήβα ἄρχισε νὰ τροφοδοτεῖ λόγῳ τῆς μικρᾶς τῆς ἀποστάσεως.

Ἔτσι μετὰ τὴν ἐπανάσταση ἡ Θήβα πλέον ἐμφανίζεται μὲ καινούργια οἰκονομικὴ διάρθρωση. Ἀπὸ κέντρο βιομηχανικὸ πὺ ἦταν ἀπὸ τὸν 6ο μὲχρι τὸν 15ο αἰῶνα, μεταβάλλεται σὲ ἀγροτικὸ, μὲ βασικὲς καλλιέργειες τὰ δημητριακὰ, ἀμπέλια, ὄσπρια, τὴν πτηνοτροφία, ἐλαιῶνες κλπ. Ἀπὸ τὸ 1911 ἄρχισε ἡ ἐντατικὴ καὶ ἐκτεταμένη καλλιέργεια τῆς πατάτας καὶ τῶν κρεμμυδιῶν, πὺ παράγονται ἀπὸ τότε σὲ μεγάλες ποσότητες καὶ τροφοδοτοῦν ὄχι μόνον τὴν πρωτεύουσα, ἀλλὰ καὶ τὴν λοιπὴ Ἑλλάδα.

Οἱ πὺ τελευταῖες καλλιέργειες τῆς περιφερείας εἶναι τοῦ καπνοῦ πὺ ἄρχισε ἐντατικὰ νὰ καλλιεργεῖται ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων στὴν Θήβα (1923-1924), καὶ τελευταῖα τοῦ βάμβακος καλλιεργουμένου καὶ παλιότερα, ἀλλὰ πολὺ περιορισμένα, σὲ μικρὲς ἐκτάσεις. Ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος καὶ ἡ αὔξηση τῆς βαμβακοπαραγωγῆς, ἐδημιούργησε στὴν πόλι τῶν Θηβῶν τις πρῶτες βιομηχανίες ἐπεξεργασίας τοῦ βάμβακος (ἐκκοκιστήρια) τὴν τελευταία πρὸ τοῦ πολέμου δεκαετία καὶ δίδει τις ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐπάνοδο τῆς πόλεως στὴν παλιὰ τῆς βιομηχανικὴ ἀκμὴ.

Τὴν σύγχρονη οἰκονομία τῆς περιφερείας Θηβῶν μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε ὡς κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ (ἀγροτικὴ). Ὀλόκληρος ὁ κάμπος τῶν Θηβῶν, πὺ ἀποτελεῖ τὴν βασικὴ πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τῆς περιφερείας, φυτεύεται μὲ τὰ βασικὰ γεωργικὰ προϊόντα πὺ ἀναφέραμε. Ἡ παραγωγή πάντως εἶναι ποικίλη καὶ σὲ ποιότητα ἐξαιρετικὴ.

Ἡ καλλιεργούμενη ἐκταση πρὸ τοῦ πολέμου (1939), ἦταν 624.200 στρέμματα (ὄρα Ἀναγνωστοπούλου «Ἡ περιφέρεια Θηβῶν» στατιστικὰ ἐν τέλει). Ἡ μέση παραγωγή κατὰ τὰ ἔτη 1936-1938 ὄλων τῶν παραγομένων προϊόντων, ἦταν 74.803.220 δκάδες ἀξίας 280.611.300.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γεωργικὰ προϊόντα, ἡ περιφέρεια τῶν Θηβῶν ἔχει μιὰ ὑπολογίσιμη πτηνοτροφία καὶ μελισσοκομία.

Πολλὰ προϊόντα τῶν Θηβῶν, ὄπως ἡ πατάτα, τὰ πεπόνια, τὰ αὐγά, ἡ γιαούρτη τοῦ Καλύβα (γνησίου καὶ ἀγαπητοῦ Θηβαϊκοῦ τύπου) εἶναι προϊόντα ἐξαιρετικῆς φήμας στὴν Ἑλληνικὴ ἀγορὰ. Πρέπει νὰ σημειώσω ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ οἰκιακὴ βιοτεχνία τῶν μαλλίνων σὲ

ὄλη τὴν περιφέρεια τῶν Θηβῶν, δὲν ἀποτελεῖ μόνον παράγοντα ὑπολογίσιμο γιὰ τὴν οἰκιακὴ οἰκονομία, ἀφοῦ ἐξασφαλίζει στοὺς κατοίκους καὶ στις πὺ πολιτισμένες ἀκόμη οἰκογένειες ὄλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς οἰκιακῆς χρήσεως καὶ τῆς προίκας τοῦ κοριτσιοῦ, (κουβέρτες σεντόνια, ἀντρομῆδες, χράμια, φορέματα κεντήματα κ.λπ.), ἀλλὰ συντηρεῖ καὶ συνεχίζει τὴν παλιὰ ὑφαντικὴ παράδοση τῶν Θηβῶν, γιὰ νὰ μπορεῖς νὰ ξεχωρίσεις ἀριστουργήματα λαϊκῆς τέχνης στὸν ἀργαλειὸ κυρίως καὶ στὸ κέντημα. Ἡ βαφικὴ ἐπίσης ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι προσφιλῆς οἰκιακὴ ἀπασχόληση ὄλων τῶν γυναικῶν, πὺ μόνες τους, ξέροντας τις ἀναλογίες, βάφουν ἐξαίρετα τὰ ὑφαντὰ τους καὶ ὄλα τους τὰ ὑφάσματα (αὐτὸ εἶναι αἰτία πὺ σὲ ὄλοκληρη τὴν περιφέρεια δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα βαφεῖο).

Αὐτὴ εἶναι σὲ χοντρὲς γραμμὲς ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξη τῆς Θήβας ἀπὸ τὸν 6ον αἰῶνα μὲχρι σήμερα καὶ ἡ συμβολὴ τῆς στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία πὺ ἦταν καὶ εἶναι, χωρὶς ἄλλο, βασικὸς τῆς παραγῶν.

Λίγα ἀκόμα θὰ προσθέσω γιὰ τὴν βελτίωση τῆς παραγωγῆς τῶν Θηβῶν καὶ τὴν καλύτερη ἀξιοποίηση τῶν φυσικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς.

Τὰ σύγχρονα οἰκονομικὰ προβλήματα τῶν Θηβῶν εἶναι πρῶτον : πὺς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ αὔξηση τῆς παραγωγῆς, μὲ μιὰ ἐντατικώτερη καὶ συγχρονισμένη καλλιέργεια καὶ δεύτερον : σὲ ποιὸς καινούργιους τομεῖς ἐκμεταλλεύσεως πὺ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξή τους τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ γενικώτερα ἡ γεωγραφικὴ τοποθέτηση τῶν Θηβῶν, πρέπει νὰ στραφεῖ ἡ πόλις μας. Οἱ βασικοὶ κλάδοι τῆς Θηβαϊκῆς οἰκονομίας εἶναι σήμερα ἡ γεωργικὴ παραγωγή καὶ τὸ ἐμπόριο.

Στὴν παράδοση πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε ἕναν καινούργιο κλάδο προόδου τῆς οἰκονομίας : Τὴν βιομηχανία. Τὴν ἴδρυση ὄμως βιομηχανιῶν πὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν παραγωγή τῆς περιφερείας καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ἀποδοτικώτερη γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν Θηβῶν διάθεση τῶν προϊόντων τους, ὑποβοηθοῦν τὴν καταπολέμηση τῆς ἀνεργίας στὴν περίοδο κυρίως τῆς παύσεως τῶν ἀγροτικῶν ἀπασχολήσεων καὶ ἐξασφαλίζουν ἀκόμη τὴν διάθεση τῶν προϊόντων τους στὸν τόπο τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν σχετικὴ σταθερότητα τῶν τιμῶν τους. Ἐπιφυλάσσομαι λεπτομερέστερα νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὰ θέματα αὐτὰ χωριστὰ μὲ τὸ καθένα, γιὰ τὴν ἀπαιτοῦν εἰδικὴ μελέτη καὶ πρέπει μὲ πληρότητα νὰ ἐρευνηθοῦν.

Ἡ ἔρευνα τῶν θεμάτων αὐτῶν πρέπει πάντως ν' ἀποβλέπει στὴν ἐναρμόνιση τῆς στάθμης τῶν τιμῶν τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἀγροτικῶν προϊόντων, στὴν ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς τῆς Θηβαϊκῆς οἰκογενείας, στὴν ἀριτιότερα τεχνικὴ τῆς μόρφωσης, στὴν ἀνύψωση τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ τῆς ἐπιπέδου.

Γιὰ τὴν ἐντατικώτερη καὶ ἀποδοτικώτερη καλλιέργεια, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βελτίωση τῶν σπόρων, τὴν ἐπέκταση τῆς φυτοπαραγωγῆς, κυρίως στὴν ἐλαιοκομία καὶ τὴν ὄπωροκαλλιέργεια, μὲ τὴν ταυτόχρονη ὄμως διασφάλιση τῆς καλλιέργειας κτηνοτροφικῶν προϊόντων, πὺ θὰ συντελέσει στὴν ἐξασφάλιση τῆς συντηρήσεως τῆς κτηνοτροφίας, τὴν χρησιμοποίηση λιπασμάτων, τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ζημιῶν τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν καταπολέμηση τῶν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν καὶ τὴν ἀγροτικὴ ἀσφάλιση γιὰ τοὺς κινδύνους τῶν θεομηνιῶν, τὴν βελτίωση τῆς μηχανοκαλλιέργειας, καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ παρακολούθηση τῆς παραγωγῆς ἀπὸ ἐπισήμους γεωπόνους, ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν περιφέρεια εἰδικῶς τῆς Θήβας, ἡ ἀρδευση τοῦ κάμπου τῆς ἀπὸ τὴν Ὑλίκη. Τὸ τμήμα τῆς πεδιάδος τῶν Θηβῶν πὺ μπορεῖ νὰ ἀρδευθεῖ ἀπὸ τὴν Ὑλίκη εἶναι 70.000 στρέμματα περίπου. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐξ ἄλλου ἀμέσως παραγωγοὶ ἀγρότες γιὰ τὴν ἀρδευση τοῦ κάμπου, εἶναι κάτοικοι Θηβῶν, Πυρίου, Ἄγ. Θεοδώρων, Προσφυγικοῦ Συνοικισμοῦ Κοριτίου, Θεσπιῶν, Ἀκραιφνίου, Συρεζίου, Σπαίδων, Δρίτσα περίπου 30.000. Ὀλόκληρη ὄμως ἡ πρὸς τὴν δυτικοβορειοανατολικὴ πλευρὰ τῆς περιφερείας Θηβῶν περιοχή ἐνδιαφέρεται ἐπίσης γιὰ τὴν ἀρδευση. Γιὰ τὴν χώρα μας ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία ἡ ἐφαρμογὴ ὕδατικῆς πολιτικῆς, ἡ ἐκτέλεση μεγάλων ἀρδευτικῶν ἔργων καὶ οἱ ὕδραυλικὲς βελτιώσεις, γιὰ τὴν ἔδῳ ὑπάρχει μιὰ χαρακτηριστικὴ βασικὴ ἀνωμαλία στὸ ζήτημα τῆς βροχῆς. Ἀπὸ τὴν πλήρη ἀνομβρία μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσουμε πολυομβρία, πρᾶγμα πὺ ἐπηρεάζει τὰ ἀποτελέσματα τῶν καλλιέργειῶν, καὶ δημιουργεῖ αὐθουμιώσεις τῆς ἐγγείου παραγωγῆς μὲ ἄμεσο ἀντίκτυπο στὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα καὶ στὸ ἐμπορικὸ μας ἰσοζύγιο. Σὲ αὐτὸν τὸν εἰδικὸ γιὰ τὴν χώρα μας λόγο, πὺ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἀποκτήσουμε ὕδατικὴ πολιτικὴ καὶ νὰ

πραγματοποιήσουμε εύρειας εκτάσεως αρδευτικά, έγγειοβελτιωτικά έργα είναι ότι η απόδοση των αρδευομένων εκτάσεων είναι τετραπλάσια από τις μη αρδευόμενες. Και πιο ειδικότερα για την περιφέρεια Θηβών επιβάλλεται η αρδευση του κάμπου να γίνει σήμερα—τό αντίθετο θα είναι εγκληματικό για την εθνική μας οικονομία—γιατί οι εκτάσεις που θα αρδευθούν είναι μεγάλες—70.000 στρέμματα—και από πλευράς εκμεταλλεύσεως, δυνατόν να καλύψουν τις δαπάνες των έργων με την αύξηση της γεωργικής αποδόσεως που θα προέλθει από την μετατροπή των ξερικών χωραφιών σε ποτιστικά.

Έξ' άλλου η καλλιέργεια του ποτιστικού βάμβακος στην Κωπαΐδα κατά στρέμμ. θέλει 7,85 ήμερομισθία του ξερικού 3,85. Με την ποτιστική δηλαδή καλλιέργεια αυξανόμενης της αποδόσεως, αυξάνονται και τα εργατικά ήμερομισθία, οι απασχολούμενοι δηλαδή εργάτες καλλιέργειας και καταπολεμείται η ανεργία. Ακόμη με την ποτιστική καλλιέργεια αυξάνεται η αγοραστική δύναμη του αγρότου λόγω της μεγαλύτερας αποδόσεως όπως και η πίστη του.

Ο σπουδαιότερος όμως λόγος είναι ότι τα αρδευτικά έργα του κάμπου των Θηβών δεν θα γίνουν αποκλειστικά και μόνον για την αρδυσή του αλλά επ' ευκαιρία των έργων της ύδρευσεως των Αθηνών. Επομένως οι δαπάνες των έργων δεν θα βαρύνουν αποκλειστικά την εκμετάλλευση των εδαφών που θα ποτιστούν. Τα έργα της αρδύσεως του κάμπου των Θηβών δεν έχουν μόνον για τη Θίβα μεγάλη σημασία, αλλά και για την πρωτεύουσα, που θα λύση πλείστα προβλήματα κυρίως της προμηθείας βασικών ειδών διατροφής (πατάτας, φρούτων, λαχανικών, κτηνοτροφικών ειδών, ζωικών προϊόντων κ.λ.π.) Η μικρά απόσταση του παραγωγικού κέντρου από το καταναλωτικό, τα μικρά κόμιστρα, ή μη χρησιμοποίηση μηχανικών μέσων συντηρήσεως των προϊόντων, ή παραγομένη ποσότης που εξασφαλίζει την επάρκεια, είναι προϋποθέσεις που επιβάλλουν την όπωσδήποτε αρδευση του κάμπου των Θηβών. Η μεταφορά των υδάτων της Υλίκης για την ύδρευση των Αθηνών κατά τρόπον που δεν θα εξασφαλίζει την αρδευση του κάμπου των Θηβών, θ' αποτελέσει ήθελημένη εγκληματική πράξη έναντι των συμφερόντων όχι μόνον της περιφέρειας μας, αλλά της πρωτευούσης και της εθνικής οικονομίας. Γι' αυτό πρέπει απο όλους μας να αντιμετωπισθῆ με την ανάλογο προς την σημασία του έργου σοβαρότητα. Τελειώνοντας την οικονομική σε γενικές γραμμές έρευνα των Θηβών θ' αναφέρω μερικά στατιστικά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η περιφέρειά μας είναι μιὰ από της πιο παραγωγικές και καλλιεργούμενες εκτάσεις της Ελλάδος. Η όλη έκταση της περιφέρειας Θηβών είναι 1.223.427 στρέμματα, 696.385 στρέμματα είναι αγροί και φυτείες δηλαδή το 56,8% της όλης εκτάσεως, βοσκότοποι λειμώνες 225.100 στρ. δηλ. 17,6% δάση 190.100 δηλ. 16,1%. Οι παραγωγικές δηλαδή εκτάσεις είναι 1.111.585 στρ. ήτοι 90,5% και οι μη παραγωγικές 67.832 στρ. 5,7% στις τελευταίες πρέπει να προστεθῆ ποσοστό 3,8% που αντιπροσωπεύει την έκταση των λιμνών και των βάλτων.

Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η οικονομική εξέλιξη στους νεωτέρους χρόνους των Θηβών, ενός από τους πιο αξιόλογους, δίχως άλλο, σύγχρονους παράγοντες της εθνικής μας οικονομίας.

* *

Η οικονομική ευημερία των Θηβών, που προήλθε από την ανάπτυξη της βιομηχανίας και του διεθνούς εμπορίου από τον 6ο αιώνα μέχρι τον 15ο, είχε όπως είναι φυσικό άμεσο αντίκτυπο στην πνευματική και εκπολιτιστική καλλιέργεια του λαού της.

Η επέκταση και συνεχής βελτίωση της βιομηχανίας των μεταξίνων, μαλλίνων και λινών υφασμάτων, προήγαγε τας Θήβας όχι μόνον οικονομικώς, αλλά και κοινωνικώς, εις τρόπον ώστε, «έπεσκίασαν τας Αθήνας». «Η επισκίαση των Αθηνών υπό των Θηβών, προεληθοῦσα εκ της αναπτύξεως εν αὐταῖς πολυποικίλων βιομηχανιών και μάλιστα της μεταξουργίας, ητις ανέδειξεν περιωνύμως τας Θήβας κατά τους μέσους χρόνους, είναι αξιοσημείωτον χαρακτηριστικόν της Βυζαντινῆς διοικήσεως» (Έλληνομνημίων Λάμπρου τ. 18 τευχ. Β, Γ σ. 182, 183, Παπαρρ. Γ. 361, Τσεβᾶς τ. Β. σ. 42).

Η ίδρυση μιᾶς των πρώτων μητροπόλεων εις Θήβας, (Μύλλερ επ. Φραγ. 23) ή άνοιχοδόμηση στον Έλικώνα του περιφήμου μοναστηριού του Αγίου Λουκά, έξόχου Βυζαντινού Μουσείου που αποπερατώθηκε μάλλον κατά τα μέσα του 11ου αιώνας (Σλουμπέρζε τ. 26.485, 487), ή ανάδειξη ως μητροπολίτου Θηβών του Ιωάννου Καλοκτένους, με την ζωή του

οποίου συνδέεται ή σοβαρώτερα πνευματική εκπολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των Θηβών (Ίδρυση σχολῆς θηλέων «Παρθενώνος» Γηροκομείου, διευθέτηση των υδάτων του Ίσμηνοῦ — εξ' ου ὁ Ίσμηνός ὠνομάσθη Αγιάνης, — Ίδρυση Πτωχοκομείου και Ἀσύλου Ἀνιάτων, ή εγκατάσταση στας Θήβας μεταξύ των πολυαριθμῶν ἑβραίων εμπόρων, ἐξόχων ἑβραίων, επίσης λογίων «περὶ τὴν Ταλμουδικήν, ὅμοιοι πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν δύνανται νὰ εὐρεθῶσιν ἐν ὄλῃ τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐξαιρουμένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ιστ. Μύλλερ—Λάμπρου τομ. Α 6-13, Τσεβᾶς Β. 51), ἀποδεικνύει ὅτι αἱ Θῆβαι κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, ὅταν οἱ ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις εἶχαν περιέλθει σὲ πνευματικὴ και κοινωνικὴ παρακμῆ, ἔγιναν τὸ ἀξιολογώτερο, ἴσως τὸ μοναδικό, ἑλληνικὸ πνευματικὸ και εκπολιτιστικὸ κέντρο, πὸν διετήρησε και συνέχισε τὴν ἑλληνικὴ παράδοση, ἀπέστησαν ἢ διέφυγαν τὶς βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς και κατόρθωσαν νὰ παῖξουν ὡς ἑλληνικὸ πνευματικὸ και χριστιανικὸ κέντρο, ἔναν σημαντικὸ ρόλο στὴν συγκρότηση τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Έργα της Βυζαντινῆς περιόδου που διεσώθησαν στην Θίβα είναι ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (872), ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου, πὸν ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κα-

λοκτένην, τὸν 12ο αἰῶ-

να, ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Ἐ-

λεούσης (σῶζεται τμήμα

μωσαϊκοῦ δαπέδου).

Σῶζεται επίσης τμήμα

ένος Φράγκικου ὀχυροῦ

καστροῦ πὸν κτίστηκε

ἀπὸ τὸν Σαιντ Ὀμέρ

στὴν αὐλὴ τοῦ σημερι-

νοῦ Μουσείου. Ἀπὸ τὴν

περίοδο τῆς Τουρκοκρα-

τίας σῶζεται ἡ ἐκκλη-

σία τῆς ἁγίας Αἰκατε-

ρίνης, κτισμένη στὸ ἐσω-

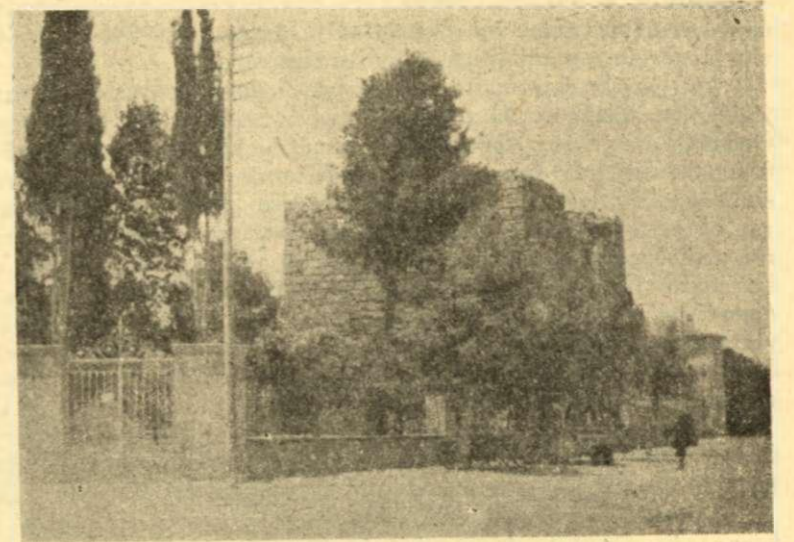
τερικὸ λαξευμένον Βρά-

χος, συμβόλου τοῦ ἀγῶ-

νος των Θηβαίων για

τὴν συντήρηση τῆς Χρι-

στιανικῆς πίστεώς μας

Ὁ Καταλανικὸς Πύργος τοῦ Σαιντ Ὀμέρ.

Φωτ. Γ. Λιόκη

και Ἀγίου Γεωργίου, ὅπου ἔχουν ἐντοιχισθῆ μερικὰ γοθτικὰ εὐρήματα, ἡ Παναγία ἡ Λόντζα (ἀρμενικὴ ὄνομασία πὸν δόθηκε ἀπὸ ἀρμενίους κατοίκους τῆς ἀνατολικῆς συνοικίας των Θηβών, εμπόρους και μεταξουργοὺς τῆς Βυζαντινῆς περιόδου) και νεωτέρα ὄλων ἡ Μεγάλη Παναγία ἡ Ἅγιος Δημήτριος, πὸν χτίστηκε τὸ 1867 στὸν Βλαχομαχαλά, ἀπὸ τοὺς ποιμένας (Βλάχους) ἐποίκους τοῦ Ἀσπροποτάμου.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ἡ ἐξάρθρωση τῆς βιομηχανίας των Θηβών και ἡ οικονομικὴ της παραγωγή ἐπέφερε τὸν μαρasmus και τὴν πλήρη ἐξαφάνιση τῆς πνευματικῆς και εκπολιτιστικῆς προόδου τῆς πόλεως, ἀποτέλεσμα μιᾶς μακρᾶς περιόδου οικονομικῆς εὐημερίας. Ἔτσι ἡ περίοδος τῆς πνευματικῆς ἀνθήσεως των Θηβών τελειώνει με τὴν ἔναρξη τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἀπὸ τὴν πρώτη μετεπαναστατικὴ περίοδο (1830), μέχρι τὸ 1850, ἡ Θίβα ἀρχίζει με ταχὺ ρυθμὸ νὰ ἀνασυγκροτεῖται πρῶτα οικονομικά. Παρὰλλήλως ὅμως ἡ κοινωνικὴ της ζωὴ, ἡ εκπολιτιστικὴ και πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ της, με παρόμοιο περίπου ρυθμὸ ὀλοένα

και προχωρεί από τον μαρασμό και την αφάνεια προς αξιόλογες κατακτήσεις προόδου και πολιτισμού.

Χτίζονται τα Σχολεία κατωτέρας και ανωτέρας εκπαιδύσεως, οι πρώτες εκκλησίες της Παναγίας της Λόντζας και του Αγίου Γεωργίου και λίγο αργότερα (1867) ο Άγιος Δημήτριος ή Μεγάλη Παναγία στον Βλαχομαχαλά. Με το Ν.Δ. της 30ης Νοεμβρίου 1833 ιδρύεται η Επισκοπή Θηβών, που περιλαμβάνει τις περιφέρειες Θηβών και Λεβαδείας με έδρα την Θήβα. Με άλλο Ν. Δ. της 9)2)1833 η Θήβα ορίζεται έδρα ενός των τριών Δικαστηρίων, που ιδρύθηκαν για την Δικαστική εξυπηρέτηση ολόκληρου της χώρας. Στην δικαιοδοσία του Δικαστηρίου των Θηβών υπήχθη ολόκληρη η ανατολική Ελλάδα, η Εύβοια και η Αθήνα ακόμη. Το 1836 κατασκευάζεται η άμαξιτή, δημοσία οδός Θηβών—Αθηνών, που συνδέει επεκτεινόμενη αργότερα την Πρωτεύουσα με την λοιπή Ελλάδα, ως κεντρική οδική αρτηρία. Τον ίδιο χρόνο (1836), Βαυαροί πολεοδόμοι καταρτίζουν το πολεοδομικό σχέδιο της πόλεως των Θηβών, που ήταν κατεστραμμένη από τα πολεμικά γεγονότα και είχε αρχίσει να ανοικοδομείται, και όπου ο Βασιλεύς Όθων και το περιβάλλον της δυναστείας, ήλπιζε ότι γρήγορα θα δημιουργηθή ένα οικονομικό και εκπολιτιστικό κέντρο όπως στο παρελθόν.

Τέλος, τα Θηβαϊκά έθιμα, που διετήρησαν το γνήσιο πνεύμα της Ελληνικής παραδόσεως, ξαναζούν πάλιν και εμφανίζονται άκρεια και ανέπαφα. Ο λαός αρχίζει να χαίρεται την ελευθερία του που επί 400 χρόνια είχε στερηθή.

Οι λαϊκές γιορτές, τα πανηγύρια, οι θρησκευτικές και έθιμικες τελετουργίες, παίρνουν χαρακτήρα πάνδημο. Η χαρά που είχε λείψει κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας από την Θηβαϊκή οικογένεια, προπάντων η ελευθερία της επικοινωνίας του λαού στις μεγάλες γιορτές, απεκατεστάθη και άρχισε να συνδέεται το παρελθόν με την καινούργια ελληνική ζωή. Κάθε ελεύθερη ελληνική περιοχή, έχει την βαθύτερη, έσωτερική επιθυμία του λαού, να ιδή τα έθιμά του να ξαναγεννιούνται. Και η παράδοσή του να αποκαθίσταται και να συνεχίζεται. Η ήρωϊκή περίοδος της επαναστάσεως, έσφράγιζε όλες τις λαϊκές εκδηλώσεις, ήταν το πλαίσιο όπου έκινούσαν οι ομαδικές εκδηλώσεις του λαού, γιατί αποτελούσε την ζωντανή παράδοση. Οι άρματωλοι και κλέφτες, οι αγωνίες και οι αγώνες τους, τα τραγούδια τους, οι χοροί τους, τα γλέντια τους, οι καύμοι τους ήταν μπροστά στα μάτια του λαού και γεννούσαν την φλόγα της αναγεννήσεως, δυνάμωναν την επιθυμία της προόδου της πνευματικής και οικονομικής άκμης, της συλλογικής ανασυγκροτήσεως.

Έτσι βλέπουμε να πραγματοποιείται στην περίοδο αυτή της Ελληνικής πνευματικής αναγεννήσεως, μια ανανέωση, δημιουργούνται καινούργια έθιμα που αποτελούσαν κρῆμα των καταλοίπων της παραδόσεως και του πνεύματος των καιρών.

Ένα τέτοιο έθιμο, που συνδέει τις ιστορικές εποχές του έθνους με την περίοδο της επαναστάσεως του 1821 και συγχρόνως ξαναζωντανεύει πανάρχαια έθιμα γνησίως Ελληνικά, διαφόρων Ελληνικών περιοχών και αναμιγνύει το ηρωϊκό στοιχείο, με το κωμικό, το αρχαϊκό με το σύγχρονο, την Χριστιανική Θρησκευτική τελετουργία με την λατρεία της φύσεως, την ευθυμία, τον χορό, το τραγούδι σε μια ένότητα του βάθους της μορφής που αρχίζει από την Ελληνική αρχαιότητα και καταλήγει στο παρόν, είναι το Θηβαϊκό και γνησίως Ελληνικό έθιμο ο «Βλάχικος Γάμος» που γίνεται εδώ και μίαν εκατονταετία (από το 1850 περίπου) στην Θήβα, κάθε Καθαρά Δευτέρα, όπως θα σας αναφέρω στο τέλος της όμιλίας μου, όταν ειδικότερα θα σας μιλήσω για το έθιμο αυτό.

Η περίοδος από το 1850 έως το 1910 ήταν για την Θήβα και την εκπολιτιστική της ανάπτυξη περίοδος προόδου και συνεχούς βελτιώσεως των γενικών της προϋποθέσεων, έτσι ώστε γρήγορα έγινε υπολογίσιμο κέντρο οικονομικής άκμης, αλλά συγχρόνως καλλιέργησε μια δική της, επαρχιακή βέβαια, πνευματική και καλλιτεχνική παράδοση, πρωτότυπη και αρκετά ενδιαφέρουσα.

Το 1908 ιδρύεται ο μουσικός σύλλογος Αμφίων, που ανέπτυξε μια αξιόλογο δράση και έδημιούργησε ενδιαφέρουσα μουσική παράδοση, οργανώνοντας χορωδίες, μουσική μπάντα και συναυλίες έγχορδων. Το 1910 ιδρύθηκε ο σύλλογος Φιλοπροόδων, που η δράση του ήταν κυρίως καλλιτεχνική—θεατρική. Από τα πρώτα χρόνια της ιδρύσεως του, οργανώνει ερασιτεχνικές παραστάσεις, διαφόρων ελληνικών και ξένων θεατρικών έργων. Τους ρόλους, άνδρι-

κούς και γυναικίους, υποδύονται Θηβαίοι ερασιτέχνες μέλη του συλλόγου, μόνον άρρενες. Στις παραστάσεις δεν λαμβάνουν μέρος μόνον οι νεώτεροι αλλά και ώριμοι επιστήμονες, επαγγελματίες και εργάτες άπλοϊ. Δεν δίδονται μια ή δυο παραστάσεις το χρόνο, αλλά σειρά ολόκληρη παραστάσεων σε όλη τη θερινή κυρίως περίοδο. Δημιουργείται ένας κύκλος ερασιτεχνών ήθοποιών και ένα κοινό, που γνωρίζει να ακούει και να κρίνει. Άνεβάζουν σιγά-σιγά όχι μόνον ελληνικά θεατρικά έργα και κωμωδίες αλλά και έργα ξένων θεατρικών συγγραφέων, με αξιώσεις. Δημιουργείται μια θεατρική ερασιτεχνική παράδοση αξιόλογη, και γίνεται το θέατρο ανάγκη και πάθος σε πολλούς θηβαίους επιστήμονες και επαγγελματίες. Η θεατρική παράσταση συνεχίζεται σχεδόν κάθε καλοκαίρι. Διακόπτεται από τον πόλεμο του 1914 για λίγα χρόνια και ξαναρχίζει. Άνεβαίνουν πλέον στους γυναικίους ρόλους κοπέλλες Θηβαίες και έπιτυγχάνουν. Από το 1925 άθηναίοι και άθηναϊες ήθοποιοί έρχονται στην Θήβα και συμπράττουν στις ερασιτεχνικές παραστάσεις. Η Χαλκούση, η Ανδρονίκου, η Χαντά και άλλοι παίζουν με τους ερασιτέχνες Θηβαίους. Άνεβάζουν έργα πρόζας και μουσικά. Τέλος τα τελευταία χρόνια από το 1930 εμφανίζονται και έργα θεατρικά, επιθεωρήσεις Θηβαίων, που αναφέρονται σε Θηβαϊκά θέματα και παίζονται με έπιτυχία.

Αυτή η παράδοση των ερασιτεχνικών θεατρικών και μουσικών παραστάσεων συνεχίζεται και είναι ίσως μοναδική στην ελληνική επαρχιακή Ελλάδα. Άξίζει να ασχοληθή κανείς ειδικώς με το θέμα αυτό γιατί υπάρχουν πολλά ενδιαφέροντα να σημειώσει.

Τελειώνοντας την γενική αυτήν ανασκόπηση της οικονομικής, καλλιτεχνικής και πνευματικής εξέλιξης των Θηβών στους νεώτερους χρόνους, έρχομαι και εγώ μετά τον έκλεκτο επιστήμονα και άγαπητόν σε όλους μας συμπατριώτη κ. Άθ. Ζερβόπουλο να σας τονίσω την ανάγκη, να συνεχίσουμε όλοι μαζί την προσπάθεια της συντηρήσεως, καλλιέργειας και αξιοποιήσεως της τοπικής μας παραδόσεως.

Το πάρκο του «Συλλόγου Φιλοπροόδων»

Φωτ. Γ. Λιόκη

ΒΛΑΧΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

Τὰ ἔθιμα, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ παράδοση γενικώτερα ἑνὸς λαοῦ, εἶναι ἴσως οἱ σπουδαιότερες πηγὲς τῆς ἱστορίας του.

Ἡ ἔρευνα ὡστόσο τῶν καταλοίπων τῶν ἐθίμων, ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀφτηγρίας καὶ τῆς ἐξελίξεώς τους, εἶναι ὄχι μόνον ὁ πιὸ γνήσιος τρόπος συγκεντρώσεως ἱστορικῶν στοιχείων, ἀλλὰ ὁδηγεῖ συγχρόνως καὶ στὴν ἐξακριβώση τῆς στάθμης τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς καλλιέργειας τοῦ λαοῦ.

Ἡ μελέτη ἐξ ἄλλου τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, ἡ ἀναζήτηση τῆς αἰτίας ποὺ ἐξέθρεψε καὶ συνετήρησε σ' ἓνα ἔθνος ξενικὰς διαλέκτους καὶ γλωσσικοὺς ἰδιωματισμοὺς, ὁ καθορισμὸς τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιδράσεώς τους στὴν ἐθνικὴ γλῶσσα καὶ ἀντιθέτως, φανερῶνει τὴν δύναμη τῆς συλλογικῆς ἀντιστάσεως ἐνὸς συγκεκριμένου συγγενοῦς ἀνθρώπινου κύκλου, στὶς ποικιλώνυμες ἐπιφορὰς ξένης ἠμαλῆς ἢ βιάας ἐπικυριαρχίας στὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ του καλλιέργεια. Ἡ μελέτη καὶ ἔρευνα τέλος, τῆς παραδόσεως, ποὺ περιέχει σὲ βίβλος καὶ σὲ ἔκταση, ὅλες τὶς δημιουργικὰς καὶ καταλυτικὰς προϋποθέσεις τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς ἔθνους, εἶναι ἡ πιὸ ἀσφαλὴς μέθοδος γιὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν στοιχείων, ποὺ συνδέουν τὰ ἄτομα, σὲ μιά, συλλογικὴν βουλήσεως, πορεία ζωῆς καὶ ἐπιδιώξεων, ξεχωριστὴ κοινὴ καὶ ἀβίαστο, τῶν βασικῶν δηλαδὴ στοιχείων, ποὺ συγκροτοῦν τὴν ἐθνικὴ συνείδηση.

Τὶς γενικὰς αὐτὰς σκέψεις ἔχοντας ὑπ' ὄψιν μου, θὰ προσπαθίσω νὰ ταξινομήσω ὅ,τι κατώρθωσα νὰ ἀποθησαυρίσω ἀπὸ ἓνα ἀποκρηθικὸ ἔθιμο, μιά λαϊκὴ παράσταση, τὸν «Βλάχικο Γάμο» ποὺ ἐνῶ ἐδῶ καὶ ἑκατὸ περίπου χρόνια, κάθε Καθαρὰ Δευτέρα, ἐπαναλαμβάνεται στὴν ἰδιαιτέρα μου πατρίδα, τὴ Θήβα. δὲν ἔχει μέχρι σήμερα μελετητὴ καὶ εἶναι οὐσιαστικὰ καὶ ἰδιαιτέρως στὶς λεπτομέρειές του ἄγνωστο. Ἡ ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ ὑποβοηθήσω τοὺς λαογράφους, τοὺς γλωσσολόγους καὶ τοὺς ἱστορικούς, νὰ μελετήσουν τὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ ἔθιμο, σημειώνοντας ὅσες λεπτομέρειες μπόρεσα νὰ συγκεντρώσω ἢ θυμᾶμαι, γιὰ προσωπικὰ ἔχει λάβει μέρος, πολλὰς φορὰς, στὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἔθιμου, καθὼς καὶ οἱ δυὸ προηγουμένως γενιές μου.

Ἡ «Βλάχικος Γάμος» εἶναι μιά σατυρικὴ* παραλλαγὴ ἑνὸς πραγματικοῦ, ποιμενικοῦ γάμου. ὅπως ἔθιμικὰ τελετοῦργεῖται κατὰ ἀδιάφενστες καὶ γνωστὰς ἱστορικὰς καὶ λαογραφικὰς πηγὰς, ὅπου θὰ ἀναφερθῶ, ἀπὸ πολλὰς ἑκατονταετηρίδες μέχρι καὶ σήμερα ἀκόμη, σὲ περιοχές, ποὺ κατοικοῦνται κυρίως ἀπὸ ποιμενικὰς, χωρὶς ἄλλο ὅμως ἀκραιφνῶς ἑλληνικὰς οἰκογένειας. Ὅπως στὸ τέλος τοῦ ἀρθροῦ μου θὰ ὑποσημειώσω, συγκρίνοντας τὸν κεντρικὸ μῦθον τοῦ «Βλάχικου Γάμου» μὲ τὶς γαμικὰς γιορτὰς τῶν Βλάχων-ποιμένων τῆς Πίνδου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Ρουμλουκοῦ τῆς Μακεδονίας, τὸ ἔθιμο φαίνεται πὼς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὸ καὶ πανάρχαιο, γιὰτὶ ἐπαναλαμβάνεται σ' αὐτό, μιά γαμικὴ τελετὴ βουκολικὴ, ποὺ συντηρήθηκε ἀνέπαφη, στὸ «Ρουμλούκι» (περιοχὴ τοῦ κάμπου τῆς Θ)νίκης μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Λουδία, τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν καὶ τῶν βουνῶν τῆς Βεροοίας καὶ Πιερίας (Φλάμπουρου), ποὺ περιλαμβάνει πενήντα χωριὰ Γιδᾶ, Κιοφὴ, Μελίκι κ.ἄ.)¹

Ἐπίσης στὸν ἴδιον μῦθον στηρίζεται ὁ ποιμενικὸς γάμος, στὰ Βλαχοχώρια τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ἀσπροποτάμου² καθὼς καὶ στοὺς ποιμένας σαρακατσαναίους, κυρίως τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Θεσσαλίας.

Ἡ σατυρικὴ παραλλαγὴ τοῦ «Βλάχικου Γάμου» τῆς Θηβείκης ἀποκρηθᾶς, μᾶς δίνει ὄχι μόνον τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον λαογραφικὸ ὕλικὸ τοῦ ποιμενικοῦ γάμου χρησίμου γιὰ μιά μελέτη τῶν εἰδικῶν τελετοῦργιῶν καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ γάμου τῆς ἑλληνικῆς ποιμενικῆς οἰκογένειας, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι πηγὴ καὶ ἄλλων ἀξιολόγων ἱστορικῶν, λαογραφικῶν καὶ γλωσσολογικῶν στοιχείων, χρησίμων γιὰ τὶς ἀντίστοιχες ἔρευνες καθὼς καὶ γιὰ μιά εὐρύτερη μελέτη τῆς ἑλ-

1. Ἀγγ. Χατζημιχάλη «Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη» ἐκδ. 1931 σ. 103-127.

2. Κ. Κρυστάλλη «Οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου» ἐκδ. 1952 σ. 38-45.

Ἡ Βλάχικος Γάμος τοῦ 1905

Ἡ Βλάχικος Γάμος τοῦ 1915

ληνικῆς λαϊκῆς παραδόσεως. Ἀναγιγνύονται καὶ στὴν ἀναπαράσταση τοῦ γάμου ἑλληνικά ἔθιμα, ποὺ δὲν εἶναι γαμικά, ἀλλὰ κατάλοιπα διαφόρων ἄλλων ἔθιμων, μικροτέρας ἢ μεγαλύτερας σημασίας, γνωστῶν ἢ ἀγνωστῶν, ποὺ συγκεντρωμένα ὅπως εἶναι διευκολύνουν πολὺ τὸ ἔργο τῶν ἱστορικῶν, τῶν γλωσσολόγων καὶ τῶν λαογράφων, ἀφοῦ ἄλλωστε ἔτσι σώζονται καὶ ἐπαναλαμβανόμενα συντηροῦνται. Ὁ «Βλάχικος Γάμος», μπορεῖ ἴσως νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶναι τὸ ζωντανότερο καὶ ἰσχυρότερο κατάλοιπο, τῶν ἀρχαίων ὁμαδικῶν ἑλληνικῶν τελετουργιῶν ποὺ εἶχαν σχέση μετὰ τὴ γονιμοποίηση, τὴ βλάστηση, τὴν ἀνάσταση τῆς φύσεως κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνοιξέως, καθὼς καὶ μετὰ τὸν θάνατο τῶν φυτῶν τὴν ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα (Ἄδωνια). Εἶναι ἀκόμη ἓνα ἀπὸ τὰ ἀξιολογότερα ἀσφαλῶς νεοελληνικά λαϊκά δρώμενα εὐετηρίας. Τὰ λαϊκά δρώμενα εὐετηρίας εἶναι «κατάλοιπα ἀρχαίων ἑλληνικῶν τελετουργιῶν, λείψανα τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου, ὁμαδικὲς μαγικοδραματικὲς τελετὲς μετὰ σκοπὸν τὴν ἐξασφάλιση τῆς εὐετηρίας»³. Βάσις τῶν λαϊκῶν δρωμένων εἶναι ἡ γονιμοποίηση τῆς φύσεως, ποὺ ἀναπαριστάνεται μετὰ διάφορες σχετικὲς λαϊκὲς τελετουργίες προχριστιανικῆς, μυστηριακοῦ χαρακτήρος, ποὺ σήμερα ἀκόμη μετὰ ποικίλες παραλλαγὰς διατηροῦνται ὄχι μονάχα στοὺς πρωτόγονους λαοὺς ἀλλὰ καὶ στοὺς πολιτισμένους, κυρίως ὅμως σὲ περιοχὰς ποὺ τὸ ἔθιμο τῆς εὐετηρίας ἢ ἔχει σχέση μετὰ τὶς ἀπασχολήσεις τῶν ἀνθρώπων ἢ οἱ ἀνθρώποι εἶναι πιὸ κοντὰ στὴ φύση ἢ ἡ παράδοση ἔχει μεταφέρει τὸ ἔθιμο στὸν τόπο τῆς τελετουργίας. Τὰ νεοελληνικά δρώμενα γίνονται ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ πολλὰς ἑλληνικὲς περιοχὰς, τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν διασωθῆ ὄχι σὰν ἀνδνημὲς ὁμαδικὲς τελετουργίες, ποὺ συγκινοῦν καὶ ἐπηρεάζουν τὸν λαόν, ἀλλὰ σὰν παιδικὰ παιχνίδια. Ἀπὸ τὰ γνωστὰ λαϊκά δρώμενα ποὺ διετηρήθησαν ὡς ὁμαδικὲς λαϊκὲς τελετουργίες, μποροῦμε νὰ ξεχωρίσουμε τὸν «Καλόγερο». Γιὰ τὸ ἔθιμο τῶν «καλόγερων» ἔγραψε ὁ Γ. Βυζυηνός⁴ ἀπὸ τὸ 1888 ἀκόμη καὶ τὸ 1906 ὁ R. W. Dawkins,⁵ καὶ ὁ Κ. Α. Ρωμαῖος⁶ ἡ Κ. Κακούρη⁷ ἐπίσης σὲ ἀνακοίνωσή της στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τοῦ 1952, δίδει μιὰ λεπτομερῆ περιγραφή τοῦ ἔθιμου αὐτοῦ ὅπως διασώζεται καὶ τελεουργεῖται σήμερα στὸ χωριὸ Ἁγία Ἐλένη τῶν Σερρών, ὅπου μετέφεραν τὸ ἔθιμο πρόσφυγες ἔποικοι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, ὅπως λέγει.

Στὴν ἴδια ἀνακοίνωσή της ἡ Κ. Κακούρη, ἀναφέρει καὶ πολλὰ ἄλλα σωζόμενα δρώμενα, ὅπως τὸ «Βασιλιάς-Κριός» ἢ Κιοπέκ Μπέης» ποὺ τελεῖται τὴν Τυρινὴ Δευτέρα στὴ Ν. Ὀρεστιάδα, Ρίζα, Καστανιές, καὶ Καβίλι καὶ ποὺ ἀναφέρεται σὲ θυσία κριοῦ μπροστὰ στὸ ἄροτρο καὶ σὲ εἰκονικὴ ἀροτροίωση, τὸν Λειδινὸ τῆς Αἰγίνης ποὺ τελεουργεῖται στὸ χωριὸ Χαλασμένη τῆς Αἰγίνης στὶς 14 Σεπτεμβρίου ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ εἶναι κατάλοιπο Ἀδωνίας ἀρχαιοελληνικῆς εορτῆς. Γιὰ τὸν Λειδινὸ ἔχω ἐπίσης ὅψιν μου ἀνέκδοτο ἄρθρο τοῦ Χ. Λυκούρη, ποὺ ἔχει σταλεῖ στὸ περιοδικὸ «Αἰεὼν» καὶ δημοσιεύεται στὸ ἐρχόμενο φύλλο. ὅπου δίδονται ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες, τῆς τελετῆς τοῦ Λειδινοῦ, τῆς προελεύσεως του καὶ ἡ ἐξήγηση γιατί γίνεται στὴν Αἴγινα. Πάντως ὁ Λειδινός, κατὰ τὸν Λυκούρη, συμβολίζει τὸν θάνατο τοῦ φυτοῦ καὶ τὴν συγκομιδὴν τοῦ καρποῦ. Ὁ συμβολισμὸς γίνεται μετὰ περιφορὰ ἐνὸς νεκρικοῦ εἰδώλου μετὰ φαλλικὴν παράσταση. Ἄλλο δρώμενο εἶναι ὁ Κραντωνέλλος τῆς Μυκόνου, ποὺ σώζεται ὡς παιδικὸ παιχνίδι, (ἀναπαράσταση τοῦ νεκροῦ Κραντωνέλλου μετὰ εἶδωλο ἀπὸ ἄμμο στολισμένο μετὰ φύκια καὶ καστανόλλες, ποὺ στὸ τέλος τὸ «βουλίζουν», τὸ ἐξαφανίζουν δηλαδὴ μετὰ χοροπηδήματα ἐπάνω στὸ εἶδωλο). Γιὰ τὸν Κραντωνέλλο ὁ Μακρουμίχαλος ἔκαμε ἀνακοίνωση στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ 1900. Λαϊκὸ δρώμενο ἐπίσης γνωστὸ ἀπὸ τὸν Δ. Σάρρο (1900)⁸ εἶναι ὁ Ζαφείρης τῆς Ἡπείρου, παιδικὸ παιχνίδι, ποὺ γίνεται κάθε Μάιο, ἐπὶ τέσσαρες συνεχεῖς Κυριακὲς ἀπὸ κορίτσια κυρίως. Μιὰ κοπέλλα ξαπλώνεται στὴν γλῶχη καὶ προσποιεῖται τὸν νεκρὸν νέο. Οἱ ἄλλες ἀφοῦ τὴν στολίσουν μετὰ λουλούδια καὶ τῆς δέσουν τὰ χέρια σταυρωμένα μετὰ κόκκινη κορδέλλα μοιρολογοῦν τὸν πρόωγο θάνατο τοῦ νέου, ποὺ τὸν λένε «Ζαφείρη». Γιὰ τὰ τραγούδια τοῦ «Ζαφείρη» τραγούδια

3. Κατερίνα Κακούρη. Λαϊκὰ δρώμενα εὐετηρίας ἀνακοίνωσις εἰς Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν 1952
4. Γ. Βυζυηνός Περιοδ. Ἑβδομάς 1888.
5. R. N. Dawkins journal of Hellenic Studies (1906).
6. Κ. Α. Ρωμαῖος «Λαϊκὲς Λατρειεὶς Θράκης» (1945).
7. Κ. Κακούρη Λαϊκὰ δρώμενα τῆς εὐετηρίας. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1952 σ. 216-228.
8. Δ. Σάρρος Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ ἔθνομολογικῆς ἐταιρίας (1900).

Ὁ Βλάχικος Γάμος τοῦ 1925

Ὁ Βλάχικος Γάμος τοῦ 1953
(Ἡ νύφη, ἓνας βλάχος καὶ ὁ Πανούσης)

ἀγεροῦ, ὁ μουσουργὸς Ἰωσήφ Γκρέκας ἔχει εἰδικὰ ἀπασχοληθῆ μετὰ τὴν συγκέντρωση τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν. Τέλος ἀκούγεται ἐγερτήριο ἐπιφώνημα καὶ ὁ Ζαφείρης ἀνασταίνεται καὶ τοὺς νεκρικοὺς θρήνους ἀκολουθοῦν χαρῆς, γέλοια, καὶ εὐθυμία τραγούδια.

Παρόμοιο ἔθιμο, μετὰ τὴν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν εἶναι τὸ «φουσκοδέντρι» ποὺ γίνεται στὴν Καστανιά τῆς Στυμφαλίας (καὶ αὐτὸ τὸ ἀναφέρει ἡ Κ. Κακούρη). Νέος ἢ νέα ὑποδύεται τὸ νεκρὸ καὶ νεκροανασταίνοντο φουσκοδέντρι. Σὲ τύμβον ἀπὸ χόρτα, ἄνθη, κλαδιὰ δένδρων κλπ. ξαπλώνεται ὁ νέος ἢ ἡ νέα ποὺ ὑποδύεται τὸν ρόλον. Τὰ κορίτσια στολίζουν τὸν νεκρὸ, τοῦ βάζουν λαμπάδες καὶ τὸν μοιρολογοῦν. Στὸ τέλος ἀνασταίνεται τὸ φουσκοδέντρι. Ἡ Κακούρη ἀναφέρει ὅτι σήμερον τελεῖται τὸ φουσκοδέντρι τὴν ἀνοιξή, ἂν θέλουν οἱ νέοι νὰ διασκεδάσουν, πρὸ 30 ὅμως ἐτῶν ἐτελεῖτο, τὴν Πρωτομαγιά στὰ Βοσκοτόπια, ὅταν οἱ Καστανιώτες ἐπλεκαν μαγιστέφανα γιὰ τὸν νεκροστολισμὸ καὶ πίστευαν ὅτι «ὅπως ἀνασταίνεται τὸ φουσκοδέντρι ἔτσι θὰ ἀναστηθῆ μέσ' τὰ κλαριά ἢ φουσκοδέντρια» τὸν νεκροανασταίνοντο πρωταγωνιστὴ θεωρεῖ σύμβολο πανάρχαιο τῆς ἐτησίας βλαστήσεως.

Τέλος ἄλλο δρώμενο, παρόμοιο, γίνεται τὴν Δευτέραν τῆς Τυρινῆς στὴν Γουούσα Σικυῶνος, μετὰ ἀναπαράστασιν γάμου, ὅπου τὸ φαλλικὸ στοιχεῖο, ποὺ χαρακτηρίζει τὰ δρώμενα εὐετηρίας, τὸ ὑποδύονται φαλλοφόροι συμπεθέροι.

Ὁ «Βλάχικος γάμος» τῆς Θήβας, εἰκονικὸς ποιμενικὸς γάμος, ποὺ γίνεται τὴν Δευτέρα τῆς Τυρινῆς, στὴν ἀρχὴ τῆς ἀνοιξέως δηλαδὴ, ὅπου τὸ φαλλικὸ στοιχεῖο τῶν ἀρχαιοελληνικῶν τελετουργιῶν, καὶ παραστάσεων τῆς βλαστήσεως καὶ τοῦ θανάτου τῶν φυτῶν, κυριαρχεῖ (φαλλικά τραγούδια, σατυρικὸς, αἰσχρολόγος διάλογος τῶν συμπεθέρων, ὕμνος στὴ γονιμότητα καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνδρός), εἶναι δίχως ἄλλο τὸ ἰσχυρότερον κατάλοιπο τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν τελετουργιῶν, τῆς εὐετηρίας καὶ μοναδικὸ λείψανον ζωντανῆς νεοελληνικῆς Διονυσιακῆς λατρείας.

Ἡ συντήρηση καὶ ἡ ἐπανάληψιν τοῦ ἔθιμου ἀναλλοίωτον σχεδὸν στὴν Θήβα, τὴν πατρίδα τοῦ Διονύσου, ἐπὶ μιᾷ ἐκατονταετίᾳ, ἢ συμμετοχῇ σ' αὐτὸ ὅλον τοῦ λαοῦ, ἀδιακρίτως τάξεως καὶ ἡλικίας, ἢ προσήλωσιν στὴν τέλεσιν τῆς προχριστιανικῆς αὐτῆς μοναδικῆς τελετουργίας, ἢ ἀναγνώρισιν στοιχείων καθαρῶς διονυσιακῶν στὴν λαϊκὴ παράστασιν, ὅπως τὸ μέλος τῆς παραστάσεως ποὺ ἔχει τὸ ὄνομα θεατρῖνος ἢ γελοῖος, αἰσχρολόγος, σάτυρος μετὰ δάφνινον στεφάνινον (Βακχεύομενος σάτυρος τῆς διονυσιακῆς πομπῆς), ἢ τέλεσιν ἀδωνίας μικροτελετῆς στὸ τέλος τοῦ εἰκονικοῦ γάμου (χορὸς τοῦ πεθαμένου παλληκαριοῦ θανάτου—ἀνάστασιν), ἢ ὅλην παράστασιν καὶ ὁ κεντρικὸς τῆς μύθος, ποὺ ἀποτελεῖ συμβολισμὸ τῆς ἀνθρωπίνης γονιμότητος καὶ τῆς φυσικῆς βλαστήσεως καὶ καρποφορίας, δίδουν στὸ ἔθιμο μέγιστον λαογραφικὸ καὶ ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον.

Τὰ τραγούδια ἐπίσης ποὺ τραγουδιῶνται στὸ «Βλάχικον Γάμο» (ἑθνικόν, τραγούδια τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης) καὶ οἱ χοροὶ ποὺ χορεύονται (Γαϊτανάκι, Σουλιώτικος, στὰ τρία, χορὸς τοῦ πεθαμένου παλληκαριοῦ), εἶναι ἀνάμειξη ἄλλων ἔθιμων, διαφορετικῶν ἐποχῶν καὶ Ἑλληνικῶν περιοχῶν, ἐξαιρετικῶς χωρὶς ἄλλο ἐνδιαφέροντος ποὺ πρέπει νὰ μελετηθοῦν. Ἐπίσης οἱ φορεσιῆς τῶν λαϊκῶν ἠθοποιῶν θὰ ὀδηγήσουν τοὺς εἰδικοὺς μελετητὰς νὰ προσδιορίσουν μετὰ περισσότερη ἀκρίβειαν τὴν πραγματικὴν προέλευσιν τοῦ ἔθιμου, τὴν ἀρχικὴν του ἀφετηρίαν, τὸν χαρακτῆρα του ἀπὸ πλευρᾶ ἐθνολογικῆ καὶ προπάντων νὰ ἐξακριβώσουν πῶς μετεδόθη ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ συντηρήθηκε μέχρι σήμερον, χάρι σὲ ποῖον προσωπικόν, τοπικόν καὶ ἐθνικόν παράγοντα.

* *

Στὴν πρώτη μεταπελευθερωτικὴ περίοδον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, βρίσκουμε τὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἔθιμου, στοὺς νεοελληνικοὺς χρόνους.

Περίπου στὰ 1850, μποροῦμε νὰ τοποθετήσουμε τὴν πρώτην γιορτὴν τοῦ «Βλάχικου Γάμου» στὴν Θήβα.

Αὐτὸ τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ τὴν προφορικὴν παράδοσιν καὶ κυρίως ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν δύο πρωταγωνιστῶν «συμπεθέρων» τῆς λαϊκῆς παραστάσεως, ποὺ ἔχουν μεταδοθῆ σὰν θρυλικά ὀνόματα ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ. Συνήθως ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς ὁ ἕνας εἶναι μεγαλύτερος στὴν ἡλικίαν καὶ ὅταν πεθάνῃ τὴν θέσιν του παίρνει ἕνας ἄλλος, ὁ νεώτερος, ποὺ διδάσκει τὸν ρόλον ἀπὸ τὸν ἀρχαιότερον. Ἐπειδὴ οἱ «γεροσυμπέθεροι» πρέπει νὰ εἶναι μεγάλης

κατὰ κανόνα ἡλικίας γύρω στὰ πενήντα, τὸ ζεῦγος τῶν πρωταγωνιστῶν ἀλλάζει συνήθως κάθε εικοσαετία. Ἔτσι πρωταγωνιστοῦν κατὰ σειρά Νικόλαος Κόκκινος ἢ Ἀργυρίου καὶ Ἀπόστολος Γιαννούλας (1850-1870), Φαρμάκης—Πετρόπουλος (1870-1890), Καραγιάννης—Δελβενაკιώτης (Πονηρὸς), (1890-1910), Νικόλαος Μάμαλης—Ρίλας—Ν. Καλύβας (1910-1935), Νικ. Καλύβας ἢ Τζουμανέκας—Χ. Λιόκης (ἐπιζῶντες συμπέθεροι) (1935-1953.)

Ὅλοι οἱ πρωταγωνισταί, εἶναι λαϊκοὶ τύποι οἱ περισσότεροι ποιμενικῆς (Βλαχικῆς) καταγωγῆς. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔθιμου, (ποιμενικὸς γάμος—Βλάχικος), τὴν περίοδον ποὺ πρωτοεμφανίστηκε στὴν Θήβα, καταλήγουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἔθιμο καθιέρωσαν ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι τῶν Ποιμένων τῶν Θεσσαλικῶν καὶ Ἡπειρωτικῶν βουνῶν ποὺ ἦλθαν στὸ 1830 περίπου καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴν Θήβα κυρίως βλάχοι ἀπὸ τὸν Ἀσπροπόταμον καὶ τὰ Βλαχοχώρια τῆς Πίνδου.

Μποροῦμε ἀκόμη νὰ συμπεράνουμε, ὅτι τὸ ἔθιμο εἶναι κατάλοιπο ἔθιμου ποιμενικοῦ, ποὺ ἀναγεται σὲ πολὺ παλαιότερη ἐποχὴ, ἀφοῦ ὁ κεντρικὸς του μῦθος εἶναι σατυρικὴ παραλλαγὴ τῆς προθηρησκεντικῆς τελετουργίας τοῦ ποιμενικοῦ γάμου, ὅπως γίνεται ἀπὸ πολλὰς ἐκατονταετηρίδων στὶς ποιμενικὰς, Ἑλληνικὰς κυρίως, τὶς ὄρεινὰς περιοχὰς, τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Ροίμελης καὶ τοῦ Ρουμλουκιοῦ τῆς Μακεδονίας. Ἄν συνδέσουμε μάλιστα τὸ ἱστορικὸν ἐξακριβωμένον γεγονός ὅτι στὶς περιοχὰς ποὺ διατηρήθηκε καὶ τελετουργεῖται μέχρι σήμερον τὸ ἔθιμο, ὅπως στὸ Ρουμλούκι καὶ τὴν ὄρεινὴν καὶ ἀπόρσιτην περιοχὴν τῆς Πίνδου, ἔδρα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀρματολικιοῦ τοῦ 1821, διατηρήθηκαν τὰ Ἑλληνικὰ ἔθιμα ζωντανὰ γιὰτὶ δὲν διέκοψε τὴν συνέχισίν τος ἢ Τουρκοκρατία. ἀφοῦ δὲν ἔφτασε καθόλου στὶς περιοχὰς αὐτὰς ἢ Τουρκικὴν κυριαρχίαν (Πίνδος)—ἢ δὲν ἐπηρέασε τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν (Ρουμλούκι), καταλήγουμε στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ γάμος τῶν ποιμένων τοῦ Ἀσπροποτάμου ποὺ ἔφτασε ὡς σατυρικὴ παραλλαγὴ στὴν Θήβα, εἶναι ἡ ἱστορικὴ συνέχεια ἐνὸς παλιότερου Ἑλληνικοῦ ἔθιμου.

Μένει ἀκόμη νὰ ἐξετάσουμε τὶς λεπτομέρειες τῆς λαϊκῆς παραστάσεως γιὰ νὰ βγάλουμε τὰ τελικὰ συμπεράσματά μας, γιὰ τὴν ἀρχικὴν τῆς ἀφετηρίαν. Ἐνα ἄλλο ἐπίσης σοβαρὸ ἱστορικὸ πρόβλημα ποὺ μᾶς δίνει ἀφορμὴ ὁ «Βλάχικος Γάμος» νὰ ἐρευνήσουμε καὶ πάλιν μετὰ τὰ καινούρια στοιχεῖα ποὺ τὰ βρίσκουμε στὸ ἔθιμο, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων τῆς Ἑλλάδος, κυρίως τῆς Πίνδου. Οἱ Βαλκάνιοι ἱστορικοὶ ἔχουν ἐρημνεύσει τὸ θέμα ὁ καθένας μετὰ τὸ δικόν του πρῶτον, οἱ περισσότεροι ὅμως σύμφωνα μετὰ κριτήρια τοῦ δικοῦ τους ἔθνος καὶ μετὰ θεωρίας, ποὺ ἐπινοοῦνται γιὰ νὰ δικαιολογήσουν σαβηνιστικὰς προπαγάνδων. Νομίζουμε ὅτι ἡ συντήρησιν τοῦ Βλάχου τῆς Πίνδου ἀρχαιοελληνικῶν τελετουργιῶν, ποὺ ἴσως μόνον σ' αὐτοὺς διατηρήθηκαν καὶ ἀπ' αὐτοὺς μετεδόθησαν σὲ ἄλλες Ἑλληνικὰς περιοχὰς δίδει τὴν ἀφορμὴ νὰ ἐρευνῆται τὸ θέμα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἐθιμικῶν καταλοίπων. Τέλος μετὰ τὴν ἴδια βάση πρέπει νὰ ἐρευνηθῆ καὶ τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως τῆς λέξεως «Βλάχος» ποὺ κακῶς καὶ Ἑλληνικῶς ἀκόμη ἔχουν τὴν ἐντύπωσιν πῶς εἶναι ξενόγλωσση καὶ ὄχι Ἑλληνικὴ.

Νομίζω πάντως, ὅτι μετὰ τὴν μελέτην τοῦ Θηβαϊκοῦ ἔθιμου, καὶ τὴν συγκέντρωσιν ἀγνώστον λαογραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ γλωσσολογικῶν στοιχείων, ποὺ εἶναι διεσπαρμένα στὸν μῦθον τῆς λαϊκῆς παραστάσεως τοῦ «Βλάχικου Γάμου», ἐνισχύεται ἡ ἄποψιν ὅτι ἡ λέξις «Βλάχος» εἶναι Ἑλληνικὴ καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν ποιμένων «Βλάχων» τῆς Πίνδου εἶναι ἐπίσης Ἑλληνικὴ.

Γιὰτὸ δὲ μὲν τὰ δύο ζητήματα θὰ μιλήσω στὸ τέλος συμπερασματικὰ, καὶ ἀργότερα θὰ ἀσχοληθῶ λεπτομερέστερα σὲ μιᾷ εἰδικῇ μελέτῃ.

Τὴν περιγραφικὴν ἀποτύπωσιν τοῦ «Βλάχικου Γάμου», θὰ τὴν χωρίσω σὲ τρία μέρη. Θὰ μιλήσω πρῶτα γιὰ τὶς συντροφικὰς τῶν λαϊκῶν ἠθοποιῶν, ποὺ παίρνουν μέρος στὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἔθιμου καὶ τὶς ἐνδυμασίαις τῶν, θὰ περιγράψω κατόπιν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παραστάσεως μετὰ ὅσας γνωρίζω καὶ μπόρεσα νὰ μάθω λεπτομέρειες καὶ στὸ τέλος θὰ βγάλω μερικὰ γενικά συμπεράσματα.

Οἱ μετεμφιεσμένοι, ποὺ παίρνουν μέρος στὸν «Βλάχικον Γάμον», σχηματίζουν δύο, τὸ λιγώτερον συντροφικὰς. Ὅσο περισσότερες εἶναι οἱ παρέες τῶν μετεμφιεσμένων, τόσο μεγαλο-

πρεπέστερο είναι το θέαμα, τόσο έντονη είναι η έντύπωση που σε καταλαμβάνει, τόσο περισσότερο παρορμητικό είναι το συναίσθημα να μετάσχεις στην παράσταση, σαν ένας απλός κομπάρσος, μετεμφιεσμένος Βλάχος.

Κάθε συντροφιά, αποτελείται από δεκατρία παλληκάρια, που έχουν επικεφαλής τον καπετάνιο τους. Φαίνεται πως η οργάνωση της συντροφιάς είναι συμβολική αναπαράσταση της καταρτίσεως ενός «καπετανάτου», επαναστατικού αρματολικιού, του 1821. Αφ' ότου πρωτοεμφανίστηκε το έθιμο και μέχρι περίπου, το 1900, ή κάθε συντροφιά είχε όρισμένη σύνθεση. Αποτελείτο από πέντε Βλάχους, πέντε Μακεδόνες, δυο θεατρίνους και έναν Πανούση.

Μιά από τις συντροφίες έχει την νύφη, άντρα μετεμφιεσμένο σε βλαχοπούλα και ή άλλη τον γαμπρό, ένα νεαρό βλαχόπουλο, συνήθως τον πιο συμπαθητικό απ' όλες της παρέες. Αργότερα, επειδή τις αμφιέσεις των Μακεδόνων και των θεατρίνων, δεν τις φορούσαν οι σύγχρονοι, αλλά τις κατεσκεύαζαν επί τούτου, οι Μακεδόνες έγιναν τρεις και ο θεατρίνος ένας. Τέλος μετά το 1918, οι Μακεδόνες έμειναν ελάχιστοι σε όλες τις παρέες ή δυο, έλειψε δε ο θεατρίνος, άσπου από το 1930, οι παρέες του βλάχικου γάμου αποτελούνται μόνον από Βλάχους και έναν Πανούση και οι φορεσιές των Βλάχων άλλαξαν όπως θα σ' αναφέρω άμέσως. Για πρώτη φορά ύστερα από πολλά χρόνια εμφανίστηκε πάλιν ο θεατρίνος και ο Μακεδόνας στον Βλάχικο Γάμο του 1953 με την φροντίδα της «ΑΙΞΩΝΗΣ» και του Δημάρχου Θηβαίων, που έπεδίωξαν να ξαναζωντανέψουν το έθιμο, όπως ήταν στην αρχική του μορφή.

Οι Βλάχοι, αφ' ότου πρωτοεμφανίστηκε το έθιμο μέχρι το 1918, χρησιμοποιούσαν την φορεσιά των αρματολών του 1821, που ήταν και είναι ακόμη, ή επίσημη γιορτινή φορεσιά των ποιμένων (Βλάχων), των όρειων κυρίως, Έλληνικών περιοχών της Ρούμελης, Θεσσαλίας και Ήπειρου, που κατοικούνται από ποιμενικές οικογένειες. Στο κεφάλι φορούσαν σκούφια μαύρη, χρυσοκέντητη. Πουκάμισο άσπρο με τραχηλιά μπρός (πιέτες) και μακρυνά φαρδομάνικα. Πάνω από το πουκάμισο φέρεμελη (γιλέκο βλάχικο), χωρίς μανίκια, χρυσοκέντητη με μεταξωτά χάρτζια (γαϊτάνια). Φουστανέλλα κοντή και λερή, κλέφτικη. Η λερή φουστανέλλα ήταν κληρονομιά της λερής των αρματολών του 1821. Γιαυτό ήταν της μόδας και στους τσοπάνηδες και δείγμα παλληκαριάς και νταϊλικιού.⁹ Στη μέση ζουνάρι μεταξωτό κόκκινο ή πολύχρωμο. Στα πόδια κάλτσες, λευκές φουστανελλάδικες, καλά τεντωμένες και κάτω από το γόνατο, μεταξωτές μαύρες επιγονατίδες με φούντα στο πλάι. Τσαρούχια κόκκινα από τελατίνι, πετωμένα (σολιασμένα), με μεγάλη μαύρη φούντα και τσαρονχοθήλυκα άσημνια (τοκάδες), στο πάνω μέρος. Στη μέση σελάχι με άσημοκούμπουρα και άσημομάχαιρα και δυο τρία πολύχρωμα μανδήλια. Ένα μεγάλο μανδήλι χρωματιστό, ρίχνουν στην πλάτη διπλωμένο και το δένουν μπροστά στο στήθος. Καπνοσακούλα κεντητή, κρεμασμένη από το πλάι στο σελάχι. Γιαταγάνι κλέφτικο, κρεμασμένο στον ώμο και παλάσκες άσημνιες πίσω στην μέση κρατημένες με μια λωρίδα δερμάτινη. Το στήθος γεμάτο άσημνια, έτσι που να μην φαίνονται τα ρούχα. Γιορντάνια, κόπτσες, φλωριά και πεντέξη χαϊμαλιά άσημνια, χριστιανικής πίστεως, σταυροειδώς στην πλάτη. Στο χέρι βούρδουλας άσημνιες.

Αυτή ήταν ή πρώτη φορεσιά των Βλάχων, που ήταν πρωτοκαθιερώθηκε το έθιμο, ώνομάζοντο αρματολοί ή λιάπηδες. Προφανώς ώνομάστηκαν αρματολοί γιατί συμβόλιζαν τα επαναστατικά καπετανάτα του 21.

Λιάπηδες, λέγονται ίσως, γιατί όπως μου εξήγησε και ο ζωγράφος Ντάκος, Βλάχος της Πίνδου, στα Βλαχοχώρια, λιάπηδες λένε τους επαναστάτες.

Η φορεσιά αυτή της παρέας των Βλάχων, σιγά σιγά άλλαξε, όπως άλλαξε και ή ένδυμασία των ποιμένων των ελληνικών βουνών. Η φουστανέλλα, οι κάλτσες, οι καλτσοδέτες, ήταν δύσχορηστο ντύσιμο για τον ποιμένα. Αφ' ότου ο νεαρός τσοπάνος στρατεύθηκε και ήλθε σε επαφή, με τους φραγκοφορεμένους της πόλης, όταν τα φράγκικα σιγά-σιγά «εισχώρησαν και στα χωριά, γιατί ήπηρετούσαν όχι την μόδα μονάχα, αλλά και την εύκολία στην δουλειά, την φουστανέλλα και τις καλτσοδέτες, τις αντικατέστησε το «πανωβράκι» ή «μπουραζάνα» (πανταλόνη στενό, λευκό, μάλλινο, από τραγόμαλλο ή μαλλιού προβάτου ή δίμυτο). Την φου-

9. Δ. Λουκόπουλος «ποιμενικά της Ρούμελης» σ. 177.

στανέλλα, που σιγά-σιγά άρχισε να μην φοριέται, την διέτηρησαν και την διατηρούν ακόμη οι ποιμένες, ως Κυριακάτικη και γιορτινή τους φορεσιά. Έπειδή λοιπόν, τις φορεσιές του «Βλάχικου Γάμου» τις δανείζονταν, οι παρέες, από τα «κονάκια» των ποιμένων των γύρω περιοχών (Αγ. Θεόδωροι, Μουρίκι, Ούγγρα κ.λ.π.) και οι λερές φουστανέλλες είχαν εκλείψει, εμφανίστηκαν οι «Βλάχοι» από το 1918 και έπειτα με πανωβράκι αντί λερές φουστανέλλες. Ακόμη λιγότεψαν και τα άσημνια, γιατί κι αυτά είχαν πουληθί κατά την περίοδο των πολέμων.

Και μια άλλη μετατροπή έγινε στην φορεσιά των «Βλάχων» της λαϊκής παραστάσεως. Αντί «φέρεμελη», φόρεσαν βλάχικο σαμαντάνι, γιλέκο δηλαδή με μανίκια διακοσμητικά, κεντημένα, που κρέμονται πλαγιαστά πίσω στην πλάτη. Έτσι με το πανωβράκι και το σαμαντάνι, και τα άλλα εξαρτήματα, φαρδομάνικο πουκάμισο, σελάχι κ.λ.π. ντύνεται σήμερα το κύριο πρόσωπο του «Βλάχικου Γάμου», ο «Βλάχος» όπως ακριβώς και οι ποιμένες, οι όρεινοι κυρίως τσοπάνηδες των ελληνικών βουνών. Αντί επίσης βούρδουλα άσημνια, που κρατούσε ο Βλάχος της πρώτης περιόδου, ο σύγχρονος λαϊκός ήθοποιός κρατάει γκλίτσα ποιμενική. Από το ντύσιμο φαίνεται, πως ή παρέα των «Βλάχων» αντιπροσωπεύει την ήρωϊκή περίοδο του 1821, το αρματολικι. Την ίδια φορεσιά διέτηρησαν οι ποιμένες.

Το παλληκάρι, βλαχόπουλο, της μετεπαναστατικής περιόδου, φοράει ακόμη την λερή φουστανέλλα, σαν δείγμα της λεβεντιάς, της παλληκαριάς και της Έλληνικότητας.

Η συντροφιά των Μακεδόνων, είναι ντυμένη επίσης με την ήρωϊκή ελληνική μακεδονική φορεσιά, που είναι όμως κράμα αρχαιοελληνικής αλεξανδρινής ένδυμασίας και μακεδονικής της νέας περιόδου—επανάσταση του 1821, Μακεδονικός άγών,—Δείγμα, κατάλοιπο, της αλεξανδρινής εποχής, είναι ή περικεφαλαία του «Μακεδόνα». Είναι φτιαγμένη από χαρτόνη χοντρό και σκληρό, ποικιλμένη από πούλιες και χρυσά κρόσια, όμοια περίπου με το «κατσούλι» των κεφαλόδεσμο, του Ρουμλουκιού.¹⁰ Ο Μακεδόνας φοράει πουκάμισο, λευκό, με μακρυνά μανίκια στενά. Πάνω απ' αυτό ένα κοντό ζιπούνη, μέχρι την μέση. Είναι όμοιο με το κοντόσι που φορούν στο Ρουμλούκι οι γυναίκες αλλά σε άνδρικό κόψιμο,¹¹ ποικιλμένο με πούλιες, σειρήτια χρυσοκέντητα σε σχήμα ελληνικού μαιάνδρου και χρυσά κρόσια. Το ζιπούνη είναι φτιαγμένο από κόκκινη. Ο Μακεδόνας φοράει μια λευκή φουστανέλλα και πάνω απ' αυτήν μιά άλλη φουστανέλλα κόκκινη. Στη μέση ζουνάρι και σελάχι με άσημομάχαιρα και άσημοκούμπουρα. Γιαταγάνι, παλάσκες και λίγα άσημνια, μόνο κόπτσες συνήθως και χαϊμαλιά. Στα πόδια κάλτσες κόκκινες με μαύρες ή άσπρες επιγονατίδες και τσαρούχια κόκκινα από τελατίνι με μαύρες φούντες.

Σε μια παρέα των Βλάχων υπάρχει ή νύφη, άνδρας πάντοτε μετεμφιεσμένος σε Βλάχο, που στα παλιότερα χρόνια είχε και μουστάκια!

Η νύφη φοράει ένδυμασία Βλαχοπούλας. Φουστάνι με πιέτες, μαύρο, φαρδύ κεντημένο στο κάτω μέρος γύρω-γύρω, συνήθως ύφαντό. Πουκάμισο με φαρδιά μανίκια λευκό, πάνω από το πουκάμισο, σεγκούνι Βλάχικο, σιγά απλό χωρίς πολλά κεντήματα, μπροστά τραχηλιά (μπλαστόν) και ποδιά με κεντήδια και δαντέλλες δυο ή τρεις σειρές.

Στο κεφάλι μαντήλι Βλάχικο και στο στήθος—φιαγμένο ψεύτικο—λίγα άσημνια και γιορντάνια. Στα πόδια κάλτσες μάλλινες, χοντρές πλέξιμο βλάχικο και τσαρούχια.

Ο γαμπρός, το βλαχόπουλο, είναι ντυμένο όπως όλοι οι «Βλάχοι» περισσότερο φροντισμένο, στο ντύσιμό του με τα πιο καινούργια ρούχα και φορτωμένο άσημνια.

Κάθε παρέα έχει έναν φροντιστή, τον λεγόμενο Πανούση, που εκτελεί χρέη ύπηρετου, συγκεντρώνει και κουβαλάει τα τρόφιμα, εκτελεί και μεταφέρει τις διαταγές του καπετανίου, που τον παρακολουθεί πάντοτε σαν μπιστικός του, από την αρχή της τελετουργίας. Η φορεσιά του Πανούση είναι προφανώς τουρκαλβανική. Φαίνεται πως έχουμε μια συμβολική αντίστροφη. Ο ήρωας, αρματολός φουστανελλοφόρος, ελευθερωμένος από την Τουρκική αντίστροφη, γίνεται από ραγιάς αφέντης και παίρνει ύπηρετη του τον τουρκαλβανό. Μπορεί ή συμμετοχή στο αρματολικι του τουρκαλβανού να συμβολίζει τον αυτόμολο, που πήγε να ήπηρετήσει κοντά στους επαναστάτες ή τον άλβανό φίλο των επαναστατών, πάντως ύποτακτικό

10. Άγγελ. Χατζημιχάλη «Ελληνική λαϊκή τέχνη» σ. 62 έκδ. 1931.

11. » » » » » σ. 51 » »

τους. Ὁ Πανούσης φορεῖ στὸ κεφάλι του φέσι κόκκινο, μὲ τουρμπάνι λευκό. Φορεῖ ἀκόμη μιὰ μακρὰ λευκὴ πουκαμίσα, ἀπὸ πάνω μιὰ φλοκωτὴ σεγκούνα, στὰ πόδια κάλτσες μὲ ἐπιγονατίδες καὶ γουρουντσάρουχα στὰ πόδια ἢ τσαρούχια παλὰ χωρὶς φούντα. Στὴ μέση ζουνάρι καὶ σελάχι χωρὶς ἀσημοκούμπουρα στὸ χέρι, ὄχι γκλίτσα ἀλλὰ μπαστούνι λευκό, ὡς τὸ μπόι του. Στὸν ὄμο του ἔχει κρεμασμένο ἓνα ταγάρι, δείγμα τοῦ ρόλου τοῦ φροντιστοῦ ποῦ ἔχει καὶ ἓνα γιαταγάρι. Ἀσημικὰ δὲν ἔχει ἢ κρεμαίει μιὰ κόπτσα σταυροειδῶς στὸ στήθος.

Ὅλοι οἱ Βλάχοι καὶ Μακεδόνες ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φορεσιὰ τους ποῦ περιγράψαμε, ἔχουν καὶ ἀπὸ μιὰ κάπα ὁ καθένας, ἀπὸ τραγύμαλλο ἢ ἓνα κοντογούνι ἐπίσης ἀπὸ τραγύμαλλο, γιὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὸ κρύο, γιατί πολλές φορές τὶς ἀποκρῆς βρέχει ἢ χιονίζει, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἐμποδίζει τὴν τέλεση τοῦ ἐθίμου. Ἄλλωστε ἡ κάπα εἶναι ἐξάρτημα τῆς βλάχικης ποιμενικῆς φορεσιᾶς καθὼς καὶ τοῦ ἀρματολοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω πρόσωπα, σὲ κάθε παρέα συμμετέχει ἓνας ἢ δύο, «θεατρίνοι ἢ γελοῖοι», ὅπως τοὺς ὀνομάζουν. Ὁ θεατρίνος φορεῖ ἐντελῶς ξεχωριστὴ φορεσιὰ, ποῦ δὲν φαίνεται νὰ ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὶς ἄλλες.

Οἱ φορεσιὲς τῶν Βλάχων καὶ τῶν Μακεδόνων ἀντιπροσωπεύουν, ἡρωϊκῆς περιόδου τοῦ ἔθνους (Μακεδονοκρατία—Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Ἐπανάσταση τοῦ 1821—ἀρματολίκι). Ἡ φορεσιὰ τοῦ θεατρίνου, ἢ ὅλη τοῦ παράστασι καὶ ὁ ρόλος του, τοῦ δίνουν τὴν θέση τοῦ σατυρικοῦ μέλους. Φορεῖ ἓναν κόκκινο χιτῶνα μέχρι τὸ γόνατο, μὲ τὰ χροσὰ σειρήτια, πούλιες, κουνουνάκια καὶ κρόσια, μιὰ ζώνη στὴν μέση χρυσοῦ μὲ ἓνα μικρὸ σπαθίκι στὸ πλευρό. Στὰ πόδια κάλτσες κόκκινες σὲ ὁλόκληρο τὸ ὕψος τοῦ ποδιοῦ, πέδιλα χρυσὰ ἀρχαιοελληνικά. Στὸ κεφάλι στεφάνι δάφνινο ἢ ἀπὸ κισσό.

Τὸ δάφνινο στεφάνι μᾶς ὀδηγεῖ νὰ βροῦμε τὴν προέλευση τοῦ θεατρίνου ὅπως καὶ ὁ ρόλος του στὴ γιορτὴ.

Στεφάνι ἀπὸ κισσό ἢ δάφνινο φοροῦσαν οἱ σάτυροι τῆς Διονυσιακῆς πομπῆς, καθὼς καὶ τὰ κύρια πρόσωπα τῶν φαλλικῶν καὶ τῶν Ἀδωνίων ἐορτῶν.

Εἶναι μεγίστης ἀξίας ἡ ἐμφάνιση ἐνὸς καθαρὰ ἀρχαιοελληνικοῦ προθηρησκευτικοῦ στοιχείου, τοῦ ἴδιου σχεδὸν ὅπως ὁ θεατρίνος τοῦ Βλάχικου Γάμου, σὲ μιὰ ἑθνομυθολογικὴ τελετουργία καὶ δείγμα τῆς συνεχῆς μιᾶς ρωμαλέας παραδόσεως, ποῦ συντηρεῖται χιλιᾶδες χρόνια ζωντανή, ἀκμαία καὶ ἀνανεωμένη.

* *

Θὰ συνεχίσω μὲ τὴν περιγραφή τῆς ἐκτελέσεως τῆς λαϊκῆς παραστάσεως.

Ἡ ἑναρξὴ τῆς τελετῆς γίνεται κατὰ τὴν τελευταία τριακονταετία, τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα. Ἄλλοτε (πρὶν τὸ 1928) τὸ ἐθίμο ἄρχιζε τὸ Σάββατο βράδυ καὶ χωρὶς διακοπὴ συνεχίζονταν μέχρι τὴν νύχτα τῆς Τυρινῆς Δευτέρας. Τὴν ἑναρξὴ τῆς τελετῆς τὴν κάνει ὁ «καπετάνιος» τῆς παρέας τῶν Βλάχων. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρχιτελετάρχης καὶ διευθύνει ὅλη τὴν ἱεροτελεστία. Τὰ παλληκάρια (ἔτσι, ὅπως στὸ ἀρματολίκι, ὀνομάζονται τὰ ἄλλα μέλη τῆς κάθε συντροφιάς), εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἀκούνε τυφλὰ τὶς διαταγὰς τοῦ καπεταίνου. Διακριτικὸ τοῦ ἀρχηγοῦ, εἶναι μιὰ μακρὰ πανύψηλὴ γκλίτσα, δύο μέτρα περίπου, ποῦ τὴν κρατᾶει στὸ χέρι του. Ὁ καπετάνιος συνήθως διαλέγεται νὰ εἶναι ψηλός, ρωμαλέος καὶ ἐπιβλητικός. Πάντως πρέπει νὰ ἔχει ἱκανότητες διευθυντικῆς. Στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς ἀντηχεῖ ὁ πρῶτος ἦχος τοῦ τυμπάνου καὶ τῆς πίπιζας, στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ καπεταίνου. (Δὲν εἶναι ἄσχετη μὲ τὴν παράδοση ἢ ἀποκλειστικὴ χρησιμοποίησι τῶν πρωτογόνων αὐτῶν μουσικῶν ὀργάνων. Στὶς ἀρχαιοελληνικῆς γιορτῆς χρησιμοποιοῦσαν αὐτὸ καὶ τύμπανο). Στὴ γιορτὴ τοῦ «Καλογέρου» τὴν ἑναρξὴ κάνει ὁ Ἀρχιαναστενάρης ὅταν ἀντηχεῖ ἡ λύρα καὶ τὸ ἱερὸ τύμπανο. (Βλέπε Κ. Κακούρη ὡς ἄν. σ. 218). Τὸ πρῶτο τραγούδι τῆς πίπιζας εἶναι ἓνα χαρακτηριστικὸ χαρμόσυνο κάλεσμα τῶν παλληκαριῶν ποῦ ἀκούγεται σὲ ὅλη τὴν πόλη καὶ εἰδοποιεῖ τὰ παλληκάρια νὰ εἰσέλθουν καὶ τὸν κόσμο ὅτι ἡ γιορτὴ ἄρχισε. Τὸ τραγούδι ἀρχίζει τὴν ὥρα ποῦ ὁ καπετάνιος ξεπετάγεται ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ του πρὸς τὴν αὐλὴ ὅπου τὸν περιμένει μόνον ὁ Πανούσης, ὁ τουρκαλβανός ὁ ὑπρέτης δηλαδὴ—ποῦ κρατᾶει τὸ φλάμπουρο. Τὸ φλάμπουρο εἶναι ἓνα μαντήλι κόκκινο μὲ ἀστεράκια, δεμένο σ' ἓνα καλάμι. Στὴν κορφὴ τοῦ καλάμιου εἶναι μπηγμένο ἓνα πορτοκάλι ἢ μῆλο, καὶ σ' αὐτὰ μπηγμένα, πολλὰ γοφύφαλλα. Τὸ φλάμπουρο ἢ χλάμπουρο, εἶναι σύμβολο τῶν γαμικῶν ἐορτῶν τῶν ποιμένων. (Βλέπε Ἀγγ. Χατζημιχάλη Ἑλληνικὴ Λαϊκὴ τέχνη σ. 114 ἐκδ. 1931).

Ἐνας Βλάχος, ἡ πίπιζα καὶ τὸ τύμπανο.

Πῶς μεταφέρεται ἡ παράδοσι ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ

Οἱ δύο τους καπετάνιος καὶ Πανούσης μὲ τὸ τύμπανο καὶ τὴν πίπιζα ποὺ παίζουν τὸ ἴδιο χαρακτηριστικὸ προσκλητήριον, χωρὶς νὰ σταματοῦν οὔτε στιγμή—εἶναι περιέργη καὶ ἀξιοθαύμαστη ἡ ἀντοχή τῶν παικτῶν ποὺ παίζουν συνεχῶς τριάντα ὧρες περίπου ὅπως πρὸ κάτω θ' ἀναφέρω—πηγαίνουν νὰ συγκεντρώσουν τὰ παλληκάρια περνώντας ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ καθενός. Μόλις φτάσουν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ πρώτου παλληκαριοῦ, ἡ πίπιζα παίζει ἕνα εἰδικὸ κάλεσμα καὶ τὸ παλληκάρι βγαίνει. Ἀνταλλάσσει ἕνα χαρακτηριστικὸ φίλημα μὲ τὸν καπετάνιο καὶ ἔτσι γίνεται μέλος τῆς συντροφιάς. Ἡ οικοδέσποινα προσφέρει κρασί καὶ φρούτα ἢ ἄλλο μεζὲ καὶ στὴν ἀλλή ἢ μέσα στὸ σπίτι χορεύουν ἕναν χορὸ. Μετὰ προστίθεται τὸ παλληκάρι στὴν συντροφιά καὶ συνεχίζουν ὅλοι μαζί τὴν συγκέντρωση τῶν ὑπολοίπων ποὺ γίνεται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο. Ὅταν καὶ τὸ τελευταῖο παλληκάρι γίνει μέλος τῆς συντροφιάς, μὲ τὸ φλάμπουρο ἐπικεφαλῆς ποὺ τὸ κρατοῦν μικρὰ βλαχόπουλα μετεμφισμένα, ποὺ ἔρχονται μόνον τους ἀκάλεστα καὶ προστίθενται στὴν συντροφιά—καὶ τὸ νταούλι μὲ τὴν πίπιζα ποὺ παίζουν συνεχῶς, ἢ μιὰ παρέα τῶν βλάχων καταλήγει στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ τὴν παίρνει μὲ τὸν ἴδιον τρόπο. Ἡ ἄλλη παρέα πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸν παίρνει ἐπίσης. Ἔτσι ἢ μὲν νύφη εἶναι σὲ μιὰ παρέα ὃ δὲ γαμπρὸς στὴν ἄλλη καὶ ἀπαγορεύεται νὰ σμιξοῦν οἱ δύο συντροφίες μέχρι τὴν Δευτέρα ποὺ θὰ γίνῃ ὁ γάμος.

Τὸ βραδάκι τῆς Κυριακῆς, συγκεντρώνονται ὅλες οἱ παρέες, χωριστὰ τῆς νύφης ἀπ' τοῦ γαμπροῦ, στὸν κεντρικὸ δρόμο τῆς ἀγορᾶς. Ἐκεῖ ἀρχίζουν χορὸ, συνεχῆ, ἀσταμάτητο ποὺ διαρκεῖ μέχρι τις 10 τῆς νύχτας. Στὸ μεταξύ ἂν οἱ συντροφίαι τῶν μετεμφισμένων εἶναι περισσότερες ἀπὸ δύο, ἐνώνονται καὶ ἀποτελοῦν δύο μονάχα παρέες, μιὰ τῆς νύφης καὶ μιὰ τοῦ γαμπροῦ. Ὅρίζεται καπετάνιος σὲ κάθε μιὰ ὃ καλλίτερος κι' ἔτσι συνεχίζεται τὸ γλέντι μὲ τις δύο χωριστὲς πολυάνθρωπες συντροφίαι, τὴν μιὰ τοῦ γαμπροῦ καὶ τὴν ἄλλη τῆς νύφης. Ἡ κάθε συντροφία ἔχει καὶ ἀπὸ ἕναν γεροσυμπέθερο. Ἡ παρέα τοῦ γαμπροῦ ἔχει τὸν πατέρα του καὶ τῆς νύφης τὸν δικό της. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πρὸ παλῆοι λαϊκοὶ ἠθοποιοὶ ποὺ θὰ πρωταγωνιστήσουν στὸν εἰκονικὸ γάμο τὴν Δευτέρα μετὰ τὸ γέμα. Τὸ θέαμα τῶν βλάχων ποὺ χορεύουν χωρὶς νὰ σταματοῦν, ἢ γενικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς εὐθυμίας, οἱ λεβέντικοι χοροὶ ποὺ ἐναλλάσσονται καὶ εἶναι ὃ ἕνας καλλίτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον, οἱ πίπιζες καὶ τὰ τύμπανα ποὺ δημιουργοῦν πανδαιμόνιο χαρούμενο, ἀλλὰ ἐπιβλητικὸ, πρωτόγονο, ἱερὸ, σὲ παρασύρουν σὲ μιὰ ἔκσταση, ἀγνωστῆ ἄλλης ἐποχῆς καὶ θέλγεται ὅταν μορφεῖς νὰ μῆς στὸ γνήσιο πνεῦμα τῆς Διονυσιακῆς αὐτῆς γιορτῆς ποὺ συνεχίζεται, λὲς καὶ κρατιέται ἀπὸ κάποια νήματα στὴν ἴδια τὴν πατρίδα τοῦ ἀρχαίου Θεοῦ. Καὶ τὸ πρωτόγονο, τὸ ἄγριο καὶ ἱερὸ πανδαιμόνιο συνεχίζεται σὲ μιὰ ἐορταστικὴ πανυχίδα χοροῦ, κρασιοῦ, τυμπάνων, ποὺ ἀνήκει ὅμως τὴν Κυριακὴ μόνον στοὺς μετεμφισμένους λαϊκοὺς ἠθοποιοὺς. Ὁ κόσμος δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ λάβῃ μέρος στὴν γιορτὴ οὔτε στὸ χορὸ μέχρι τὴν Δευτέρα. Καὶ ἐνῶ νομίζεις πὼς ὅλη ἡ γιορτὴ εἶναι ἔξω ἀπὸ κανόνες, πὼς ξέφυγε ἀπὸ μιὰ γενικὴ διεύθυνση, σὲ ἕνα γενικὸ, ἄτακτο παραλήρημα, ὅσο ἄκολουθεῖ πιστὰ τοὺς κανόνες της. Ὁ καπετάνιος προσέχει μήπως χορεύει κανεὶς ποὺ δὲν εἶναι μετεμφισμένος, κανονίζει τις ὧρες καὶ τὰ λεπτὰ ποὺ θὰ μείνουν στὸ κάθε μέρος, προσέχει μήπως κανένα μέλος μεθύσει καὶ δὲν μπορεῖ ὕστερα νὰ παρακολουθήσει τὴν γιορτὴ, ἀπαγορεύει στὰ παλληκάρια νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν συντροφιά, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἔγιναν μέλη τῆς συντροφιάς, δίνει διαταγές, δέχεται ἀναφορὰς καὶ γενικὰ διευθύνει μὲ πολὺ βέβαια κόπο τὴν πολυάνθρωπη αὐτὴν ἱεροτελεστία. Στις 10 τὴν νύχτα τῆς Κυριακῆς, ἀρχίζει ἢ ἐπίσκεψη τῶν σπιτιῶν τῶν παλληκαριῶν, ὅπου πίνουν, χορεύουν, τραγουδοῦν μὲ τάξη καὶ μὲ μέτρο καὶ ἔτσι ξενυχτοῦν.

Στις ἔξη τὸ πρωῖ τῆς Τυρινῆς Δευτέρας, συγκεντρώνονται οἱ Βλάχοι ποὺ ἔχουν στὴν συντροφιά τους τὴν νύφη σὲ μιὰ πλατεία, ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πολιούχου τῶν Θηβῶν Ἀηγιάννη τοῦ Καλοχτένη. Ἐκεῖ ἀνάβουν φωτιά μὲ φρύγανα καὶ κλήματα, μαζεύονται κοντὰ στὴν φωτιά τὰ παλληκάρια καὶ ἀρχίζουν τὸν χορὸ γύρω ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ὥρα ποὺ βγαίνει ἢ μεγαλύτερη φλόγα. Ὅταν ἢ φλόγα λιγοστεύει κάθονται πάλι γύρω ἀπὸ τὴν φωτιά καὶ

τραγουδοῦν ἕνα ἑωθινὸ τραγούδι, ἀργό, μὲ τοὺς ἤχους τῆς πίπιζας καὶ τοὺς ἀργοὺς χτύπους τοῦ τυμπάνου.

«Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδόνια
τώρα οἱ πέδικες συχνολαλοῦν καὶ λένε:
ξύπν' ἀφέντη μου, ξύπνα καλέ μ' ἀφέντη,
ξύπν' ἀγκάλιασε κορμὶ κυπαρισσένιο
κι' ἄσπρονε λαιμό, βυζάνια σὰν λειμόνια.»

Στὸ μεταξύ ἐνῶ οἱ βλάχοι χορεύουν γύρω ἀπὸ τὴν φωτιά καὶ τραγουδοῦν, ἢ νύφη ζυμώνει σὲ μιὰ σκάφη τὴν προπύρα τοῦ γάμου. Τὴν ὥρα ποὺ ἢ φωτιά τελειώνει καὶ γίνεται θράκα—κάρβουνα—ρίχνει ἢ νύφη τὴν προπύρα—πίττα—τοῦ γάμου στὴν θράκα καὶ σιγοψήφεται. Ὡσπου νὰ ψηθῇ ἢ προπύρα συνεχίζεται γύρω ἀπὸ τὴν φωτιά ὃ πυρρῆχος χορὸς καὶ τότε πηδοῦν τὰ παλληκάρια χορεύοντας πάνω ἀπὸ τὴν φωτιά. Τὴν προπύρα ψημένη τὴν φυλάνε γιὰ τὸν ἀρραβῶνα. Τὴν ἴδια ὥρα ἢ παρέα τοῦ γαμπροῦ σὲ ἄλλο μέρος τῆς ἀγορᾶς ἔχει καὶ αὐτὴ ἀνάψει ἄλλη φωτιά καὶ χορεύει συνεχῶς γύρω ἀπὸ τὴν φωτιά ὥσπου νὰ σβήσει. Αὐτὸ κρατᾷ μέχρι τις 8 τὸ πρωῖ, ὅταν ὃ καπετάνιος δίνει διαταγὴ ἀναπαύσεως. Τὰ παλληκάρια πίνουν τὸν καφέ τους, ὃ καπετάνιος ὀρίζει ἀντικαταστάτη, παίρνει μαζί του τὸν Πανούση καὶ πηγαίνει γιὰ τὴν τροφοδοσίαν τῆς ἡμέρας. Συγκεντρώνει μέχρι τις 10

ὅλα τὰ ἀναγκαῖα νηστήσιμα τρώφιμα, ἑλῆς, τουρσί, χαλβάδες, ταραμά καὶ τὰ στέλνει μὲ τὸν Πανούση, στὸν τόπο ὅπου θὰ συγκεντρωθοῦν ὅλες οἱ συντροφίαι καὶ ὅπου θὰ γίνῃ τὸ ἐπίσημο προξενιὸ γιὰ τὸν εἰκονικὸ γάμο. Ἄλλοτε τόπος συγκεντρώσεως ἦταν ἢ ἀρχαία κρήνη τοῦ Ἄρεως, ποὺ σώζεται μέχρι σήμερα καὶ τὸ ἐξαίρετο νερὸ τῆς ἀναβλύζει ἀκόμη, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια ὅμως ἢ συγκέντρωση τῶν βλάχων καὶ τὸ προξενιὸ γίνεται στὸ γραφικὸ ἔξωκλήσι τῆς Ἁγίας Τριάδας.

Στις 10 τὸ πρωῖ τῆς Δευτέρας ἐπιστρέφουν οἱ δύο καπεταναῖοι σὲ τις συντροφίαι τους, καὶ δίνουν διαταγὴ νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὸν τόπο τῆς συγκεντρώσεως. Πρῶτα ἢ παρέα τῆς νύφης ξεκινᾷ χωριστὰ καὶ ἀκολουθεῖ ἢ παρέα τοῦ γαμπροῦ. Τὰ φλάμπουρα μπροστὰ μὲ τὰ παιδάκια, μετὰ ἢ πίπιζα καὶ τὸ νταούλι ἀκολουθεῖ ὃ θεατρίνος, ποὺ εἶναι πάντοτε ἐπικεφαλῆς κάθε πομπῆς. Χορεύει συνεχῶς, χοροπηδαεὶ μονάχος του, χωρὶς νὰ τὸν συνοδεύει κανεὶς, μὲ τὰ χέρια του πάντοτε σὲ κίνηση εἶναι σὰν νὰ τραβᾷ τὴν πομπή, ἐκεῖ ποὺ αὐτὸς θέλει. Οἱ βλάχοι ὥσπου νὰ φτάσουν στὸν τόπο τῆς συγκεντρώσεως, δύο τρεῖς φορές στὸν δρόμο χορεύουν μὲ τις γκλίτσες καὶ τὰ γιαταγάνια ψηλά καὶ μοιάζουν, ὅπως χαρακτηριστικὰ εἶπε ὃ Πικιώνης, σὰν στρατὸς τῶν ἀρχαίων ποὺ πορεύεται, μὲ τὰ δόρατα ψηλά, μὲ τοὺς ἤχους

Ἡ γαμήλια πομπή, ὃ θεατρίνος.
Χορὸς τῶν Βλάχων ἐν πορείᾳ

ένος ειδικού έμβατηρίου, τής πίπιζας. Στις ένδεκα περίπου φτάνουν και οι δυο παρέες στον προορισμό τους. Έχουν φιάξει δυο πρόχειρες βλάχικες καλύβες, ή μιὰ του γαμπρού και ή άλλη τής νύφης. Έξω από τις καλύβες στρατοπεδεύουν οι δυο συντροφιές και κολατοίζουν. Στις 12 ή παρέα του γαμπρού στέλνει τὸ προξενιό. Σχηματίζεται μιὰ αποστολή με τὸ γεροσυμπέθερο, πατέρα του γαμπρού και τὸν καπετάνιο επικεφαλής και δυο τρία παλληκάρια με ένα φλάμπουρο δυο-τρία παιδάκια, χωρίς πίπιζα και νταούλι. Ένας άγγελιοφόρος προηγείται και πηγαίνει στον γεροσυμπέθερο τής νύφης, για να αναγγείλει τὸν ερχομό των συμπεθερων του προξενιου. Σε λίγο φτάνει ο δμιλος των προξενητάδων. Τους υποδέχεται ο γεροσυμπέθερος πατέρας τής νύφης στην πόρτα τής καλύβας, χωρίς να τους μπάσει μέσα όπου βρίσκεται ή νύφη με την γρηά μπάμπω την μάνα της κι' άλλη μιὰ βλάχα και ταχτοποιούνε τα προικιά. Φλοκωτές βελένζτες, ταγάρια, μαξιλλάρια, κλίφια, πανωσέντονα, βλάχικα ρούχα, χράμια κ.λ.π. Έκει στην πόρτα τής καλύβας ένας από τα παλληκάρια—προξενητής—ζητάει από τὸν πατέρα τής νύφης τήν κοπέλα σε γάμο λέγοντας :

— Κρίνε μαθές γεροσυμπέθερ' (ε) του εθές του παλληκάρ' ;

*Χορός μετά τὸν άρραβώνα.

βάζει να χορέψει πρώτη. Μετά δυο-τρεις γύρους χορεύει κι' ο γαμπρός και ύστερα, αρχίζουν τὸ φαγοπότι. Η νύφη φέρνει τήν προπούρα, τήν προσφέρει στον γαμπρό κι' αυτός τήν δίνει στο καπετάνιο, που τήν μοιράζει στα παλληκάρια. Ύστερα αναπαύονται όλοι μέχρι τις 3 τὸ απόγευμα, όταν ξαναρχίζει τὸ γλέντι. Από τήν ώρα αυτή που έχει τελειώσει ο άρραβώνας, επιτρέπεται πλέον ή συμμετοχή στη γιορτή όλου του κόσμου. Αρχίζει ο μεγάλος χορός που τὸν ανοίγει ο γαμπρός με τήν νύφη. Όλοι οι ξένοι, όλοι οι ντόπιοι πρέπει να χορέψουν και να πιουν. Μετέχουν οι πάντες στην γιορτή. Φορουν τις σκουφίες των βλάχων στο κεφάλι τους, τα άγόρια βάζουν τα κορίτσια που έχουν στο μάτι να χορέψουν, πληρώνουν

Ο πατερας τής νύφης δέχεται και αρχίζει ή κουβέντα για τὸ προικιό. Τάζει ο πατέρας τής νύφης, πρόβατα, γίδια, βώδια, ρουχικά και στο τέλος κλείνει ή συμφωνία με τους δυο γεροσυμπέθερους που φιλιούνται. Ο καπετάνιος του γαμπρού ρίχνει τρεις κουμπουριές για τήν επιβεβαίωση του άρραβώνα, για να τὸν μάθει ο γαμπρός και ή νύφη που δέν είναι παρόντες. Τους άρραβωνιάζουν οι πατεράδες τους και τους αντιπροσωπεύουν.

Αρχίζει άμέσως ή πίπιζα και τὸ νταούλι ένα χαρούμενο τραγούδι του γάμου και ο άγγελιοφόρος τρέχει να αναγγείλει στον γαμπρό τὸ τέλειωμα του προξενιου. Εὐθὺς άμέσως ξεκινάει όλη ή συντροφιά του γαμπρού κι' ερχεται στην καλύβα τής νύφης. Μόλις φτάσει πέφτουν τρεις κουμπουριές και στήνουν χορό και σε λίγο ο πατέρας τής νύφης τήν βγάξει από τήν καλύβα, τότε πέφτουν άλλες τρεις κουμπουριές και ο γαμπρός φιλεϊ τήν νύφη στο μέτωπο και τήν

Ο μεγάλος χορός πρό του γάμου στην Άγία Τριάδα

Τὸ ξύρισμα του γαμπρού

τά ὄργανα. Ὁραῖο θέαμα ἐνὸς κόσμου, πὺν χορεύει καὶ πίνει, μιὰ ὀμαδική, πάνδημη εὐωχία ὅπου μετέχουν ὅλοι ἀδιακρίτως τάξεως ἡλικίας καὶ προελεύσεως.

Στὶς 5 τὸ ἀπόγευμα δίνεται ἡ ἐντολή ἀπὸ τοὺς καπεταναίους νὰ σταματήσῃ ὁ χορὸς. Ἐτοιμάζεται ἡ ἐκκίνηση τῆς γαμήλιας πομπῆς. Τὰ προικιά τῆς νύφης φορτώνονται σὲ ἕναν ἀραμπᾶ ἢ σὲ μιὰ σούστα. Τὰ πρόβατα πὺν ἔταξε ὁ πατέρας τῆς κ' αὐτὰ συγκεντρωμένα θὰ μετασχούν τῆς πομπῆς τοῦ γάμου. Ἀπὸ γαϊδουράκια ἐτοιμάζονται γιὰ νὰ μεταφέρουν τοὺς γεροσυμπεθέρους. Οἱ καπεταναῖοι σὲ κίνηση, ταχτοποιοῦν τὰ παλληκάρια τους, δίνουν διαταγὲς γιὰ τὴν πομπὴ τοῦ γάμου. Καὶ ἡ γαμήλια πομπὴ σχηματίζεται. Μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβλητικῆ. Οἱ μετεμφιεσμένοι λαϊκοὶ ἠθοποιοὶ στὴν μέση, περιστοιχισμένοι ἀπὸ ἀμέτρητο πλῆθος κόσμου εὐθυμον καὶ χαρούμενον. Μπρὸς τὰ φλάμπουρα καὶ τὰ παιδάκια, οἱ πίπιζες καὶ τὰ τύμπανα ἀκολουθοῦν, πίσω τους ὁ θεατρίνος καὶ τὰ πρόβατα τοῦ προικιοῦ. Κατόπιν τὰ δυὸ γαϊδουράκια μὲ τοὺς δυὸ γεροσυμπεθέρους καβάλλα. Πίσω τους ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη, πιασμένοι ἀπὸ τὸ μπράτσο. Πλάι τους ὁ ἀραμπᾶς μὲ τὰ προικιά καὶ γύρω τους τὰ παλληκάρια μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς καπεταναίους. Ἡ ἀνθρωποθάλασσα αὐτῆ, σχηματίζει μιὰ παράξενη πομπή, πὺν σὲ μεταφέρει στὰ Διονύσια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ θεατρίνοι, βακχευόμενοι σάτυροι, πειράζουν τὸν κόσμον, κυρίως τὶς κοπέλλες, λένε ἄσμενα λόγια καὶ τετριπτά πειραγματικά, αὐτοσχέδια ἢ γνωστά ἐπαναλαμβανόμενα, εἶναι ἐπικεφαλῆς τῆς πομπῆς, τὰ κύρια πρόσωπα ἐνὸς κόσμου εὐθυμον, πὺν ἔχει πῆ πολὺ ρετσίνα, καὶ εἶναι μασκαρεμένος. Ὁ σάτυρος, θεατρίνος, βιάφει τὰ πρόσωπα τῶν ξένων μὲ χρωμα ἐνὸς κόκκινου, ἄλλου μαῦρου ἢ πράσινου καὶ στὸ μεταξὺ διπλᾶ τύμπανα καὶ πίπιζες παίζουν συγχρόνως, κ' ἔτσι δημιουργεῖται ἕνα ξεροαστικό πάνδημο πανδαμῖο.

Τὸ ὀραϊότερο θέαμα τῆς πομπῆς, εἶναι ὁ χορὸς τῶν βλάχων ἐν πορείᾳ μὲ τὶς γκλίτσες καὶ τὰ γιαταγάνια γυμνά, πὺν κινοῦνται ρυθμικὰ στὸν ἀέρα σὲ μιὰ ὀραία ὀπτική σύνθεση, ἐνῶ ἡ πίπιζα καὶ τὸ τύμπανο δίνουν τὸν ρυθμὸ στὸν χορὸ αὐτὸν πὺν εἶναι μιὰ ἐξαισία χορευτικῆ πορείας. Ἐτσι ἡ πομπὴ φτάνει στὴν ἀγορά, πὺν ἔχει ὀριστῆι τύπος τελέσεως τῆς τελετουργίας τοῦ εἰκονικοῦ γάμου. Ἐκεῖ πάνω σὲ δυὸ εἰκονικὲς ράχες (σκηρικὰ πὺν γίνονται ἀπὸ λαϊκοὺς ζωγράφους) στήνονται δυὸ καλύβες, ἡ μιὰ τοῦ γαμπροῦ καὶ ἡ ἄλλη τῆς νύφης. Στὴν καλύβα τῆς νύφης τοποθετοῦν τὰ προικιά τῆς καὶ ἡ νύφη ἀφήνοντας τὸν γαμπρὸ, μόλις φτάσει, πηγαινέει στὴν καλύβα τῆς μὲ τὴν γορᾶ μπάμπω κ' ἄλλες δυὸ γυναῖκες καὶ τὰ σιγυρίζουν, τὰ στολίζουν. Τὴν ἴδια στιγμή ὁ γαμπρὸς, πὺν ἔχει πάει στὴν δική του καλύβα, ἐτοιμάζεται γιὰ τὸν γάμο. Πρῶτα τὸν ξυρίζουν. Τὴν ὄρα αὐτὴν ἔχουν οἱ δυὸ συντροφίες τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης χωριστῆ καὶ κάθε μιὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν καλύβα, τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ. Καὶ οἱ δυὸ τραγουδοῦν γαμικά, φαλλικά τραγουδία ἄσμενα, πὺν ἀποτελοῦν ὕμνους στὴν ἀνδρική ἱκανότητα καὶ στὴν γυναικεία εὐγονία.

Ἡ συντροφιά τῆς νύφης τραγουδάει :

*Νὰ ὁ γαμπρὸς πὺν ἔρχεται — ἰσὸν γαῖδαρο καβάλλα
φορεῖ τσαρούχια ἀπὸ λαγὸ — καὶ σκούφια ἀπὸ κουνάβι
βρε γαμπρέ, βρε μακρο..... — ποῦχεις σὰν μαρκούτσι*

Ἡ παρέα τοῦ γαμπροῦ τραγουδάει :

*Νυφούλα μ' δὲν ἐντράπηκες — τὸν δόλιο πεθερό σου
ἦρθα καὶ σ' ἀρρεβώνισα — μὲ χίλιους συμπεθέρους
βρε δὲν εἶχες τὴν τιμὴ σου — κ' ἔχεις τρ..... τὸ*

Μόλις τελειώσει τὸ ξυρίσμα τοῦ γαμπροῦ ἀνεβαίνει πρῶτος στὴν μιὰ ράχη, ὅπου εἶναι στημένη ἡ καλύβα τοῦ γαμπροῦ, ὁ γεροσυμπεθέρος πατέρας του καὶ φωνάζει στὸν πατέρα τῆς νύφης :

— Συμπέθερ' ἔ συμπέθερ' ! (δυὸ τρεῖς φορές).

Ἐβγα εἰσὶ στὴν μιὰν ράχ' κ' ἰγὼ στὴν ἄλλ' νὰ κρυφοκουβεντιάσ' μ'.

Σὲ λίγο ἀπαντᾶει ὁ πατέρας τῆς νύφης καὶ ἀρχίζει ἕνας σατυρικός διάλογος μεταξὺ τους. Λέει ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ :

— Τὸ πιδιμ τὸ πιδισ δὲν τοῦ θέλ'

— Γιατί οὐρὲ συμπέθερ' ;

— Ἐχει σφάλμα, τρανό, οὐ γάμς δὲν γίνετ'.

— Ὅρὲ τι σφάλμα ;

— Τάξε πανωτίμ' νὰ σουῖπῶ.

— Σ' δίνω τὴν γιδ' τὴν κουτσοκέρ' α, τὸν γαῖδαρο τὸν κουτσό, τὸ κριάρ' τὸ στραβό.

Τάξε, τάξ' ε !

— Πὲς οὐρὲ τι ἔχ' ;

— Ὅρὲ εἶναι πατημένη.

— Τι πάτ' μα ἔχ' ;

Τελικὰ ἀφοῦ ἀνταλλάσσονται μερικὲς ἀκόμη παρόμοιες φράσεις, πὺν πολλὲς φορές εἶναι αὐτοσχέδιες, ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ κατεβαίνοντας ἀπ' τὴν ράχη λέει τὴν λέξη πὺν δείχνει ὅτι ἡ νύφη δὲν εἶχε τὴν τιμὴ τῆς.

Εὐθύς ἀμέσως, ἀφοῦ ὁ πατέρας τῆς νύφης εἶχε τάξει πανωτίμ, πανωπροῖκι, περισσό-τερο δηλαδὴ ἀπ' ὅ,τι ἀρχικὰ εἶχαν οἱ γεροσυμπέθεροι συμφωνήσει, ὁ γάμος γίνεται. Ἀκολουθεῖ χορὸς μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ τὴν νύφη καὶ τοὺς ξένους, πὺν ἔχουν ἔλθει νὰ παρευρεθοῦν στὴν γιορτῆ. Ὅλοι τότε πίνουν ρετσίνα ἄφθονη ὑποχρεωτικὰ καὶ ἀρχίζει ἕνα πάνδημο γλέντι. Τὸ κρασί τὸ προσφέρουν οἱ βλάχοι, οἱ ξένοι πίνουν ὅσο τοὺς δώσουν ὥσπου νὰ μεθύσουν. Στὸ μεταξὺ σὲ διακοπὲς τοῦ γλεντιοῦ χορεύονται οἱ χοροὶ Σουλιώτικος, Γαϊτανάκι καὶ ὁ χορὸς τοῦ πεθαμένου παλληκαριοῦ.

Ὁ Σουλιώτικος, εἶναι ἡρωϊκὸς χορὸς τοῦ Σουλίου, σὲ ἦχο βαρὺ, ἀργὸ στὰ τρία βήματα. Τὸ Γαϊτανάκι εἶναι χορὸς βλάχικος γραφικώτατος, γιατί οἱ χορευτὰι πιά-νονται σταυροειδῶς καὶ χορεύουν μὲ πλήρη ἐνότητα σ' ἕνα ἐνιαῖο ρυθμὸ σὰν νᾶναι ἕνας ἄνθρωπος.

Ὁ χορὸς τοῦ πεθαμένου παλληκαριοῦ, πὺν χορεύεται τελευταῖος, εἶναι ἀδῶνιο κατάλοιπο, πὺν συμβολίζει τὸν θάνατο καὶ τὴν ἀνάσταση τῆς βλαστήσεως. Στρώνουν οἱ βλάχοι κλαριά στὸ χῶμα ἀπὸ δέντρα πεῦκο κυρίως καὶ χαμόκλαδα. Ξαπλάνουν πάνω στὰ κλαριά τὸ

ὀμορφότερο παλληκάρι, τοῦ δένουν τὰ χέρια μὲ κόκκινη κορδέλλα, τοῦ βάζουν λαμπάδες γύρω-γύρω, τὶς ἀνάβουν καὶ ἀρχίζουν γύρω του νὰ χορεύουν, ἀργά, βαρεῖα πένθιμα, γιατί τὸ παλληκάρι εἶναι εἰκονικὰ πεθαμένο. Σὲ κάθε γύρο σκύβουν στὸν νεκρὸ καὶ χονγιάζουν, κλαῖνε. Ἀφοῦ γυρίσουν κάμποσους γύρους, στὸ τέλος κάποιος χορευτῆς οἶχνει μιὰ κουμπουριά ὁ νεκρὸς ἀνασταίνεται καὶ τὸ γλέντι συνεχίζεται, μέχρις ἀργὰ τὴν νύχτα καὶ διαλύεται μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἐτσι τελειώνει ἡ λαϊκὴ γορτῆ τοῦ «Βλάχικου Γάμου».

Ὁ «θεατρίνος» ἢ «γελοῖος» μὲ τὰ πρόβατα τοῦ προικιοῦ

Ἡ περιγραφή τῆς τελετουργίας μὲ τις λεπτομέρειές της, δείχνει καθαρά ὅτι τὸ ἔθιμο εἶναι Διονυσιακὸ κατάλοιπο, καὶ ὅτι ἀναμειγνύονται σ' αὐτὸ οἱ συναφεῖς ἀδώνιες καὶ φαλλικές παραστάσεις καὶ ἐκδηλώσεις. Εἶναι δίχως ἄλλο τὸ πρὸ ζωντανὸ σύγχρονο νεοελληνικὸ δρώμενο εὐετηρίας, γιατί ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς προθηροσκευτικῆς ἱεροπραξίας τοῦ ἀποτελεῖ λατρεία πρὸς τὴν φύση καὶ τὴν γονιμότητα. (Εἰκονικὸς γάμος, θάνατος καὶ ἀνάσταση, πᾶνδημος ἑορτὴ γλεντιοῦ, πυρρῆχοι χοροί, ὅπως στὰ Ἀναστενάγια, φαλλικά τραγοῦδια). Διατηροῦνται στὸ ἔθιμο ὄχι ἀπλῶς κατάλοιπα ἀλλὰ πλήρη καὶ ἀκέραια Διονυσιακὰ στοιχεῖα, ὅπως τὸ μέλος τῆς παραστάσεως θεατρῖνος ἢ γελοῖος ποῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ βακχευόμενος σάτυρος τῶν Διονυσιακῶν ἑορτῶν. (Τὰ Διονύσια ἦσαν ἑορταὶ τοῦ Βάκχου. Κατὰ τὴν διάρκειά των ἑορτῶν ὅλη ἡ πόλις ἦτο βυθισμένη στὴν μέθη. Ἐσχηματίζετο μεγάλη πομπή, παρὰ ταῖς. Εἰς τὴν μέση ἦσαν οἱ διασωτῆται τοῦ Θεοῦ ντυμένοι ὡς σάτυροι μὲ κισσὸν καὶ κλήματα καὶ κεφάλι. Ἐσυνοδεύοντο ὑπὸ πλῆθος βακχευομένων, ποῦ ἐκινούντο μὲ γελοιωδέστατα σχήματα. Μεταξὺ τῶν σατύρων ἐπορεύοντο νέοι χορεύοντες. Κατὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν νύκτα ἡ πόλις ἦτο εἰς κίνησιν καὶ μέθη). Ἡ πομπὴ τοῦ «Βλάχικου Γάμου», ἡ πᾶνδημη συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὴν γιορτῆ, ἡ γενικὴ εὐθυμία, τὸ μεθύσι, ἡ ἀσχρολογία, ἡ σάτυρα, εἶναι κοινὰ στοιχεῖα, ποῦ ἔχουν μείνει ἀναλλοίωτα, στὴν νεοελληνικὴ αὐτὴν τελετουργία, ποῦ διατηρεῖ τὸ πρωτόγονο, ρωμαλεὸ καὶ γνήσιο χρῶμα τῶν προθηροσκευτικῶν ἀρχαιοελληνικῶν ἱεροπραξιῶν. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο γενικὸ συμπέρασμα, ὅπου μὲ ὁδηγεῖ τὸ περιεχόμενον τῆς λαϊκῆς παραστάσεως, ποῦ συνεχίζεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται στὴν Θήβα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια.

Ἀπὸ τὸ ἔθιμο ἀκόμη νομίζω ὅτι μᾶς δίδονται σοβαρὲς ἐγδείξεις καὶ ἀξιόλογα καινούργια στοιχεῖα γιὰ τὴν μελέτη ἐνὸς ἱστορικοῦ προβλήματος ποῦ ἔχει ἀπασχολήσει καὶ τοὺς δικούς μας καὶ τοὺς ξένους ἱστορικούς, τῆς καταγωγῆς τῶν βλάχων καὶ τῆς γλωσσικῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματός των. Τὸ ἔθιμο φαίνεται ὅτι εἶναι ποιμενικὴ παράδοση. Στὴ Θήβα φαίνεται πὸς ἦλθε ἀπὸ τοὺς βλάχους τοῦ Ἀσπροποτάμου ὅταν κατέβηκαν ὡς ἔποικοι τὸ 1840 περίπου. Ἐποικοὶ ὅμως βλάχοι δὲν πῆγαν μόνο στὴν Θήβα. Εἶχαν ἐγκατασταθῆ καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς ἐλευθερωμένης παληᾶς Ἑλλάδος (Λαμία, Λειβαδιὰ κ.λ.π.). Γιατὸ κάποιον βαρύτερο νόημα ἔχει τὸ ὅτι στέρωσε τὸ ἔθιμο στὴν Θήβα καὶ ὄχι ἄλλοῦ. Ἡ Θήβα, ἡ μητρικὴ πόλις, ὅπως λέει ὁ Γ. Σταμπολῆς, μὲ τὴν μακρὰ παναρχαία της παράδοση ἀφομοίωσε τὸ ἔθιμο καὶ τὸ ζωντάνεψε, τὸ συντηρεῖ δὲ μὴ ἑκατονταετίαν ἀναλλοίωτο καὶ ἀκέραιο. Κάποια ἱστορικά καὶ συναισθηματικὰ νήματα συνέδεσαν τὸ ἔθιμο μὲ τὴν πατρίδα τοῦ Διονύσου.

Ποιάς ὁμοῦ καταγωγῆς μπορεῖ νὰ ἦταν οἱ φορεῖς τοῦ ἔθιμου, οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου; πὸς τὸ συνετήρησαν αἰῶνες καὶ τὸ μετέφεραν στὴν Θήβα;

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου, ἡ προθηροσκευτικὴ αὐτὴ γαμικὴ Ἑλληνικὴ τελετουργία διετηρήθη, στὰ βλαχοχώρια τῆς Πίνδου¹² στὸ Ρουμλούκι¹³ καὶ σὲ ὅλες τὶς ὄρεινές ἑλληνικὲς ποιμενικὲς περιοχές. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν, ἦταν γνήσιοι Ἕλληνες γιατί ἄλλιως δὲν ἐξηγεῖται πὸς κατόρθωσαν νὰ διατηρήσουν αὐτοὶ μόνοι πανάρχαια ἑλληνικὰ ἔθιμα. Ἀλλωστε αὐτὸ γιὰ τὰ χωριά τοῦ Ρουμλουκίου ἐπαληθεύεται ἀπὸ ἀναμφισβήτητα ἱστορικά γεγονότα. Ρουμλούκι σημαίνει τουρκικὰ Ρωμιότοπος (rum ρωμιὸς—luk κτητικὴ κατάληξη). Ἔτσι ὠνόμασαν οἱ Τούρκοι τὰ χωριά τοῦ κάμπου τῆς Θεσπίας, ὅπου δὲν κατοίκησαν σ' ὅλη τὴν διάρκειά τῆς Τουρκοκρατίας Τούρκοι. Ἦταν βέβαια τοιφλίκια Τούρκοι, οἱ κάτοικοι ὅμως ἦταν μόνον Ἕλληνες.¹⁴

Στὰ τετρακόσια χρόνια τῆς τουρκοκρατίας οἱ Ρουμλουκιῶτες κράτησαν τὰ ἔθιμά τους. Εἰδικὰ στὴν γαμικὴ προθηροσκευτικὸν χαρακτήρος ἱεροπραξία τοῦ Ρουμλουκίου, συναντᾶς ὅλα τὰ στοιχεῖα ποῦ ἀναπαριστάνονται σὲ σατυρικὴ παραλλαγὴ στὸν «Βλάχικον Γάμον» τῆς Θηβαϊκῆς ἀποκριᾶς, κυρίως τὴν βάση τοῦ κεντρικοῦ μύθου, ποῦ ἀναφέρεται στὴν τιμὴ τῆς νύμφης (ὅταν ἡ νύφη δὲν βγῆ μὲ τὴν τιμὴ της στὸ Ρουμλούκι, ὁ πατέρας της, τῆς δίνει μερικὰ κεφάλια πρόβατα, κανένα βῶδι γιὰ νὰ φιλιώσουν καὶ νὰ μὴν χαλάσει ὁ γάμος)¹⁵. Ἡ ἴδια

12. Κ. Κρυστάλλης οἱ βλάχοι τῆς Πίνδου ἔκδ. 1952.

13. Ἀγγ. Χατζημιχάλη Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη σ. 103 ἔκδ. 1931.

14. » » ὡς ἄνω σ. 23.

15. » » ὡς ἄνω σελ. 105

ἱεροτελεστία γίνεται στὸν γάμον τῶν βλάχων τῆς Πίνδου¹⁶ καθὼς καὶ στὰ βλαχοχώρια τοῦ Ἀσπροποτάμου.

Ἔτσι βλέπουμε νὰ συντηροῦνται τὰ ἑλληνικὰ πανάρχαια ἔθιμα ἀπὸ τοὺς βλάχους (ποιμένας) τῶν ἑλληνικῶν ὄρεινῶν περιοχῶν Πίνδου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Ρούμελης. Ἡ συνέχιση τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως ἀπὸ τοὺς βλάχους ἐξηγεῖται μόνον ἂν ἔχουν ἑλληνικὴ καταγωγή καὶ πανάρχαια, ἑλληνικὴ εἶσα, γιατί δὲν εἶναι νοητὸ νὰ πῆραν ἔθιμα ἑλληνικά, νὰ τὰ διετήρησαν αὐτοὶ καὶ νὰ τὰ ἐγκατέλειψαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἀντιστοίχως ἐξηγεῖται πὸς τὰ διετήρησαν οἱ βλάχοι. Κατοικοῦσαν σὲ ὄρεινές περιοχές. Οἱ ξένοι κατακτητὰ δὲν μπορούσαν στὶς περιοχές τους οὔτε καὶ ἤθελαν νὰ κάμουν δικούς τους ἀποικισμούς. Ἔτσι κατόρθωσαν ἀνεπόνητοι οἱ Ἕλληνες ὄρεινοὶ νὰ διατηρήσουν καὶ νὰ συνεχίσουν τὰ ἔθιμα καὶ τὴν παράδοσή τους. Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἔθιμα ἑλληνικά, διετηρήθησαν σὲ ξένους λαούς, ποῦ ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἀφομοίωσαν ἢ γιατί Ἕλληνες πῆγαν στὶς χώρες τους καὶ τοὺς τὰ ἐπέβαλαν, δὲν εἶναι ἡ πιθανότερη ἐκδοχὴ γιὰ τὰ ἔθιμα ποῦ διετηρήθησαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς κατοίκους της, ὅπως στὴν περίπτωσιν τῶν Βλάχων τῆς Πίνδου λόγον χάριν. Ἐνα ἄλλο ὅμως ἱστορικὸ καὶ γλωσσικὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ θεμελιώσει τὴν ἀντίθετη πρὸς τὴν δική μας, ἄποψη. Πὸς οἱ Ἕλληνες Βλάχοι, μιλοῦν μὴ δική τους γλῶσσα λατινογενὴ καὶ ὄχι τὴν ἑλληνικὴ καὶ πὸς εἶναι καταγωγῆς ἑλληνικῆς, ἐνῶ δὲν μιλοῦν ἑλληνικά ἀλλὰ βλάχικα.

Πρὶν δώσουμε μιὰν ἐξηγήσιν στὸ θέμα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων τῆς Ἑλλάδος (Πίνδου, Ἀσπροποτάμου, Ρούμελης), εἶναι ἀναγκαῖο νὰ προσπαθήσουμε νὰ βροῦμε τὴν γλωσσικὴ καταγωγὴ τῆς λέξεως «Βλάχος». Αὐτὸ ἴσως μπορεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήσει σὲ μερικὲς ἀσφαλεῖς σκέψεις γιὰ τὸ ὅλον ζήτημα.

Ὁ πρὸ ἀπλὸς συλλογισμὸς εἶναι ὅτι ἡ λέξις Βλάχος σημαίνει τὸν κάτοικο τῆς Βλαχίας ποῦ ἔχει ἐνσωματωθῆ στὴν Ρουμανία. Ἡ Βλαχία, τμήμα τῆς ὄρεινῆς Λακίας (Τρανσυλβανίας), σχηματίζεται στὰ μέσα περίπου τοῦ 13ου αἰῶνος. Τὸ ὄνομα «Βλάχος» γίνεται γνωστὸ στὴν ὄρεινὴν Τρανσυλβανία τὸ 1222 περίπου¹⁷ μετὰ δυὸ αἰῶνες ἀφ' ὅτου ἦταν γνωστὸ στὴν Ἑλλάδα. Στὴν Δακίαν μάλιστα τὸ ὄνομα «Βλάχος» εἶχε φθάσει παρεμφατικῶς μὲ τὸν τύπον «Blaci», ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονία καὶ Θράκη, ὅπου οἱ ποιμένες Ἕλληνες εἶχαν τὸ ὄνομα «Βλάχοι» ἀπὸ τὸν 11ον αἰῶνα. Αὐτὸ ἐπιβεβαιοῦται ἀπὸ ἕνα χρυσοβούλλον τοῦ Βασιλείου τοῦ Β' τοῦ 11ου αἰῶνος. Πάντως τὸ ὄνομα Βλάχος ἐδίδετο εἰς νομάδας ποιμένας τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ τῆς Θεσσαλίας. Στὴν Θεσσαλία μάλιστα, ὅπως ἀναφέρουν ὅλοι οἱ ἱστορικοί, ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 11ου αἰῶνα περίπου ὑπῆρχαν δυὸ περιοχές ποῦ ὠνομάζονταν Μικρὰ καὶ Μεγάλη Βλαχία (Μεγάλη Βλαχία στὴν Θεσσαλία καὶ Μικρὰ Βλαχία στὴν Ὄρεινὴ Αἰτωλία)¹⁸. Στὶς περιοχές αὐτὲς μιλοῦσαν τὴν λατινογενὴ, βλαχικὴν γλῶσσα. Κατὰ τοὺς ἱστορικούς ἡ βλαχικὴ δὲν εἶναι φυλετικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ λείψανον τῆς λατινικῆς ποῦ πῆρε Ἑλληνικὸ ὄνομα (Βλάχος - Βλαχική), γιατί στὴν Ἑλλάδα πρωτοεμφανίστηκε, δόθηκε δὲ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ὡς ὄνομα τῶν νομάδων ποιμένων. Ἴσως ἡ λέξις, ὡς ποιμενικὴ, ἔχει σχέση μὲ τὸ βληχᾶσθαι¹⁹. Πάντως εἶναι ἑλληνικὴ κατὰ σαφεῖς ἱστορικὲς ἐνδείξεις. Οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν ἀργότερα τοὺς πέραν τοῦ Δουνάβεως ὁμογλώσσους τῶν Βλάχων καὶ ἡ χώρα τους ὠνομάστηκε γι αὐτὸ Βλαχία. Ἀλλωστε καὶ ἡ λέξις Ρουμάνοι, Ἀρουμῶνοι δὲν εἶναι φυλετικὴ, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἴδια λέξις Ρωμαῖοι ποῦ τὴν χρησιμοποίησαν οἱ Λάκες, κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ρουμανίας καὶ ἐγκατέλειψαν τὸ δικὸν τους ὄνομα (Λάκες-Δακία). Ἀφοῦ λοιπὸν μετὰ δυὸ αἰῶνες τὸ ὄνομα «Βλάχος» χρησιμοποιοῦμενο στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν 11ον αἰῶνα ἔγινε γνωστὸ στὴν Δακίαν (σημερινὴ Ρουμανία) ὅπου ἐνσωματώθηκε ἀπὸ τὸ 1879, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταθοῦμε στὸν ἀπλὸν συλλογισμὸν ὅτι οἱ βλάχοι τῆς Ἑλλάδος προέρχονται ἀπὸ τὴν Ρουμανικὴ Βλαχία. Ἀντιθέτως τὰ ἱστορικὰ δεδομένα πείθουν ὅτι τὸ ὄνομα βλάχος εἶναι ἑλ-

16. Κ. Κρυστάλλης ὡς ἄνω σ. 38—45

17. Καρολίδης Ἱστορία σ. 155

18. Γιὰ τὴν Μικρὰ καὶ Μεγάλη Βλαχία μιλάει ὁ ἰσπανὸς Ἰουδαῖος περιηγητὴς ποῦ ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα τὸν 12ον αἰῶνα Βενιαμίν ἀπὸ Τουθέλας.

19. Καρολίδης, Σύγχρονος Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων τ. Δ' σ. 15.

ληνικό και τὸ πῆραν οἱ βλάχοι τῆς Ρουμανίας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου κατ' ἄλλους ἦταν γνωστό ἀπὸ τὸ 325 μ.Χ. καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν 9ον αἰῶνα²⁰.

Μιὰ εὐλόγος ἐξήγησις τῆς δημιουργίας τῆς βλαχικῆς γλώσσας εἶναι ὅτι μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ρωμαίων σὲ ὅλην τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον καὶ τὴν ἐπιστράτευσην στὶς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας τῶν κατοίκων τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ποὺ κατοικοῦντο κυρίως ἀπὸ Ἕλληνας ποιμένες, οἱ νέοι λεγεωνάριοι ἔμαθαν τὴν Λατινικὴν καὶ τὴν μετέφεραν στὶς περιοχὰς τοὺς γυρίζοντας. Τὴν διετήρησαν δὲ παρεφθαμένην καὶ ἀνακατωμένην μετὰ τὴν ἑλληνικὴν (ἔτσι ἀργότερα ἡ βλαχικὴ ὀνομάστηκε κουτσοβλαχικὴ). Ἀποκλείεται οἱ ὄρειναι Μακεδονικαὶ, Ἠπειρωτικαὶ καὶ Θεσσαλικαὶ ποιμενικαὶ περιοχὰς νὰ ἔχουν ἐποικισθῆ ἀπὸ Ρωμαίους λεγεωνάριους. (Αὐτοὶ θὰ προτιμοῦσαν ἀσφαλῶς τὶς πεδινὰς περιοχὰς). Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπομένως οἱ Βλάχοι Ρωμαῖοι, ἀλλὰ Ἕλληνες ποὺ ἔμαθαν τὴν λατινικὴν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους παρεφθαμένην. Ἄλλη ἀποψὲς ποὺ ὁδηγεῖ ἐπίσης στὸ ἴδιον συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ λατινικὴ διεδόθη στὶς ὄρειναις ἑλληνικαῖς περιοχὰς, γιατί οἱ Ἕλληνες κάτοικοί τους δὲν γνώριζαν καλὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀντισταθοῦν στὴ διάδοσιν τοῦ βάρβαρου λατινικοῦ ἰδιώματος ὅπως οἱ πεδινοὶ Ἕλληνες²¹. Πάντως κατὰ τὶς δυὸ ἀπόψεις οἱ Βλάχοι εἶναι Ἕλληνες. Ἡ ἐμφάνισις τῶν Βλάχων στὴν Πίνδο, χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν μεσαίωνα²², ὅταν πολυάριθμοι Βλάχοι φέρονται ἐγκατεστημένοι στὴν Πίνδο, ποὺ εἶχαν ὅμως τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ πολλὰ κοινὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα²³.

Ἐξ ἄλλου σημαντικὸν γιὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Βλάχων καὶ τοῦ ὀνόματος στὴν Ἑλλάδα καὶ εἰδικότερα στὴν Πίνδο, εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς Heuzey (Le mont Olympe et l'Acarnanie — les valaques du mont Olympe 1869) ποὺ βεβαιώνει ὅτι εἰς τὸ Βλαχολίβαδο, κόμη Βλαχική, στὸ βουνὸν Σιάγκα (πάλαι Τιτήριος), στὴν ἐπαρχίαν Ἐλασσῶνος τοῦ εἶδειν σὲ μιὰ ἐκκλησίαν παλαιὰ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ποὺ ἔφερε χρονολογίαν 1119. Οἱ κάτοικοι τοῦ εἶπαν ὅτι καθὼς γνωρίζουν ἀπὸ τὴν παράδοσιν, τὴν εἰκόνα ἔφεραν ἀπὸ ἕνα χωριὸν ἑλληνικὸν κατεστραμμένον πάλαι, ποὺ εὐρίσκειτο πᾶνω στὸ βουνὸν Σιάγκα, πρὶν ἔλθουν καὶ κατοικήσουν αὐτοὶ στὸ Βλαχολίβαδο²⁴.

* *

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα, συνδυάζοντάς τα μετὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ ἐθίμου τῶν Θηβῶν, ποὺ προφανῶς τὸ μετέφεραν στὴν Θήβαν οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ἀσπροποτάμου, μποροῦμε νὰ ὁδηγηθῶμε, μετὰ μιὰ πικρὴ προσεχτικὴ καὶ εἰδικὴ μελέτη, σὲ ἐνδιαφέροντα ἱστορικὰ συμπεράσματα. Ὁ «Βλάχικος Γάμος», ἡ νεοελληνικὴ αὐτὴ προθρησκευτικὴ τελετουργία τῆς βλαχικῆς, τῆς καρποφορίας καὶ τῆς λατρείας πρὸς τὴν φύσιν, δὲν εἶναι μόνον τὸ ζωντανότερον σύγχρονον κατάλοιπον τῶν ἀρχαιοελληνικῶν Διονυσιακῶν καὶ Ἀδωνιῶν τελετουργιῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀποτελεῖ πηγὴν πολλῶν σοβαρῶν ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν στοιχείων. Αὐτὰ εἶναι τὰ γενικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ἐρευνὰ τῆς παραδόσεως τῶν Θηβῶν, τῆς παναρχαίας ἱστορικῆς πόλεως.

Ν. Α. ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

20. Κεραμοπούλου, Ἕλληνας καὶ Βόρειοι γείτονες σ. 190.

21. Καρολίδης ὡς ἄνω σ. 142—144.

22. Κ. Κρυστάλλη, Βλάχοι τῆς Πίνδου σ. 2.

23. Hertgberg σ. 516—Καρολίδης ὡς ἄνω 147.

24. Κρυστάλλη ὡς ἄνω σ. 60—65.

ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΑ ΟΡΑΜΑΤΑ...

Δὲν ἔχω διαβάσει ποτέ μου τί νᾶταν οἱ ἱερὲς διονυσιακὰς ἐορτὰς τῶν ἀρχαίων, οἱ μυστηριακὰς τελετὰς τῶν θρησκείων τῆς Ἀνατολῆς καὶ οἱ ἄγριες μεγαλοπρεπεῖς τῶν πρωτογόνων λαῶν, ποῖο τὸ τελετουργικὸν τους καὶ τὸ βαθύτερον νόημα. Ὡστόσο, ἀπὸ διαίσθησιν ἢ καὶ ἀπὸ ἐνστικτοῦ, ἡ ψυχὴ μου εἶχε πλάσει μέσα μου κάποια ἀκαθόριστα, ἀφηρημένα ὀράματα, ποὺ τὰ ἐνιωθα σὰν ἀπὸ κάποιου μακρυνοῦ κόσμου θεϊκὰ κρυφομυήματα. Καὶ νὰ τὸ ξεδιάλυμά τους πῶς ἦρθε ἀναπάντεχο! Ἦταν ἡ γιορτὴ τῆς Θήβας, ὁ «Βλάχικος Γάμος», ποὺ τοὺς ἔδωσε σχῆμα καὶ μορφή καὶ νόημα καὶ τάβαλε νὰ στήσουν ἕνα μαγικὸν χορὸν μετὰ στα μάτια μου. Καὶ τὰ εἶδα νὰ περνοῦν ὅλα αὐτὰ σὲ μιὰ γοργὴν ἐναλλαγὴν, ἔπληκτη ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν αὐτοτέλειαν, τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἱερὴν τους ὑποβολήν.

Τὶ κιᾶν τοῦτο τὸ θέαμα ἦταν φτιαχτὸ μέσα σὲ θρία τοπικὰ καὶ χρονικὰ;

Ὅλα αὐτὰ σβήσανε σὰν ἀκούστηκε ὁ ρυθμικὸς ἦχος τοῦ τύμπανου καὶ τὸ ὄξύ κάλεσμά τῆς πίπιζας, ποὺ ἦταν ἡ φλέβα ζωῆς ὅλου τούτου τοῦ κόσμου τὶς δυὸ αὐτὰς μέρες τῆς γιορτῆς. Ἦταν ἡ καρδιά ποὺ χτυποῦσε γιὰ νὰ ξαναζήσει ἡ παράδοσιν ἢ Ἑλληνικὴν. Κι' ἦρθε καὶ βγήκε μετὰ ἀπὸ τωρινὰ σχήματα, ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τῆς λαϊκῆς τῆς ἀρχαίου πνεύματος. Καὶ ὅλα προεκτάθηκαν καὶ ἔφθασαν σὲ κάποιες ἄλλες ὑπερβατικὰς περιοχὰς. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴν, ὥρα ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνάτασης, ὅλοι ἔμεινεν νιώσαμε καὶ εἶδαμε τὸν μάγο ἱερέα νὰ διευθύνει τὸν χορὸν καὶ τὸν Σάτυρον καὶ τοὺς Πολεμιστὰς μετὰ τὰ δόρατα νὰ χορεύουν τὸν Πυρρίχιον σὲ μιὰ θεϊκὴν ἔκστασιν, ἄγριους φυλάρχους καὶ ἥρωες καὶ θεοὺς μαζί καὶ ξωτικὰ ποὺ μᾶς παράσερναν στὴν ὑποβλητικὴν πομπήν τους.

Καὶ ἡ ψυχὴ μας φτερούγιζε καὶ πέταγε σὲ κόσμους ἐξαστερῶν ὀραμάτων καὶ ἄγγιζε τὸν Θεόν, τὸ ὑπέρτατον Ὄν!

Καὶ τότε νοιώσαμε γενναῖοι, ὠραῖοι καὶ καλοὶ, γιατί εἶδαμε τὴν ὁμορφίαν, τὸν κόσμον πλαισιωμένον ἀπὸ τὴν ἴδιαν Φύσιν, ἐκεῖνη ποὺ ἐθεοποίησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας γιὰ νὰ στηρίξουνε σ' αὐτὴν τὸν καλλιτεχνικὸν καὶ πνευματικὸν τους ὄργασμον, τὸν «Χρυσοῦν Αἰῶνα»: τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Πνεύματος.

ΣΟΥΛΑ ΤΖΑΚΟΥ

Ἐκδρομεῖς Αἰξωνεῖς παρὰ τὸν Ἰσμηνόν.

ΑΙΞΩΝΙΚΑ

Ἡ ἐπιτυχὴς ὀργάνωσις ἐκ μέρους τῆς «Αἰξωνῆς», τοῦ Δημάρχου Θηβαίων κ. Ἀγγέλου Ἀγγελίδου, τοῦ Προέδρου τοῦ «Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Θηβαίων» κ. Ἀντωνίου Κοφίνου καὶ τοῦ τεθέντος ἐπικεφαλῆς τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων, ἐξαιρέτου διανοουμένου καὶ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, κ. Ἀθανασίου Ζερβοπούλου, Προέδρου τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα πρῶτα τὴν συμμετοχὴν τόσο ἐν τὰς διαλέξεις περὶ Θηβῶν, ποῦ προηγήθησαν τῆς ἑορτῆς τοῦ «Βλάχικου Γάμου», ὅσον καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ ἐθίμου, ἐκλεκτοῦ κόσμου Θηβαίων καὶ διανοουμένων ἐξ Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ πλείστων ἄλλων, ποῦ ἐκ λόγων τουριστικῶν ἐπεσεκέφησαν τὴν Θῆβα τὴν Καθαρὰ Δευτέρα.

● Ἡ ἀξία τῆς προσπάθειας τῆς «Αἰξωνῆς», νὰ ζωντανέψῃ καὶ ν' ἀξιοποιήσῃ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα εἰς τὸν τόπον τῆς τελεσεῶς των, ἐτονίσθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς πνευματικούς κύκλους τῆς Χώρας καὶ ὁλόκληρον τὸν τύπον, ἐθεωρήθη δὲ ὡς ἀξιόλογος συμβολὴ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν, μοναδικὸν ἴσως, τουλάχιστον εἰς τὴν παρούσαν περίοδον.

● Ἡ «Αἰξωνή», συνεχίζουσα τὸ ἔργον της, θὰ ἐπισκεφθῇ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς περιοχάς, ὅπου ὑπῆρχαν ἢ συντηροῦνται ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ τὰ ξαναζωντανέψῃ καὶ νὰ τὰ συντηρήσῃ στὴν πρωταρχικὴ τους μορφή.

● Παραλλήλως πρὸς τὰς πνευματικὰς ἐπιδιώξεις της ἡ «Αἰξωνή» προχωρεῖ εἰς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν καὶ ἐπιτυγχάνει, μὲ κόπον, βέβαια, μεγάλον, τὴν ἐπίλυσιν τῶν πρακτικῶν της θεμάτων.

● Ὁ ὑπουργὸς Συγκοινωνιῶν κ. Ψαρρὸς προσεκλήθη παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς «Αἰξωνῆς» εἰς τὴν αἰξωνικὴν καλύβαν καὶ ἀναγνωρίσας τὴν ἀξίαν τῆς αἰξωνικῆς προσπάθειας, τὴν ὁποίαν ἔχει παρακολουθήσει ἀπὸ τὰ πρῶτα της βήματα, ὑποβοηθῶν δὲ τὸ ἔργο της ἐμπράκτως ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπεκτάσεως τῆς συγκοινωνίας διὰ τῶν λεωφορείων Γλυφάδας μέχρι τῆς ὁδοῦ Ξάνθου διὰ τῆς ἑκτῆς στάσεως Γλυφάδας δηλαδὴ μέχρι τῆς «Αἰξωνῆς». Ἔτσι, ἡ πρόβλεψις τοῦ Δ. Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον εἶχε φροντίσει νὰ γίνῃ ὁ δρόμος ἐκ τῆς στάσεως μέχρι Ξάνθου, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπέκτασιν τῆς λεωφορειακῆς συγκοινωνίας μέχρι τῆς «Αἰξωνῆς», ἀπεδείχθη ὅτι ἦταν ὀρθὴ καὶ σοφὴ.

● Ὁ ὑπουργὸς κ. Ψαρρὸς ἐπίσης ἐπεκοινώνησε μὲ τὸν Ὑπουργὸν Δημοσίων Ἔργων κ. Καραμανλῆν, διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Σχεδίου τοῦ αἰξωνικοῦ οἰκισμοῦ, τελικῶς δὲ ἐπετεύχθη, κατόπιν προσωπικῆς ἐισηγήσεως τοῦ κ. Πικιώνη εἰς τὸ Πολεοδομικὸν Συμβούλιον τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων, νὰ ἐγκριθῇ τὸ πολεοδομικὸν σχεδιάγραμμα τῆς «Αἰξωνῆς», τὸ ἐγκριτικὸν Διάταγμα τοῦ ὁποίου συντάσσεται ἤδη.

● Μὲ τὴν προσωπικὴν ἐπέμβασιν ἐξ ἄλλου τοῦ Μ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σπυρίδωνος, ἐπετεύχθη ἡ προέγκρισις τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναϊδρίου τοῦ πάτερ Μαρίου Δαπέργκολα, εἰς τὴν «Αἰξωνήν», τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ πινακοθήκη ἐκκλησιαστικῶν ἔργων μεγίστης ἀξίας. Ἦδη ὁ κ. Πικιώνης, συνεπῆς πρὸς τὰ ἐξαγγελθέντα περὶ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου τῆς «Αἰξωνῆς», ἐπέτυχεν νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸ ναϊδριον, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν των ἐδικῶν, κατὰ τὸν ἑναρμονιζόμενον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς παραδόσεως.

● Μὲ τὰ ἐπιτεύγματα αὐτὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς «Αἰξωνῆς» συνεκάλεσε τὴν τακτικὴν Γεν. Συνέλευσιν τοῦ 1953 διὰ τὴν 11ην Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. Ἡ ἡμερησία διάταξις τῆς Γεν. Συνελεύσεως, ὁ τόπος καὶ ὁ ἀκριβὴς χρόνος θὰ γνωστοποιηθοῦν διὰ τοῦ τύπου. Πρὸ τῆς Γεν. Συνελεύσεως, τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1953, θὰ γίνῃ ἡ διανομὴ εἰς τοὺς ἐκουσίως δηλώσαντας ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ λάβουν οἰκόπεδα ἐκτὸς σχεδίου, κατὰ τὴν Ἑκτακτον Συνέλευσιν τῆς διανομῆς, καθὼς καὶ ἐκείνων τῶν ὁποίων τὰ κληρωθέντα οἰκόπεδα περιέκοψε τὸ Ὑπουργεῖον εἰς τὴν τελικὴν διαμόρφωσιν τοῦ Σχεδίου.